RİTA ENDER

Bir Avazda

Hamilelik Söyleşileri

RİTA ENDER Bir Avazda

iletişim

RİTA ENDER • **Bir Avazda!**

RİTA ENDER 1984'te İstanbul'da doğdu. 2003 yılında İstanbul Özel Saint Joseph Fransız Lisesi'nden, 2008 yılında Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Ocak 2010'da avukatlığa başladı. Galatasaray Üniversitesi ve Panthéon - Assas Üniversitesi'nde (Paris II) yüksek lisans yaptı ve azınlık hakları üzerine çalıştı. 2001 yılından beri çeşitli gazete ve dergilerde yazıyor. İletişim'den çıkan kitapları: *Kolay Gelsin* (2015), *İsmiyle Yaşamak* (2016), *Aile Yadigârları* (2018).

İletişim Yayınları 3035 • Bugünün Kitapları 260
ISBN-13: 978-975-05-3041-5
© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2021, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
KAPAK Suat Aysu
KAPAKTAKİ HEYKEL Hamile kadın adağı, Romalı, MÖ 200-MS 200
[Kaynak: Science Museum, Londra. Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0)]
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Büşra Bakan
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

RİTA ENDER

Bir Avazda!

Hamilelik Söyleşileri

iletişim

Avi'ye...

İÇİNDEKİLER

Giriş 7

Nazar Değmesin · Arus Yumul 13

Anna Maria Beylunioğlu Atli: "Buğday Berekettir" 27

Funda Şenol Cantek: "Bekleme Odasındaki Kadınlar ve Anne Faşizanlığı" 35

Dilan Epik Topuz: "Bedenin Bu İşi Biliyor, Sen Yeter ki Zihninle Köstek Olma" 43

Nüket Franco: "Sen Birine Hayat Verirken..." 51

Rosana Şapka: "Beş Buçuk Aylık Hamilesiniz, Erkek" 57

Filiz Kerestecioğlu: "Ben Bu Çocuğu Doğururum, Kendim Bakar ve Büyütürüm" 65

Jinda Zekioğlu: "Onlar, 'Acaba Bu Çocuğu Yapmaya Hazır mıyım?' Diye Düşünmüyorlar" 73

Irmak Bircan: "Bunu Yapan Neyi Yapmaz ki?" 79

Nezihe Kayaoğlu: "İnanılmaz Bir Sevinç Doğdu İçime" 87

Seta Estukyan: "Kaçıp Sinemaya Gittim" 93

Leyla Onar - Manuela Ergin: "Beş Çocuktan Az Getirirsen Ayıptı!" 99

Güler Baban: "Onunla Karşılaşacaksın ve Birlikte Öğreneceksiniz" 107

Sevin Okyay: "'Ayvayı Yedik' Diye Düşünmüştüm" 117

Merve Ünlü: "Çocuğu Ölü Doğurursun" 123

Gönül (Birgül) Gülay: "Ağaca da Çıktım. Sırtımda Elli Kilo Yük de Taşıdım" 133

Tina İlyadu: "Büyük Bir İş, Bir Can Dünyaya Geliyor" 141

Yeşim Pündük: "Tam Doğum Esnasında Staj Gören Öğrenciler Geldi, Ona da Çok Kızmıştım..." 147

Gamze Gül Özşahin: "Her Kim Ne Zaman Ne Şekilde Geliyorsa Hoş Geliyor" 153

Nilüfer Taşkın: "İsminden Dolayı Ya Çocuğa Yakın Davranmazlarsa?" 159

Elena Cedolini: "Biz İmanlı Hıristiyanlar, Asla Nazar Boncuğu Kullanmayız" 165

Duygu Tokay: "Çocuklar Melez Oldular" 175

Nardane Kuşçu: "Yağmur Suyu Arındırıcı Sudur, Onunla Yıkanılır" 179

Esin Alpan: "Kırkı Çıktıktan Sonra, Bebeğin Artık Dünyalı Olduğu Kabul Ediliyor" 185

Elmas Arus: "'Kaçıncı Çocuğun?' Diyorsun, Sayıyor" 193

Gülsün Karamustafa: "Sadece Bebek Vardı ve Ben Vardım" 201

Giriş

Yaşam ve ölüm birbirlerine çok yakınlar. Ölüm her zaman beklenmiyor, bir anda oluveriyor bazen. Yaşamın başlaması ise çoğunlukla bekleniyor, hatta ne kadar bekleneceği hesaplanıyor. Şimdilerde kadının son kez regl olduğu tarihten itibaren otuz sekiz ile kırk iki hafta arasında bir yerde, birinin hayatının başlayacağı öngörülüyor. Fakat yaşam, tıpkı ölüm gibi, ansızın da vuku bulabiliyor. Her ölüm gibi beklenenden erken bir zamanda...

Zaman bugünün tıbbi yaklaşımıyla hamilelik döneminde haftalardan ibaret. Kadın bedeninde olan tüm değişiklikler, haftalara bölünüyor. Yaşanması beklenenler haftalarla anlatılıyor, ultrason görüntüleri haftalara göre ölçü veriyor. Yani; an, gün, ay, yıl bir kenara bırakılıyor ve kıymete binen haftalar oluyor. Üstelik haftanın başlangıcı ne medeni takvime bağlı, ne Şabat gününe ne de politikacıların seçimlerine. Sadece bedeninin işleyişine göre başlıyor hafta. Kimse müdahale edemiyor. Hal böyle olunca, bir an için zamanı belirleme iktidarı, durumu yönetme kudreti sende sanıyorsun ama yanılıyorsun. Çünkü hamile kaldığın andan itibaren belki en

çok yüzleştiğin gerçeklerden biri, aslında hiçbir şeyin sana bağlı olmadığı oluyor. İşte yaratıcının sen olmadığının kanıtı.

Fakat öte yandan sen yaratıyor olmaya devam ediyorsun. Üstelik gerçekten tek başına yapıyorsun bu koskoca işi. Normal kabul edilen şartlarda, on binlerce spermin arasından bir tanesinin, bir yumurta hücresiyle buluşması ve hamileliğin başlamasının ardından, uzunca bir süre boyunca her şey yalnızca senin bedeninde olup bitiyor. Jölelediğin saçlarında, eritmeye çalıştığın kalçalarında, bulantısını hissettiğin midende. Belki daha önce pek de üzerlerinde düşünmediğin iç organlarında. Hücrelerinde. Her bir noktanda.

İçinde bir insan oluşuyor.

Oluşumu takip ediyorsun. İdrar ve kan testi sonuçları, amniyotik kese görüntüsü ve kalp atışının sesi. At koşusuna benzeyen kalp atışını ilk kez duyduğunda içinde birinin olduğunu iyice idrak ediyorsun. Artık senin vücudunda iki kalp var. Üstelik umulduğu gibi önünde sağlıklı bir süreç varsa eğer, yıllardır sahip olduğun vücudunda yalnızca kalp değil tüm organlardan fazla sayıda olacak.

Çünkü sen içinde bir insan taşıyorsun.

* * *

Ne demek içinde bir insan taşımak?

Ne hissettirir insana? Ne yaşatır, ne değiştirir? İçinde olan, nasıl benimsenir? Nasıl korunur? Varlığı ne zaman kutlanır? Hangi ritüellerle karşılanır?

Covid 19 salgınına denk gelen ve yaşadığım ilk hamilelik sürecinde, bu sorular üzerine çok düşündüm. Evde karantinada olduğumuz bir günde, bir görüntülü görüşme programını (ve telefonu) kullanarak söyleşiler yapmaya karar verdim. Türkiyeli kadınlarla hamilelik süreçleri ve hamilelik döneminde uygulanan ritüeller üzerine konuşmaya başladım. Farklı kültür, meslek ve yaşlardan kadınlarla, bir yan-

dan hamilelik döneminde ne yaşadıkları, bu süreci nasıl geçirdikleri; gebeliklerini öğrenme anları, hazırlıkları, kaygıları, merakları, toplumun onlardan beklentileri üzerine konuşurken; diğer yandan onlara, bu dönemde hayatlarında yer alan dine, geleneğe bağlı uygulamaları, inançları, hamilelik ve doğuma ilişkin ritüelleri sordum.

Kırk sayısı oldukça çok tekrarlandı. Bu nedenle önce kırk kadınla söyleşi yapmanın anlamlı olabileceğini düşündüm. Fakat görüşmeleri yaptıkça ve benim hamileliğim kırkıncı haftaya yaklaştıkça bu fikirden vazgeçmek için nedenler üretmeye başladım. O sırada yaptığım yirmi beşinci söyleşi ve görüştüğüm yirmi altıncı kişi olan Gülsün Karamustafa konuşmasını şu sözlerle bitirince, bu kitabın da burada bitmesi gerektiğine inandım:

> Dönüp dolaşıp doğumun ve hamileliğin hazzını yaşamaktayız. Başka bir şey yapılmıyor. Hep aynı yere geliniyor.

Gelinen yer, yani bitişi ve başlangıcı aynı olan, fakat her biri gerçekten biricik olan bu kadın hikâyelerini dinlemek benim için çok önemliydi. Hem ne yaşıyor olduğumu anlamak ve anlamlandırmak açısından hem de başkalarının hikâyelerini duyabilmek ve aktarabilmek adına. Hassasiyet de gerektiriyordu çünkü, bir yanımla –bunu bu kelimelerle tarif etmekten çekinmekle birlikte– hamilelik ve doğumun bir mucize olduğunu düşünüyor; diğer yanımla meseleyi abartmamak gerektiğini kendime sürekli hatırlatıyordum. Hem hiç çocuk sahibi olmak istemeyen kadınların seçimlerine hem doğurmadan çocuk sahibi olan kadınların varlıklarına haksızlık ve saygısızlık etmemek için. Dahası, kadının evlilikle ve doğumla tamamlandığı düşünülen, buna ilişkin on binlerce anlamsız baskı ve iğneli sözün yer aldığı bir toplumda, doğuma güzelleme yapıyor olmaktan da çekiniyordum. Kadınların hangi durumlarda, kaç sayıda ve

nasıl doğurmaları gerektiği üzerine fetva veren politikacıların ve varlıkları ile siyasetlerini yüzyıllardır bunun üzerine kurmuş olan din adamlarının arasında yaşayan bir kadın olarak, bu bayların –bu kitabı asla okumayacak olsalar da– ekmeklerine yağ sürmemek gerektiğine inanıyordum. Ve diğer yandan, buna karşı bir tutum, tavır almanın yolunun, itiraz etmenin bedelinin de gerçek duygu ve hisleri saklamak olmaması gerektiğini hissediyordum. İşte Ortadoğulu olmanın dayanılmaz hafifliği...

Şanslıydım ki bu söyleşi serisinde, bu "hafifliği" geniş perspektifleriyle yorumlayan kadınlarla konuştum. Örneğin Funda Şenol Cantek, Türkiye'deki "anne faşizanlığı"nı anlattı, Filiz Kerestecioğlu feminist gelenekteki annelik yorumlarından söz etti. Dilan Epik Topuz bu süreçte başkalarına değil, içgüdülerine odaklanmanın önemini vurguladı. Birgül Gülay ağaca çıktığı, dal kestiği ve sırtında elli kilo yük taşıdığı hamileliklerinde bunları düşünecek zamanının olmadığını hissettirdi.

Hisler, hamilelik algısı ve deneyimleri içinde bulunulan kültüre, coğrafyaya, zamana bağlı olarak elbet farklılaşıyordu. Seksenli yıllarda Midyat'ta hamile olan bir kadının hayatını "ayıp"lar şekillendirirken ve kadının alışmaya çalıştığı büyüyen vücudunu aynı zamanda saklama yükümlülüğü varken; tam aynı dönemde İzmir'de hamileliğini yaşayan bir kadına doktoru vücudunda olanları olumlu cümlelerle sahiplenmesi gerektiği ve "sancı" kelimesini kesinlikle kullanmamasını öğütlüyordu. Ya da örneğin, İç Anadolu'da doğumun ardından çeşitli vesilelerle bolca kaynatılan buğday, Karadeniz'de yoktu. Veya Güneydoğu'da "kadının çatısının genişliğine" bağlanan doğum öğretileri, İstanbul'da yaşayan bir kadın doğum uzmanı için tamamen anlamsızdı.

Kutlamaların şekli de dine, mezhebe, kimliğe göre değişiklik gösteriyordu. Romanların hamamda sazlı sözlü yıkan-

ma geleneği, Hıristiyanların vaftiz törenleri vardı. Bebeğin kulağına ezan ile isminin okunmasının ardından Aleviler içkili sofralar kurarlarken, Sünnilerde âdet, eşe dosta, konuya komşuya mevlit şekeri dağıtmaktı. Şeker ve pirinç, Sefarad Yahudilerinde hamile kadının beşinci veya yedinci ayında yapılan *faşadura* töreninde bebek adına kesilen bezin içine atılıyordu. Korunmanın ve kürtajın yasak olduğu Katoliklerde hamile kadın boynunda haç taşırken, Yörük âdetlerinde koruyucu ve kollayıcı olanın doğa olduğuna inanılıyordu. İnançlı Hıristiyanlar için Meryem Ana hamilelik esnasında ve doğum sırasında en çok başvurulan kutsal kişiydi.

Meryem Ana bu alanda, sanatta da baş tacı edilmiş ve adına Madonna kültürü yaratılmıştı. Bu söyleşiler ile sanat, edebiyat ve sinemada hamile kadının temsiline de değinme fırsatımız oldu. Yönetmen Elmas Arus ile hamile kadının ve doğumun sinemadaki temsilleri; edebiyat öğretmeni Esin Alpan ile edebiyattaki temsilleri; çevirmen, gazeteci ve sinema eleştirmeni Sevin Okyay ile her ikisi ve sanatçı Gülsün Karamustafa ile sanattaki temsilleri üzerine kısaca konuştuk.

Konuşmaların tümünün konusu bir olsa da ve herkese aynı veya benzer nitelikteki sorular yöneltmiş bulunsam da, sohbetin ritmini belirleyen bazen Türkiye tarihi oldu. 12 Mart döneminden sonra dünyaya çocuk getirmenin anlamı ya da birine can vermeye hazırlanırken Neve Şalom Sinagogu'na yapılan bombalı saldırıda yok yere canından olan insanların acısını hissetmenin ağırlığı anlatıldı. Çernobil faciası gibi Türkiye ve dünya gündemini belirleyen olaylardan da söz edildi.

Olaylar, ortaklıklara yaklaştırdı. Hamilelik süreçlerine dair hislerini paylaşan kadınların hikâyelerinde nazar gibi hemen her kültürde yer alan öğeler ve buralı olma halinin ifadeleri de vardı. Örneğin; "Bir avazda kurtul!"

Pek çok kadın, hamile olan kadınlar için ne temenni ettiğini sorduğumda, –önce bana– kolay bir doğum diledi. Doğumun tek seste gerçekleşmesini diledi.

Ses kişiseldir.

Kişisel olan da içeride başlar. İçerideki ile paylaşılır. Belki de bu yüzden haftalar boyunca içinde taşıdığın canlı, önce sesini tanır.

Doğumların bir seste, tanışmaların huzurla gerçekleşmesi dileği ile...

Rita, Ağustos 2020

Nazar Değmesin

ARUS YUMUL

> Herkesin deneyimi kendine. Her beden kendine özgü ve herkesin bebeği ile yolculuğu çok özel. (Gamze Gül Özşahin)

Hamilelik de annelik de biyolojik olgular olmanın çok ötesinde, toplumsal, politik, kültürel ve ideolojik inşalarla şekillenen süreçler. Rita Ender'in kadınlarla yaptığı söyleşilerden oluşan elinizdeki kitap, hamileliği tek tip ve evrensel bir deneyim olarak görmek yerine kadınların bireysel deneyimlerini ve öznelliklerini merkeze alıyor ve kadınların anneliğe yolculuklarını onları çevreleyen koşulların şekillendirdiğini gösteriyor.

Kamuya açılan hamile beden

> Kuzenimin doktoruydum. Hamileliğinin otuzlu haftalarında Ortaköy'de dolaşıyorduk. Tezgâhta satış yapan bir kadın, kuzenime, "Senin oğlun olacak," dedi. Kuzenim "Yok, kızım olacak," dedi. "Yok, oğlun olacak," dedi. En sonunda

kuzenim, "Doktorum da burada, kızım olacak," dedi. Kadın, "Doktorun yanlış görmüştür," dedi. Bu derece kendine güvenli yorumlar olabiliyor yani! (Irmak Bircan)

Bir sürü şey söylüyorlardı ama bak, kimse "sigara içme" demiyordu! O zaman öyle bir şey yoktu. Herkes farklı bir şey söylüyordu. O da zaten dinlememek için yeterli bir neden. (Sevin Okyay)

Evlendin, çocuğun oldu, boşandın, yeniden evlendin ve kırk iki yaşında çocuğun oldu. "Ne cesaret!" diyorlardı. (Güler Baban)

O karnımı elleyen kadınlara şunu sormak istedim: Bu sevginiz o televizyonda parçalanarak ölen çocuklara karşı neden yoktu? Bu hassasiyetin, şefkatin o televizyonun ötesine geçemeyişi çok düşündürücüydü ve bana insanlık dışı geliyordu. (Jinda Zekioğlu)

Hamile olduğunu öğrenen her kadın, "anne adayı" rolünü benimsemeli, bu role uygun davranmalı, sadece bedeni ile değil ailesi, arkadaşları ve hatta yabancılarla olan ilişkisini yeniden tanımlamalıdır. Zira, "modern hamilelik kamusal bir deneyimdir. 'Şiş', insanları ona uzanıp dokunmaya davet eder" (Howson, 2013). Hamile kadının bedeni başkalarının dokunmasına, tavsiyesine ve öğütlerine açıktır: "Otobüste, metroda hamile olduğumu fark eden insanların müdahaleleri de oluyordu ve garip geliyordu. Hamile beden kamuya açıktır ya... Metroda karnınıza dokunan kadınlar var. Bunu nasıl yapma cüreti gösterebilirsin? Çok enteresan. Başıma geldi, karnıma dokunuyor, okşuyor karnımı" (Jinda Zekioğlu). Toplum, fetüsü anneden korumak için sık sık müdahale ederek hamile bedenleri eleştiriye, yoruma ve denetlemeye açar, süreçte kadınların öznelliği göz ardı edilir; kadın özne olma özelliğini

kaybederken fetus, "süper özne" (Bordo, 2003: 72) konumuna yerleşir: "Etrafta her zaman 'şunu yapmalısın', 'bunu yapmamalısın' diye korkutan çok fazla insan var. Özel bir hastalığın varmış gibi davranıyor insanlar. Ne yaparsan yap, 'aa o yapılır mı, sen hamilesin'" (Dilan Epik Topuz). Bazı kadınlar yaş, medeni hal, yaşam tarzı gibi özellikleri dolayısıyla anneliğe uygun görülmüyor: "Annem çok endişeliydi, bebeğe çok sevinemedi bile. 'Sen bu halinle nasıl çocuk doğuracaksın?', 'Sen şimdi çocuğu da peşinde o eylemlere sürüklersin', 'Bak çocukla olmaz bu işler', 'Sakın bana güvenme' diyordu" (Güler Baban). Hamile kadının kendisinden vazgeçmesi beklentisi, kadınları "diğer yönelimli duygusal ekonomiler" (Bordo, 2003: 171) kurmaya zorlayan geleneksel kadınlık kavramından beslenir. Bu öyle bir ekonomidir ki kadınların kendi ihtiyaçlarını, isteklerini karşılamasını "açgözlülük" ve "aşırılık" (Bordo 2003: 171) olarak görür; amacına ulaşmak için de kadınları utançla terbiye etmeye kalkar.

Toplumun kendisine atfettiği jandarmalık görevi hamilelikle sınırlı değil elbette, tezahürünü "kendisini ideal anne olarak gören birtakım insanların senin yaptığın her şeyi sorgulaması" şeklinde gösteren "anne faşizmini", dolayısıyla anneliği de kapsıyor: "[Anne faşizmini] Kendisini ideal anne olarak gören birtakım insanların senin yaptığın her şeyi sorgulaması olarak tanımlarım galiba. Hep bir eksik yaptığını düşünmeleri, başarısız olduğunu düşünmeleri, çocuğuna yeterince sevgi, ilgi, emek veremediğini düşünmeleri. Çocuğunun zayıf, ağlak, yaramaz olduğunu sürekli vurgulayan anne tipolojileri vardır. İnşallah karşılaşmazsın ama mümkün değil çünkü hep oradalar. Çocuğunu aşıya götürdüğünde oradalar, manavdan sebze alırken oradalar, dolmuşa bindiğinde oradalar. Dolmuşta yanında oturan kadın ve hatta erkek hemen sana birtakım ayarlar vermeye çalışır: 'Bu ne hal, bu kıyafetle çocuk üşür!'" (Funda Şenol Cantek).

Anne adayları bu müdahaleler için, "İnsanlar kendi kaygılarını sana yansıtıyorlar," (Irmak Bircan) deseler de söyleşileri okudukça fark ediyorsunuz ki asıl kaygılananlar kendileri olmuş: "İlk üç ay biraz kaygılıydım, bebek iyi mi, kalbi atıyor mu, kesede bebek var mı diye düşünüyordum" (Merve Ünlü); "Sağlıklı olacak mı konusu da bayağı takıntılı bir şekilde kafamda duruyordu ve çok kaygı duyuyordum" (Nilüfer Taşkın). Toplumsal kontrol mekanizmalarına karşı çıkan birçok kadının kendi iç kontrol mekanizmaları devreye girmiş: "Her şeyden evvel kaplanlaşıyorsun. Anında, çok ciddi bir şekilde koruma içgüdüsü geliştiriyorsun. Hamileliğimin yedinci-sekizinci aylarında, doğum iznine çıkmadan evvel Saint Joseph'te [*öğretmenlik yaptığı okul*] duvarlara yapışık dolaşıyordum. Kitapları sürekli karnımda tutuyordum. Öğrenciler çarpar, bir şey olur diye ortalarda pek dolaşmıyordum" (Esin Alpan). Kadınlar, fetusu anneden/kendilerinden korumak için yaşam tarzlarını da değiştirmişler: "Gözü kara bir insanken, 'artık karnımda bir bebek var' deyip çok dikkatli davranmaya başladım. Onu koruma güdüsü çok gelişti" (Güler Baban). Fetusun sağlığı konusundaki endişelere "İyi bir anne olacak mıyım?", "Bebeğe bakabilecek miyim?", "Ona yetebilecek miyim?" endişeleri de eşlik etmiş.

Utanç nesnesi olarak hamile beden

> Benim hamilelik dönemimde utanç vardı. Ben özellikle annemlere gittiğimde bol kıyafetler giyerdim, karnımı göstermemek için dikkat ederdim. O zaman vardı bunlar ama şimdi kalktı. (Leyla Onar)

> Bir de, bizde hamile isen, 'aman ben hamileyim' diye gerine gerine, karnını göstere göstere yürümezsin. Ayıptır. Önüne önlük, –Ermenice ***kokneç*** deriz– bağlarsın. Onu kıyafe-

tine tutturursun ki karnın görünmesin, saklamaya çalışırsın. Mümkün mertebe hamileliğini gizli tutarsın. Hatta öyle olur ki diğer insanlar ancak yedinci ayda anlar. Doğduktan sonra da böyledir, çocuğunu gizli emzirirsin. [Gönül, (Birgül), Gülay]

Karnım çok büyüktü. Ortama çıkamıyordum, çok büyük olduğu için beni utandırıyordu. (Duygu Tokay)

Hamilelik 19. yüzyıla kadar Batı'da da mahremlikle bezenmişti ve hamile beden kamu teşhirine açık değildi. Hamilelik ve cinselliğin kesişiminin hamile bedeni utanılacak bir nesneye dönüştürdüğü anlayışı zaman içinde değişime uğrayıp hamile bedenlerin kamusal görünürlüğü arttıysa da asıl kırılma Demi Moore'ın 1991 yılında *Vanity Fair* dergisinin kapağına hamileliği sırasında verdiği çıplak poz ile geldi. Hamile beden söz konusu olduğunda, görünürlük, "bir zamanlar bir kadının kutsal ve utanç verici şehvetinin" ifşası iken, "erotize bir norma" dönüşerek normalleşti (Berlant, 1994: 146). Bu durum, hamile kadınlar için belli bir özgürleşme sağlıyormuş gibi görünmekle birlikte –hamile de olsa kadınların seksi, güzel ve bakımlı olmaları yönündeki– yeni disipline edici beklentiler hamile bedeni çevreleyen yeni utançlara vesile oldu: "Zengin kadınların da geldiği, gösterişli bir doktora gidiyordum. Bekleme odasında gördüğüm kadınlar aynı filmlerdeki, "Sex And The City"deki [*Amerikan dizisi*] gibilerdi. Hamileler, ama mesela Ebru Şallı gibi hamileler. Sadece küçük bir karnı var ve acayip seksi bir elbise giymiş, acayip takılar takmış, saçı çok havalı filan. Bense dağınık bir haldeyim, acaba yine mi düşecek diye düşünüyorum sürekli, zor yürüyorum, yirmi kilo almışım. Onları görünce üzerimde küçümseyici bakış hissediyordum, evdeki bakıcıları hamile kalsa benden daha cazip görünecek" (Funda Şenol Cantek). İki farklı utanç kaynağı arasın-

daki çelişkili ilişkiyi yine aynı kişi, "Hamilelik cinselliği ifşa eden bir şey ya, o yüzden de hamile kadın edepli olmalı diye hakim bir düşünce de var. Ailedeki erkeklerin, komşunun sosyal çevrenin göreceği şekilde, göğsünü gere gere hamilelik beyanı yapmamalısın. Mesela o bekleme odasındaki kadınlar giydikleri dapdar, vücut hatlarını ortaya çıkaran kıyafetlerle aslında bayağı estetik bir görüntü veriyorlardı. Benim annem, kayınvalidem öyle kadınları görseler delirirlerdi. Hem erotik bir çağrışımı var hem hamileliğini sergiliyorsun!" sözleriyle ifade ediyor.

Dişiliğini, hamilelik belirtileriyle sergileyen hamile bedenin tedirgin ediciliği, bu bedenin yerli filmlerdeki temsiline de yansımış: "Hamile kadın sürekli bağıran, çağıran kişi olarak görülüyor. Doğum anında bacaklarını açan, bağıran ve çocuğu çıkaran kişi olarak gösteriliyor. Biraz aşağılamak, küçümsemek ve ayıplamak için kullanılıyor" (Elmas Arus).

İçinde başka bir can taşıyan beden

> Hem bedenin hem ruhun alışmaya çalışıyor. Vücut atmaya ve kabullenmeye çalışıyor. Çok tuhaftı. (Elmas Arus)

> Bebeğin karnınızda hareket etmesi ile çok güzel duygular içinde oluyorsun. Artık canınızda bir can hissediyorsunuz. Bu çok güzel ve özel bir duygu. (Manuela Ergin)

Hamile bedenleri diğerlerinden farklı kılan, bu bedenlerin "iki canlı" olmasıdır. Bir bedende iki can taşımak, ifadesini "vücuduna bakıyorsun, sensin ama farklı bir şey var" (Anna Maria Beylunioğlu Atlı) sözlerinde bulan öznellik bunalımına işaret eden, bedeni ile kendi arasındaki ilişkiyi bulanıklaştıran, ben ile öteki arasindaki sınırı ihlal eden, vücudun aynı anda "atmaya ve kabullenmeye" çalıştığı bir durumdur. Bu da Julia Kristeva'nın (1982) *abject* (iğrenç) tanı-

mına tekabül eder. Hamile bedenin ideal örneğini teşkil ettiği *abject*, Kristeva'ya göre, iki şey arasında kalıp sınırları, konumları ihlal edendir. Öznellik bunalımına yol açsa da bedenindeki ikinci canı hissetmek birçok anne adayının hamile olduğunun bilincine vardığı ve bunu benimsediği ilk an: "Ben kadın doğumcu olduğum için kendi kendime ultrasonla bakabilme şansım vardı, haftada bir bakıyordum. Bakıyordum ve görüyordum; orada bir bebek var! Fakat gerçekten iletişimi hissetmem, bebeğin hareketlerini hissetmemle oldu. Tam yirminci haftadaydı, kafeteryada bir şeyler yerken hissettim. Acayip güzel bir andı. Şu anda bile hatırladığımda gülüyorum. Çok değişik ve güzel bir histi, ondan sonrası benim için bambaşka oldu. O gerçek bir iletişim hali çünkü" (Irmak Bircan). Bebeğin içinde olduğunu hissetmek kadınlar için hamileliğin en zevkli deneyimi olmanın yanı sıra annelere bebekleriyle doğrudan iletişim kurmanın yolunu da açmış. Bebekle iletişim tekmelerle başlamış: "Sonra tekmeler başladı. Konuşmalar başladı. Konuşmak bana garip gelirdi ama bir bakıyorsun ki konuşuyorsun" (Anna Maria Beylunioğlu Atlı).

Gebeliğin ve doğumun tıbbileştirilmesi

> Gebelik aslında bir hastalık değil ya, o yüzden "doktor ne derse o olacak" gibi bir şey değil. (Irmak Bircan)

> Ve bebekle beraber şunu da anladım ki; ne kadar okursan oku ne kadar kişiyle konuşursan konuş, bir noktada senin içgüdülerin patron. Her şey susuyor ve içgüdülerin seni yönlendiriyor. (Dilan Epik Topuz)

Gebeliğin bir hastalık olarak görülmesini ve doğumun tıbbileştirilmesini yani, daha önce tıbbın alanı içinde görülmeyen durumların tıbbın alanının içine çekilmesi, tıbbi terim-

lerle ifade edilmesi ve tıbbi müdahale ile tedavi gerektiren durumlar olarak kodlanmasını (Sezgin, 2011: 59) sorguluyor birçok kadın.

Söyleşilerden öğreniyoruz ki hamilelerin tıp ve doktorları ile ikircikli bir ilişkileri olmuş. Tıbbı ve doktorları ne tamamen reddetmişler ne de sorgulamadan benimsemişler. Doktorların tavsiyeleri akıllarına yatmayınca karar vermeden konuyu kendileri de araştırmış veya başka doktora gitmişler. Özellikle, yaptıkları seçimleri sorgulayan, kınayan, "bu şekilde devam edersen bu çocuğu ölü doğurursun", "sakat doğurursun" gibi sözlerle kendilerini "aşağılanmış hissettiren" (Merve Ünlü) doktorlardan uzak durmayı yeğlemişler. Zaman zaman karar almada kendilerini doktorlardan daha ehliyetli hissetmişler ve içgüdülerini takip etmişler: "Benim on yaşımdan beri romatizmam var, daha önce gittiğim doktorlara göre çalışmamalıydım, doğurmamalıydım. İlk bunu söyleyen doktorla dalga geçtim, 'İsterseniz ötenazi hakkımı kullanayım, onu da siz yapın,' demiştim" (Nardane Kuşçu). Zaman zaman annelerinin tavsiyelerini doktorlarının tavsiyesine yeğlemişler: "Kanamam olunca, annem İstanbul'dan talimatla beni yatırmıştı. Halbuki doktorumuz çok rahat bir insandı. Londra'da çalışmış, İzmir'e yeni gelmiş, farklı tarzı olan biriydi. O diyordu ki; 'Git minibüse bin, yukarı Kadifekale'ye çık, düşerse düşer, düşmezse senindir.' Benim için çok değerliydi, öyle bir test yapmak istemiyordum. O yüzden, annemin de uzaktan müdahalesi ile hep yattım" (Nüket Franko).

Doğum eskiden kadınlar dünyasında kadınlar tarafından gerçekleştirilirken, zaman içinde kadın merkezli, ebe destekli doğumun tıbben düzenlenmiş bir alana dönüştüğünü ifade ediyorlar: "Kayınvalidem zamanında kimse hastaneye gitmezdi. Bizim yaşlı Süryani kadınlar ebe görevini yaparlardı. Eve gelirler, bakarlar, doğuran kadına yardım eder-

ler ve doğurturlardı" (Leyla Onar). Hastanenin yabancılaştırıcı, yalnızlaştırıcı atmosferini ev ortamının tanıdık ve yardımlaşmacı ortamıyla karşılaştırıyorlar: "Evin daha iyi, yatağın, her şeyin senin. Bir de, çevrende dolanan annen ve yakınların varsa ev, hastane ortamından güzel. Ben ikide bir hastanelere düşüyorum, hiç sevmiyorum hastaneleri, evindeki özgürlük başkadır. Ev ortamı, sıcak ortam [Gönül (Birgül) Gülay].

Doğurmak, bakmak, büyütmek

> İnsan kendi yetisine, bir canlı taşıyabilme potansiyeline şaşırıyor. (Nilüfer Taşkın)
>
> Hangisinin doğum masasındaydı hatırlamıyorum ama doktor bana, "Tüplerini bağlayayım mı?" diye sordu. Ona, "Kadın hayat vericidir," dedim. Hayat vericiliğimi mi bağlayayım? Sen kadın olarak yaratıcı oluyorsun, dünyaya can veriyorsun. (Elena Cedolini)
>
> Hamilelik bence bir kadın için büyük bir hediye çünkü dünyaya bir can getiriyorsun. (Tina İlyadu)
>
> Çocukları en fazla biz büyütüyoruz, yaşlılara en fazla biz bakıyoruz, hastalara en fazla biz bakıyoruz. Milletvekili de olsak, avukat da olsak, işçi de olsak, bu hepimizin hayatında var. (Filiz Kerstecioğlu)

Dünyaya yeni bir can getirmek kadınlar açısından kendi güçlerinin farkına varmalarını, "bunu yapan neyi yapmaz ki" (Irmak Bircan) diye düşünmelerini sağlıyor. Aynı zamanda erkeklere karşı bir üstünlük duygusu geliştiriyorlar. Doğurabilmenin "muazzamlığının erkeklerde bir tür kıskançlığa" –Karen Horney'in (1926) Freud'un erkek merkezli "penis kıskançlığı" kavramına karşı feminist perspektif-

ten geliştirdiği bir kavram olan "rahim kıskançlığına"– yol açtığını söylüyorlar: "Şunu duymuştum, patriarka, doğurma kıskançlığının bastırılması üzerine kurulu. Doğru galiba çünkü bunu yaptıktan sonra insana, her şeyi yapabilirim diye bir güç geliyor" (Nilüfer Taşkın). Yerli filmlerdeki hamile bedenin yukarıda zikredilen karikatürize edilmiş –"bağırıp çağırıp çocuğu çıkaran"– temsilinin kadının elinden "yeni bir can yaratma" yeteneğini alıp onu erkeğin tohumunu çocuğa dönüştüren (Rothman, 2000: 15), –Susan Bordo'nun sözleriyle söyleyecek olursak– bir "kuluçka makinesine" (2003: 81) indirgemesini de bu bağlamda değerlendirmek gerekiyor.

Çocuk doğurma yeteneğinin kadınları tam zamanlı annelik ve ev kadınlığı rollerine hapsettiğinin ve annelik konumunun, çocuğa bakıp onu büyütmek sorumluluğunu kadına yüklemekle kalmayıp bunu doğallaştırdığının da farkındalar: "Zerya üç aylıkken işe dönmüştüm ve bu çok yadırgamıştı. Toplumda var olan kodlara göre, anne olduysan artık çocuğunla yaşamak zorundasın. Anne olduktan sonra senin tek bir sıfatın var; annelik. Hayır! Annelik benim bir parçam ama sen onunla var olmuyorsun ve bu, çocuğunu az sevdiğin anlamına gelmiyor" (Güler Baban). Annelik rolünün emek kısmını nasıl da sorgulamadan hatta istekle kabul ettiklerine hâlâ şaşıran kadınlar var: "Kirli çamaşır, sana bundan sonraki sorumlulukları ve çocukla kuracağın ilişkiyi işaret ediyor. Öğrenilmiş eşitsizlik ve duygusal emeğin içselleştirilmiş hali var ya, sevdiğin ve kendi dünyaya getirdiğin birine verdiğin emek hiçbir zaman sorgulanmaz ya... Bir an bile durup 'Yeter!' diye cinnet geçirmedim. Halbuki geçirme potansiyelim vardı. Bence bu bizim kültürümüzdeki kadına yüklenen cinsiyet rolünü çok içselleştirmiş olduğumu gösteriyor, bir an bile sorgulamamışım" (Fulya Şenol Cantek). Roller öylesine içselleştirilmiş ki sinemaya gitmek

dahi meşru bir istek olarak görülmemiş, anneye bile açıkça söylenememiş: "Hatırlıyorum, oğlum yirmi günlüktü, annemi çağırdım. 'İşe gitmem gerekiyor,' dedim ve kaçıp sinemaya gittim" (Seta Estukyan).

Yaşadıkları sorunlara, karşılaştıkları zorluklara rağmen geçmişe dönüp baktıklarında kadınlar hamileliği genellikle "güzel", "özel", "keyifli" bir dönem olarak nitelendiriyor ve anne olmaktan mutlu olduklarını ifade ediyorlar: "Çok ufaktım, kızım doğduğunda yirmi iki yaşındaydım ve açıkçası 'ayvayı yedik' diye düşünmüştüm. Yoksa çocuk sahibi olduğuma hiç pişman değilim, aksine çok mutluyum" (Sevin Okyay). Ancak, hamileliğin de anneliğin de herkes tarafından bu şekilde deneyimlenmediğinin farkında olan kadınlar da var: "Yirmi üç-yirmi dört yaşında bir kadın. 'Kaç yaşındasın?' diyorsun, 'Bilmiyorum,' diyor. 'Kaçıncı çocuğun?' diyorsun, çocuklara gözünü gezdiriyor, sayıyor, kaçıncı olduğunu söylüyor. 'Doktora gittin mi?', 'Yok, burada bilmem kim var, o doğurttu.' 'Kaç yaşında evlendin?' Bilmiyor. Ne kadınlığını biliyor, ne hamileliğini biliyor. Ne de ne yaşadığını biliyor. Ona 'Sen gelinsin çalışacaksın, kadınsın cinsel olarak kocanın ihtiyaçlarını karşılayacaksın, annesin çocuklarına bakacaksın,' denmiş ve kendi kimliği yok edilmiş. Tüm kimlikler bundan oluşmuş" (Elmas Arus).

* * *

Gebelik, annelik ve beden sosyolojilerine açılan bu kitabı okurken, hamileyken el üstünde tutulan kadınların da eşinden şiddet gören, evde işe koşturulan, hamileliklerini ev dışında zorlu koşullarda çalışarak geçirmek zorunda kalan, hamile olduğu için kontratı yenilenmeyen kadınların da hikâyelerini bulacaksınız. Çocuklarına istedikleri ismi vermek için aileleriyle mücadele eden, o ismi kabul edilir kılmak için çeşitli taktikler geliştiren çiftlerin hikâyele-

rini de okuyacaksınız. Gençliğini hapiste geçiren, "yaşama müthiş aç" devrimci bir neslin "hayata karşı durarak; yeniden üremek, yeniden var olmak, yeniden hayata karışmak duygusuyla"(Gülsün Karamustafa) çocuk doğurmaya yöneldiklerini öğreneceksiniz. Aynı zamanda farklı kimlik, kültür ve dinlerin, hamileliği ve doğumu çevreleyen farklı ve benzer âdet ve ritüelleri, törenleri, inançları hakkında bilgi sahibi olacak ve sınıf, eğitim düzeyi, meslek veya bölge farkı olmadan kadınların çoğunun nazara inandığını fark edeceksiniz. Ama hepsinden önemlisi kadınların öznelliklerinin farkına varacaksınız.

KAYNAKÇA

Berlant, Lauren, "America, 'Fat,' the Fetus", *boundary* 2, cilt 21, sayı 3, Sonbahar 1994, s. 145-195.

Bordo, Susan, *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body*, University of California Press, Berkeley, 1993.

Horney, Karen, "The Flight from Womanhood: The Masculinity Complex in Women, as Viewed by Men and by Women", *International Journal of Psychoanalysis* , sayı 7, s. 324-339.

Howson, Alexandra, *The Body in Society: An Introduction*, Polity, Cambridge, 2013.

Kristeva, Julia, *Powers of Horror: An Essay on Abjection*, Colombia University Press, New York, 1982.

Rothman, Barbara Katz, *Recreating Motherhood,* Rutgers University Press, New Brunswick, N.J., 2000.

Sezgin, Deniz, *Tıbbileştirilen Yaşam Bireyselleştirilen Yaşam*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011.

Gülsün Karamustafa, "Birth" (doğum), 1974.

ANNA MARİA BEYLUNİOĞLU ATLI

Doğum yeri: Mersin
Doğum yılı: 1983 / Doğurduğu yıl: 2019
Meslek: Akademisyen (Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler), Aşçı

"Buğday Berekettir"

Ortodoks Kilisesi'ne göre kutsal kabul edilen Azize Barbara, bereketi temsil eder ve buğday ile anılırmış. İnanışa göre, pagan olan babası, Hıristiyan olmaya karar veren Barbara'yı öldürmeye kalkmış. Barbara ondan kaçarken birdenbire etrafında buğdaylar yükselmiş ve böylece kurtulmuş.

Bu kurtuluşun şerefine ve Azize Barbara'nın anısına buğday kaynatmak âdet olmuş. Özellikle hamile kadınlara Azize Barbara gününde buğdayı kaynatıp yemeleri tavsiye edilmiş. Kendi hamileliğine denk gelen Azize Barbara gününde kaynattığı buğdayı yiyen Anna Maria Beylunioğlu Atlı ile, hamilelik süreci, Arap Ortodoks âdetleri ve toplumsal beklentiler üzerine söyleştik.

Hamilelik deneyiminizin nasıl başladığı ile başlayalım mı söze?

– Tabii. Karışıktı, tüp bebekti çünkü. Gene de heyecanlıydı. Otuz altı yaşındaydım, kolay kolay bebeğimiz olmaz diye düşünüyorduk. Rahme iki tane embriyo yerleştirdiler ve ilk seferde oldu! Büyük sevinçti çünkü açıkçası ben kendimi "olmayabilir"e programlamıştım.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz, anladığınız veya idrak ettiğiniz anı nasıl hatırlıyorsunuz?

– Şaşkınlık hissetmiştim. Aslında biliyorsun ama kendine "Gerçekten mi?" diye soruyorsun. Vücuduna bakıyorsun, sensin ama farklı bir şey var. Önceleri çok bir şey hissetmedim, mide bulantısı da çok olmadı. Sonra belli şeyleri aşermeye başladım. O tip anlarda varlıklarını fark ettim. Devamlı simit yiyordum. Eşim Sarıyer'deki güzel bir fırından beş tane simit alıyordu, günde beş tane simit yiyordum, ta ki hamilelik şekeri çıkana kadar. Bir de, avokado ve turşu. Beyoğlu Balıkpazarı'nın oradaki turşucuda satılan neredeyse her turşuyu almışımdır. Sonra tekmeler başladı. Konuşmalar başladı. Konuşmak bana garip gelirdi ama bir bakıyorsun ki konuşuyorsun. Karnımda bebeklerin yerlerini de belirlemiştik; bu taraftaki Müjgan Katrin, bu taraftaki Leyla Violet diyorduk. Hangisinin tekme attığını tabii ki bilemiyordum ama ben durdukları yere göre onlarla iletişim kuruyordum. Solumdan tekme yersem Müjgan, sağımdan tekme yersem Leyla. Hatta doğumdan önce kayınvalidem ile annem, karnıma M ve L yazdılar. Doktora da dediler buradan çıkan Müjgan, buradan çıkan Leyla. Bebekler bize o şekilde isimleriyle verildi. Bir de tabii, hamilelik boyunca acaba kız mı erkek mi diye düşündüğüm dönem vardı.

Cinsiyetle ilgili tahmininiz veya buna dair bir arzunuz var mıydı?

– Hiç yoktu. Ben evlilik hayali de, gelinlik hayali de kuran biri değildim. Otuz üç yaşımdan sonra çocuk hayali kurmaya başladım. Bir taraftan bu dünyaya çocuk getirmeye değer mi diye düşünüyordum, diğer yandan çocuk görünce duygulanmaya başlamıştım. Bu sosyal baskı veya etki miydi bilmiyorum ama hormonel olarak bu süreci yaşadığıma inanıyorum.

Hamilelik esnasında üzerinde hissettiğiniz sosyal baskılar, toplumsal beklentiler var mıydı?

– Tabii. Öncelikle insanlar şunu bekliyorlar: Hamilesin, evde yat. Hele ikize hamileysen! Ben hamileyken zaten akademik hayatım yazmanın dışında durmuştu, okulla ilişkim yoktu. İstos'un[1] kafesine yemek satıyordum, elimde yemekleri kafeye taşıyordum. Beş aylık olana kadar da devam ettim ve bununla ilgili eleştirildim. Yat, dikkat et, hareket etme. Babaannem çok arardı, "aman kızım yat", "temizliğine dikkat et"... Ben öyle olmadım, çalışmaya devam ettim. Ta ki doktorum açılma (*rahim ağzı açılması*) başladı diyene kadar.

Bir de, kilo benim korkumdu. Annem, anneanne kilolu insanlar. Aklıma Ebru Şallı'nın hamileliği geliyordu, nasıl öyle olabiliyor diye düşünüyordum. Kendimin zayıf bir hamile olacağını hiç düşünmemiştim ama oldum ve bu da bana motivasyon ve hareket kabiliyeti verdi.

Ve bütün süreçte beni en çok rahatsız eden sosyal baskı, kedim Naşit ile ilgili olanıydı. Beni en çok yaralayan, üzen şey o olmuştu. Kedimi kapıya koymamı söylediler ve çok ağladım. Hormonlar da çok duygusallaştırıyor zaten... Kedim çocuğum gibiydi. Hele bir ara çocuğumuz olmayacak galiba diye düşündüğümde onu benim çocuğummuş gibi düşünmüştüm. Kapıya koyamazdım. Çok okudum, çok araştırdım. Tabii, kediyi seviyorum diye çocukları tehlikeye atmadım. Maske kullandım. Kediyle sarılarak uyuyorduk ve ben tüm hamileliğim boyunca bugünkü gibi (*Korona virüsü salgın günleri)* maske ile uyudum. Doktorum bu konuda yasak getirmemişti, aksine, kendi eşinin de kedisi olduğunu söylemişti ve doğumdan sonra kedinin kaçıp gittiğini anlatıp, buna da hazırlıklı olmamı söylemişti. Veterinerim de iki ay kadar çocuklarla kediyi ayrı tutmamı önermişti. Doğumdan

1 İstanbul'da kurulan ve Rum kültürü ve tarihi üzerine yayınlar yapan bağımsız yayınevi.

sonra eve Leyla ile geldik, Müjgan hastalığından dolayı iki buçuk ay hastanede kaldı. Kedi ile Leyla'yı ayrı tutmaya çalıştığımda, kedimiz Naşit kırıldı ve evden kaçtı. Ben bir yandan hastaneye gidiyor, bir yandan evde Leyla ile ilgileniyor, bir yandan da Naşit'i aramaya gidiyordum. Üç gün sonra geri geldi Naşit ama o üç gün benim için üç yıl gibiydi.

Bunlar dışında inanca dair olan, örneğin nazara karşı uygulamanız önerilen tavsiyeler veya eleştiriler de aldınız mı?

– Nazarla ilgili aldım. Aman kızım çok fotoğraf paylaşma derdi babaannem ve paylaştığımı duyunca da kızardı.

Hamilelik boyunca, gelenekten, dinden gelen semboller, uygulamalar yer aldı mı hayatınızda?

– Ben Arap Ortodoks'um, Antakya kökenliyim ama Mersin doğumluyum. Bizim cemaat aslında Rum Ortodoks mezhebine ait. Bu nedenle birçok yerde Arapça konuşan Rum Ortodokslar diye de geçer. Eşim Sünni, Hanefi, Müslüman, Türk. Ama İstanbul doğumlu ve hiç dindar olmayan bir aileden geliyor. Dinî bir ritüel olmadı ama çocuklar doğunca bayramların nasıl olacağı aramızda konuşuluyordu. Mesela paskalyayı kutlamak benim için çok önemliydi. Hâlâ önemli.

Hamileyken *Saint Barbara* (Azize Barbara) gününde buğday kaynatmıştım. Azize Barbara gününde; 17 Aralık'ta hamile isen bıçak ya da makas tutmaman gerekirmiş. Azize Barbara'nın yaşadığına inanılan yer Lübnan bölgesi, dolayısıyla o tarafta geçen bir hikâyeden bahsediyoruz. Çok tartışmalı bir karakter. Bereketi temsil ediyor. Pagan biri adamın kızı. Babası onu kuleye kapatmış ve o Hıristiyan olmaya karar vermiş, bunun üzerine babası onu öldürmek istemiş. Azize Barbara, kaçarken buğday tarlalarının içinden geçmiş ya da aslında o tarla orada yokmuş ama o kaçsın diye birden etrafında buğdaylar yükselmiş. Buğday bereket demek.

Azize Barbara gününe *Bırbara* günü derler bizde, eve bereket gelsin diye buğday kaynatılır. Hele hamileysen mutlaka yapmalısın denir. Ben de yaptım, buğdayı kaynattım ve sonra üzerine yoğurt dökûp yedim.

Doğumdan sonra yapılan şeyler de var. Türklerde çocuğun kırkı çıkınca şerbet yapılır, bizde o yokmuş. Bizim Mersin Tarsus bölgesine özgü, *kaynar* dedikleri baharatlı, içine tarçın, anason filan koyulan ve yanında cevizle ikram edilen bir içecek varmış. Kırklarında hastanede olduğumuz için yapamadık, sonra bir ara yaptık. Annem de Mersin'de yaptı, komşularına dağıttı. Bir de, *Silika* dediğimiz diş hediği var. Silika aslında cenazelerde kırkı temsilen de yapılır. Kırkıncı günde kilisede bir dua okunur. İstanbul Rumlarında var mı bu bilmiyorum ama Mersin, İskenderun, Antakya bölgesinde yapılır. Buğdayla birkaç malzeme karışıyor; ceviz, fındık, küncü. Bu karışım pudra şekeri ile örtülüyor. Cenaze içinse cenaze formu veriliyor; üzerine siyah badem şekerleriyle haç şekli yapılıp içi tarçınla dolduruluyor ve ölenin baş harfleri yazılıyor. Cenazeyi temsilen kiliseye taşınıyor. Diş buğdayında da bu yapılıyor. Onda renkli şekerler kullanılıyor. İsimlerini yazıyorsun. Çocuklar olunca geleneğe daha meraklı oluyorsun galiba, dişleri çıktı, ben de yapacağım.

Onun dışındaki olan şeyler, genel toplumla özdeşik olanlardı sanırım: Hamile kadından su istenmez ona su verilir. Hamileliğin sekizinci ayı dolana kadar çocuğa eşya alınmaz. Hamileyken çirkine bakma güzele bak ki çocuk güzel olsun derler. Bunun gibi.

Çocuklarınızın isimlerini de hamileyken mi seçtiniz?

– Evet, eşimle beraber seçtik. Aslında karma evliliklerde iki isim pek tercih edilmiyor. Eşlerden biri Müslümansa Türkçe tercih ediliyor. Ben dinimi sonuna kadar yaşamasam da çocukların isimleri beni de yansıtsın istiyordum. Bir ço-

cuğun annesinin ismi Anna iken ona Selin ismini koymak, çocuk için bir kimlik bunalımı olurmuş gibi geliyor bana. Bu yüzden iki isim vermek istedim. Müjgan, Attilâ İlhan'ın şiirinden dolayı hep sevdiğimiz bir isimdi. Leyla düşündüğümüz isimlerden biriydi. Bizim tarafın isimlerine gelince... Önce aileden birinin ismi olmasın diye düşündük. Antakya bölgesinde Arap toplumu olduğu için hep büyüklerin ismi olsun istenir. Benden de böyle bir beklenti vardı. Direkt yüzüme söylemediler, çocukluğumdan beri asiydim çünkü. Aklıma Katrin ismi geldi. Katrin diye bir arkadaşım var, ondan. O da karma evlilik yaptı. Kilise ile çok çatıştı. Çatır çatır savaşıp, sonunda bütün engelleri önünden kaldırıp kilise nikahını kıydırttı. Onun bu cesaretini çok severim. Bir de, Antakya bölgesi Fransız etkisi altında kalmış bir bölge, bizim bölgenin kadınlarının isimlerine baktığın zaman hepsi Fransızcadır, halam Jaklin, yengem Janet, Nathalie var. Ben de böyle olsun istiyordum. Yani illa bir Hıristiyan ismi ya da İstanbul Rumlarının isimleri olmasın; her ne kadar Rum Ortodoks mezhebine mensup olsam da ben o değilim. Böylece Müjgan Katrin oldu. Leyla'nın ikinci ismini bulamamıştık. Annem bizim bulduğumuz isimleri beğenmiyordu. Bize çok isim gönderiyordu, gönderdiklerinden biri de Violet'ti. Bizim oralarda çok koyulan bir isim değil bu ama Bulgar Ortodoksların çok koyduğu bir isim. Eşim de Bulgar cemaatinden uzun yıllar Fenerbahçe'de oynamış ve antrenörlük yapmış voleybolcu Violet'i çok sever, ondan koyduk.

Bu isimleri seçmemizin pratik sebepleri de vardı: Yurtdışına gitme ihtimallerini düşündük. Vaftiz olacak olmalarını düşündük. Gerçi şu anda Müjgan'ın hastalığından dolayı vaftiz olamadılar. Müjgan'ın hem trakeostomisi hem gastrostomisi var. Doğumdan sonra hastanede kaldı, bir süre hastalığının tam tanısı koyulamadı. Sonra başka bir hastaneye gittik, orada tanı koyuldu, ameliyat oldu ama ameliyatta

ses telleri zarar gördü. Bu da katmerli bir sorun yarattı. Sonra eve getirdik, emme yutma terapistine gitmeye başladık. Fistül olduğunu söylediler. Terapist bir yırtılma gördü. Tekrar hastane, yeni doktor. Ameliyata hazırlanmak için bir süre daha hastanede kaldı, sonra ameliyata girdi. Ameliyattan sonra enfeksiyon kaptı. Akciğerleri çökmeye başladı. Yoğun bakım süreci başladı. Çok zor süreçlerdi gerçekten. Umarım kimse yaşamaz. O süreçte halam, elime bir Meryem Ana fotoğraf kartı verdi. Ukrayna'dan almış zamanında, ona çok inanıyordu. "Bu n'olur Anna Müjgan'ın yanında bulunsun," dedi. O hastanede hep Müjgan'ın yanı başında bantlı durdu. Aşırı inançlı olmasam da o an inanmak istedim. Müjgan şimdi iyi, evde. Kontrollerimiz devam ediyor. Mucize bir bebek, çok güçlü. Katrin de benim için güçlü bir insan demekti. İsmini koyarken bu kadar zorluk yaşayacağını düşünmemiştim ama gerçekten isminin hakkını veriyor.

Kendi hamilelik döneminize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına, ne dilersiniz, ne tavsiye edersiniz?

– Bence hamilelik sırasında sonuca, doğuma odaklanmamak gerekiyor çünkü ona odaklanmak stres yaratabiliyor. Günü yaşamak gerekiyor. Dokuz ay boyunca bazen her şey çok sorunsuz gidiyor, bazen gitmiyor. Düşük tehlikesi olabiliyor, mesela ben üçüncü ayda kanama geçirdim. Bunlar yaşanılası şeyler, büyütmeyip güne bakmak gerektiğini öğrendim. Her gün bir şey olabilir, her gün yeni bir şey gelişebilir. Çünkü o süreç bir mucize, sen mucizenin içindesin. Bu yüzden tavsiyem yaşanmış hikâyeleri dinlemeleri ve korkmamaları olurdu. Bana biri, bir bebeğin dışkısının plasentaya karışması ile ilgili bir hikâye anlatmıştı, ben dinleme konusunda kararsız kalmıştım ama şimdi dinlemek gerektiğini düşünüyorum. Bütün bu olasılıkların olduğunu duyup, doğumun mucize olduğunu bilmek gerekiyor.

FUNDA ŞENOL CANTEK

Doğum yeri: Ankara (**Memleket:** Niğde)
Doğum yılı: 1970 / **Doğurduğu yıl:** 2005
Meslek: Akademisyen (İletişim Sosyolojisi)

"Bekleme Odasındaki Kadınlar ve Anne Faşizanlığı"

Kendimi çiziyorum çünkü sıkça yalnızım ve çünkü en iyi bildiğim konu benim.

– Frida Kahlo

En iyi bildiğimiz konu kendimiz de olsak, hayatlarımızın bazı evrelerinde müdahaleye açık hale geliriz ya da birileri müdahale etme hakkını görür kendinde. Sözlerimiz, seçimlerimiz, yaptıklarımız-yapmadıklarımızla sorgulanırız.
Hamilelik dönemi boyunca bu sorgulamalara çokça maruz kalmış olan Funda Şenol Cantek ile; hamilelik süreci, cinsiyet rolleri ve anne faşizanlığı üzerine söyleştik.

Nasıl başladı hamilelik hikâyeniz?

– Aslında hamileliğin öncesi var: Biz yedi yıldır evliydik, çocuk yapmıyorduk. Sonra ilişkimizde bir travma oldu, çocuk yaparsak kurtarırız diye düşündük. Yani sonradan üzerine düşününce bunun böyle olduğuna kani oldum. Fakat öyle hemen isteyince olmuyor, otuz dört yaşındaydım. Uğraştık biraz, sonra hamile kaldım ama bir buçuk-ikinci ayda kanama oldu ve düşük yaptım. Ben hiç aldırmadım çün-

kü onu bir canlı gibi filan görmemiştim. Levent (*eşi; Levent Cantek*) de üzülmedi. Ama aileler çok üzüldü, babam ağladı. Hani düşünsene; bir babanın ağlaması! Aileler üzüldü, neden biliyor musun? Çocuklar evlenmiş daha çocuk yok, böyle bencilce bir şeyden, yoksa biz üzülmüşüzdür diye düşünüp üzülen yoktu. Doktor bir süre bekleyin dedi. Bekledik ve tekrar denedik, bu sefer yine olmadı ve neyse en sonunda basit bir ilaç kullanarak Tuna'ya (*oğlu; Tuna Cantek*) hamile kaldım. Artık olmayacak mı, kısırlık mı var diye düşünmeye başladıktan sonra, sürekli prediktora baktığımız bir sürenin en sonunda büyük bir rahatlama oldu. Misyon tamamlandı gibi bir his geldi. O anda "yaşasın hayatımın yeni bir evresine giriyorum gibi" hissetmemiştim. "Tamam olmuş işte" diye düşünmüştüm çünkü vücut da yıpranıyor, kafa da yıpranıyor. Zorla cinsel ilişkiye giriyor gibi oluyorsun. Bu yüzden çok duygusal şeyler hissetmedik ama tabii ki çok sevindik.

Biraz daha sonrasında; vücudunuzda birinin geliştiğini, yaşadığını idrak ettiğinizde neler hissettiniz?

– Düşük korkusu olduğu için ve evhamlı biri olduğum için, her karnım ağrıdığında yine kanama olacak diye düşünüyordum. Üçlü testleri yaptırırken de sonuçların hep kötü çıkacağını, çocuğun sakat olacağını düşünüyordum. O yüzden çok gergindim, etrafı da geriyordum. Yani hamileliğim öyle tatlılıkla geçmedi; gerilimle, evhamla geçti.

Sonra şunu hatırlıyorum: Zengin kadınların da geldiği, gösterişli bir doktora gidiyordum. Bekleme odasında gördüğüm kadınlar aynı filmlerdeki, "Sex And The City"deki[1] gibilerdi. Hamileler ama mesela Ebru Şallı gibi hamileler. Sadece küçük bir karnı var ve acayip seksi bir elbise giymiş, acayip takılar takmış, saçı çok havalı filan. Bense dağınık bir

1 Romantik komedi türünde olan bir Amerikan dizisi.

haldeyim, acaba yine mi düşecek diye düşünüyorum sürekli, zor yürüyorum, yirmi kilo almışım. Onları görünce üzerimde küçümseyici bir bakış hissediyordum, evdeki bakıcıları hamile kalsa benden daha cazip görünecek.

Bu halde geçen hamileliğim boyunca da, hatta doğumda bile çok bir şey hissetmedim. Doğum sezeryandı ve ameliyatta dişim kırılmıştı. O anda bir çocuk sahibi olup dünyamın değiştiğini anlamadım. Ne zaman anladım? Ablam doğumdan sonra yanımda kalmıştı. Ertesi gün elinde bir poşet kirli çamaşırla geldi, "Al çocuğunun kirli çamaşırları, yıkarsın," dedi. İşte o zaman idrak ettim. Benim çocuğum oldu bundan sonra hayatım değişecek diye düşündüm ve hoşuma gitti. O duyguyla hep hesaplaşıyorum, ne kadar domestik bir kafa. Kirli çamaşır, sana bundan sonraki sorumlulukları ve çocukla kuracağın ilişkiyi işaret ediyor. Öğrenilmiş eşitsizlik ve duygusal emeğin içselleştirilmiş hali var ya, sevdiğin ve kendi dünyaya getirdiğin birine verdiğin emek hiçbir zaman sorgulanmaz ya... Bir an bile durup "Yeter!" diye cinnet geçirmedim. Halbuki geçirme potansiyelim vardı. Bence bu bizim kültürümüzdeki kadına yüklenen cinsiyet rolünü çok içselleştirmiş olduğumu gösteriyor, bir an bile sorgulamamışım. O kirli çamaşırlar bana gelince o çocuk bana ait oldu. Hani anne dediğinde olur, gözüne baktığında olur, kokusunu duyduğunda olur; benimki öyle değildi.

Kadına yüklenen cinsiyet rolü hamilelikte nasıl ortaya çıkıyor? Toplum, eş-dost, aileler hamile kadından ne bekliyor, ne istiyor?

– Önce çocuk sahibi olmanı istiyor. Biz çok uzun süre çocuk sahibi olmayınca herkes bizden ümidini kesmişti. Hamileliğimi duyunca herkes çok şaşırdı. İş arkadaşları dâhil, onlara ne oluyorsa! O dönem sağcıların hâkim olduğu, çok

erkekli bir yerde çalışıyordum, o adamlar bile gelip bana sarılıp, "Ay nihayet!" diyordu. Hani bir aile olma beklentisi var ya, çocuksuz bir çift olmak bile çok yadırganıyor, bırak bekâr bir kadın olmayı. Çocuksuz olmaktan kurtulacağımız için herkes ve tabii aileler çok sevinmişti.

Sonra, "ayıp" vardır. Sosyal çevre kontrol mekanizması kurar. Süslü hamilelik ayıplanır. "Bokunu çıkarmış, bu ne ya" denmesin diye ben ve çevremdeki hamile kadınlar kontrollü yaşıyorduk. Ben mesela iki kıyafet almıştım, nasılsa onları sonra atacağım diye düşünüyordum. Orta Anadolu kafası işte! Zaten o dönem çulsuzduk da. Ben düşükten korktuğum için hamileliğimi insanlara hemen söylemedim, nihayet söyledikten sonra bir gün aldığım kıyafetlerden birini; salopetimi giyiyordum, karnım da biraz çıkmış. Bir arkadaşım gelip şöyle dedi: "Sen de amma meraklıymışsın hamileliğe, daha dört ay olmuş şimdiden hamile kıyafetleri giyiyorsun." Pis pis bakıp gitti, onu hiç unutmuyorum. Çok acı gelmişti bana.

Hamilelik cinselliği ifşa eden bir şey ya, o yüzden de hamile kadın edepli olmalı diye hakim bir düşünce de var. Ailedeki erkeklerin, komşunun sosyal çevrenin göreceği şekilde, göğsünü gere gere hamilelik beyanı yapmamalısın. Mesela o bekleme odasındaki kadınlar giydikleri dapdar, vücut hatlarını ortaya çıkaran kıyafetlerle aslında bayağı estetik bir görüntü veriyorlardı. Benim annem, kayınvalidem öyle kadınları görseler delirirlerdi. Hem erotik bir çağrışımı var hem hamileliğini sergiliyorsun!

Bir de tabii, ataerkil kültürün kadınlar arasında yarattığı rekabet ile beliren roller var. Şöyle bir anım da var: En yakın arkadaşım ben düşük yaptığımda hamile değildi, ben düşük yaptıktan sonra o hamile kaldı. Sonra ben hamile kalmaya uğraşıyorum olmuyor, sürekli deniyoruz. Arkadaşlar ona demişler ki, "Funda'nın yanında çok hamilelik meselelerinden

konuşma, belki üzülür". Halbuki üzülmezdim ama onlar öyle düşünmüş. Ben uğraşıyorum olmuyor, bunun karnı büyüdükçe geliyor karşıma karnını ovuşturuyor, "Bugün de çok midem bulandı", "Ay canım şunu istedi", "Ay kızlar hamilelik de çok hoş bir şeymiş" gibi şeyler söylüyor. O arkadaşımla o günden sonra ilişkimiz eskisi gibi olmadı, şimdi hiç konuşmuyoruz. Böyle toplumda ve kadınlar arasında, hamileliği bir başarı gibi görmek var. "Ben yaptım, sen yapamadın." Eril kültürün çok beslediği bir şey, ataerkil kültürün kadınları soktuğu rekabet o arkadaşımla benim aramı da bozmuştu.

Hamilelik süresince içinde bulunduğumuz kültürün, kimliğin başka öğeleriyle de karşılaşıyor ve onları kullanmayı da seçebiliyoruz. Nazara karşı korunmak için nazar boncuğu takmak gibi. Hamilelik döneminizde böyle gelenekten, dinden gelen semboller, uygulamalar yer aldı mı hayatınızda?

– Ben Ankara'da doğdum ama memleketim Niğde olduğu için Niğde kültürü ile büyüdüm. Üzerlik yaptım mesela ki bu bizim Niğde'de çoktur. Üzerlik diye bir ot var, onu yaktığın ve kokusunu içine çektiğin zaman seni nazardan koruyacağını, zihnini açacağını kötü ruhları dağıtacağına inanılır. Yakmıştım. Nazara inanıyorum zaten mesela elimde değerli bir şey var, birisi ona beğenen gözlerle bakarsa o mutlaka düşüp kırılır, hep başıma gelir. O yüzden hamileliğimde ve doğumdan sonra nazarla ilgili bana önerilen şeyleri yaptım. Kurşun döktürmeyi söylediler ama kabul etmedim, o sert geldi. Çok şık bir muhafazanın içinde küçük bir Kuran vermişlerdi, üzerinde nazar boncuğu da vardı. Onu kabul ettim, arkadaşım gördüğünde, "Sen ne kadar köylü bir insanmışsın, bu ne kadar arkaik bir şey," demişti. Yaşlılar elini karnına koyar ve nazara karşı dua okurlardı. Onu da kabul etmiştim. Bebeğin cinsiyetini anlamak için alyansı ipe takıp

karnında sallarlar ya, onu da yaptık ama doğru çıkmamıştı. İnandığımdan değil ama folklorik bir şeymiş gibi gelmişti. Sonra "donanma" vardır. Çocuğun iyice rahme yerleştiği anlaşılınca, dördüncü ayda filan bebek donu alınıyor. Çocuk donansın, hediyesi bol olsun, hayatı bolluk ve rahatlık içinde geçsin anlamına geliyor. Annem, ablam ve onun arkadaşları bebek donu almışlardı. Maalesef çocuk doğduktan üç-dört ay sonra annem beklenmedik bir şekilde kanser oldu ve hemen öldü. Annemle ilişkim hiç iyi değildi ama her yaşta anne kaybı insanı başka bir haletiruhiyeye büründürüyor. Artık yaşamının başka bir döngüsüne giriyorsun. Hayatta yalnızsın. Şikâyet etmek için de, kavga etmek için de, danışmak için de orada olan kişi birden ortadan kalkıyor. Üzüntü ile sütüm kesilmişti. Çocuğa süt verememek de ayrı bir üzüntü yaratıyor. Hemen başlıyorlar; "Ay sen süt veremedin mi, ben iki yıl verdim". Anne faşizmi orada da hemen karşına çıkıyor.

"Anne faşizmi"ni nasıl tanımlarsınız?

– Kendisini ideal anne olarak gören birtakım insanların senin yaptığın her şeyi sorgulaması olarak tanımlarım galiba. Hep bir eksik yaptığını düşünmeleri, başarısız olduğunu düşünmeleri, çocuğuna yeterince sevgi, ilgi, emek veremediğini düşünmeleri. Çocuğunun zayıf, ağlak, yaramaz olduğunu sürekli vurgulayan anne tipolojileri vardır. İnşallah karşılaşmazsın ama mümkün değil çünkü hep oradalar. Çocuğunu aşıya götürdüğünde oradalar, manavdan sebze alırken oradalar, dolmuşa bindiğinde oradalar. Dolmuşta yanında oturan kadın ve hatta erkek hemen sana birtakım ayarlar vermeye çalışır: "Bu ne hal, bu kıyafetle çocuk üşür!"

Biraz kadınlar da buna meydan veriyor ama çünkü çok sık soru soruyoruz. Kendimizi yetersiz hissedip dünya kadar kişiye aynı soruyu soruyoruz. Sen o kadar sorarsan ve acizliği-

ni gösterirsen onlar da sana ayar verirler. Kadınların da otorite kurabilecekleri alan sınırlı ya, özellikle ev eksenli yaşayan kadınların. Sana mesela şöyle diyecekler: "Sen avukatsın, o kadar kitap yazıyorsun ama annelik bunlara benzemez. Sen gel anneliği bana sor!" Kızamıyorum da, zaman geçtikçe anlamaya çalıştım. Onların da domine edebildikleri alan o, başarılı hissettikleri alan o.

Bu alana giren hamile bir kadına ne tavsiye edersiniz ya da kendi hamileliğinize geri dönseniz kendiniz için ne isterdiniz?

– Ben daha çok tadını çıkartmak isterdim. Hamilelik – eğer gönüllüysen– hastalık değil, güzel bir şey. Sonra, kendime daha iyi bakmak iyi olabilirdi. Şimdi düşünüyorum da; o bekleme odasında gördüğüm kadınlara biraz da özeniyordum çünkü gerçekten biraz makyaj yapıp iyi gözükebilirsin, o kadar kilo almana gerek yok vs. Sonra evet, hamilelik bir hastalık değil ama bayağı bir fiziksel yorgunluk ve travma. Bunu da insanların anlaması gerek. Ayağın şişiyor, sırtın ağrıyor, miden bulanıyor. Bir parça da hastalık gibi yani. İnsanların sana iyileştirilmesi gereken biri gibi bakması için kendini bırakmalısın. Ben hiç bırakmadım. Keşke biraz şımartılmaya, nazlanmaya izin verseymişim çünkü onu hak ediyorsun aslında. Sonra, mesela süt veremediğim için kendisi yıllar önce anne olmuş bir aile büyüğü beni çok üzmüştü. Benim göğüslerim hep büyüktür, onunkiler de küçük. Süt veremediğim için gelip şöyle diyordu: "Tabii, et memesi var, süt memesi var." Bunun gibi, en yakınlarım beni o kadar çok yıprattılar ki o dönemde... Bu gibi tacizkar söylemlere daha sert tepki göstermeliydim. Kimsenin baskı, faşizan bir tavır uygulamasına izin vermemek lazım. "Benim bedenim, benim kararım" diyoruz ya, işte hamilelikte de o beden üzerinde kimsenin tasarruf yapma hakkı olmamalı!

DİLAN EPİK TOPUZ

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1984 / **Doğurduğu yıl:** 2019
Meslek: İç Mimar

"Bedenin Bu İşi Biliyor, Sen Yeter ki Zihninle Köstek Olma"

"Ne zaman doğdun?"

Momo biraz düşündü ve: "Hatırladığım kadarıyla ben hep vardım."

– Michael Ende

Hatırladığımız kadarının içinde doğum anımız bulunmadığından belki de; doğum yapmaktan korkabiliriz.

Hamile kaldığında bu korkuyla yüzleşen Dilan Epik Topuz, etrafında doğum yapmış olan kadınlara sormuş: "Bir çocuk daha yapmaya karar versen, bu sürecin seni en korkutan tarafı ne olurdu?"

Yanıtlayan hiç kimse doğum anından söz etmemiş. Bunu fark edince rahatlayan Dilan Epik Topuz ile, hamilelik döneminde zihnini rahatlatmanın yolları ve kendi hamilelik deneyimi üzerine söyleştik.

Hamilelik tecrübeniz nasıl başladı?

– Dudağımda dört tane uçuk çıktı. Bir tane değil, dört tane uçuk ile karşı kaşıya kalınca neyi bu kadar yanlış yapmış olabilirim diye düşündüm ve internetten araştırdım. Bir yer-

de, "Ani hormonal değişiklik sebebiyle çıktığından gebelik habercisi olabilir," diyordu. Öyleymiş, reglim gecikince test yaptım. İzmir'de ailemizleydik. Emin olmak; kan testi yaptırmak ve doktora gitmek için İstanbul'a dönmeyi bekledik. Normalde gebelikle ilgili sonucu hemen öğrenmek ister ya insan, biz hemen heveslenmeyelim deyip, her ihtimale karşı sakin kalmaya çalışarak bekledik. İşler yolunda gitmezse endişesi ile üç ay çevremize söylememeye çalıştık. Tabii çok zor bir şey o çünkü paylaşmak istiyorsun. Bir de, yaza denk gelmişti, alkol tüketimiyle ilgili insanlar sürekli soruyordu: "Niye içmiyorsun?", " Ya bir kadeh içseydin?" Cevap vermek zordu, zaten iki buçuk ay tutabildik kendimizi ve ilk önce ailelerimizle paylaştık.

Sonraki aylarda hangi duygular ön plandaydı? Kaygılarınız, meraklarınız, korkularınız oldu mu?

– Merak duygusu tüm süreçte var ve çok acayip bir şey. Doğumdan korkuyordum. Aynı zamanda doğal doğum yapmayı çok istiyordum. Bu yaşıma kadar doğum konusunun konuşulduğu ortamlardan kaçan biriydim. Hamile kaldığımda, konuyla ilgili gerekli gereksiz birçok bilgiye maruz kalmış olduğumun farkına vardım. Söz konusu olan insan bedeni olunca, her bedene göre her şey değişebilir ve yaşanabilecek kötü olasılıkları bilmek zorunda değilim diye düşündüm. Başıma bir şey gelecekse bunu geldiği zaman öğrenmek daha mantıklıydı. Olasılıklar içinde kaybolmak istemiyordum. Tüm duygusal değişimleri, hislerini bebekle paylaştığın için olumsuz şeyleri düşünmemeye çalıştım. Başlangıçta; "Hiçbir şey öğrenmek istemiyorum, cahil cühela doğumhaneye gireceğim," dedim fakat gidişat öyle olmadı. Dördüncü-beşinci aydan sonra hastanelerin doğuma ve bebeğe yaklaşımları neler, nasıl bir düzen olmalı diye araştırmaya başladım. Sonra kitap okumaya başladım. Doğum

filmlerde, dizilerde kâbus gibi yansıtılıyor ama işin özü öyle değil. Milyonlarca yıldır kadınlar doğuruyor ve bu doğamızın bir parçası. Okudukça, doğumu o izlediğimiz ürkütücü film sahneleriyle kodlamanın büyük bir hata olacağını düşündüm ve rahatladığımı fark edince de daha çok okudum. Daha ziyade doğumun doğasını hatırlatan, zihinde bu işi nasıl algılamanın daha sağlıklı olduğunu söyleyen psikolojik kitaplar okudum.

Doğum korkunuzu yenmek için okumanın dışında bir şey yaptınız mı?

– Spor yaptım. Zaten uzun yürüyüşler yapıyordum, yüzüyordum, son haftalara dek devam ettim ve hamile yogasına gittim. Yoga yaparken hep zannettim ki orada yaptırdıkları fiziksel hareketler benim doğumumu kolaylaştıracak. Bunları yaptığım için esnek olacağım diye düşündüm. Tam olarak öyle değilmiş aslında. Yoga, fizikten ziyade zihni rahatlatama egzersizi oldu benim için. Eğitmen, "Nefesine odaklan," diyor, "Ayak bileklerini hisset," diyor, hissetmeye çalışıyorsun. Matın üstünde egzersiz yaparken, biri "anda kal" dediğinde, sadece o anda kalmak, o sırada zihnini boşaltmak kolay. Fakat mesela kolunu çimdiklesem ve "rahatla, gevşe" desem, anda kalman çok daha zor olur. Zaten mevzuu onu yapabilmek. Bir yandan canın yanıyor çünkü. Bu farkındalık doğum sırasında da yardımcı oluyor. Vücuduna odaklanıyorsun, bedenin bu işi yapıyor ve sen de ona zihninle yardımcı oluyorsun. Doğumum sırasında bunu gerçekten hissettim; içimden "Bedenin bu işi biliyor, sen yeter ki zihninle köstek olma," diye geçirdim. Zihnimizle köstek olma ihtimalimiz var çünkü... Doğum sırasında şu da çok büyüleyiciydi; kendini ne kadar bırakabilirsen canın o kadar az yanıyor. Korku gerginliğe, gerginlik de daha fazla acıya sebep oluyor. Gerildiğin için acı hissediyorsun. Fakat aslında o

gerginliğini gerçekten kontrol edebiliyorsun. Ve bebekle beraber şunu da anladım ki; ne kadar okursan oku ne kadar kişiyle konuşursan konuş, bir noktada senin içgüdülerin patron. Her şey susuyor ve içgüdülerin seni yönlendiriyor. Bu çok güzel bir mekanizma.

Hamilelik sürecinde o içgüdü ne zaman görünür veya gerekli oluyor?

– Bir düğmeye basıldı ve birden artık içgüdülerime göre hareket ediyorum gibi hissetmedim tabii ama bunun önemli olduğunu defalarca kitaplarla, yogayla vs. fark edince kendimi biraz daha dinler oldum. Etrafta her zaman "şunu yapmalısın", "bunu yapmamalısın" diye korkutan çok fazla insan var. Özel bir hastalığın varmış gibi davranıyor insanlar. Ne yaparsan yap, "Aa o yapılır mı, sen hamilesin". Ben uzun yürüyüşler yapıyordum, 'aman yürüme' diyorlardı. Halbuki mesela atletler de hamilelik geçiriyor ve antrenmanlarına devam ediyorlar. Bir de, şu motto hoşuma gidiyordu: Hasta değilsin, hamilesin. Zaten ideal hamilelik, ideal yaşam şekli gibi bir şey. Doğru beslenmek, egzersiz yapmak, kendine iyi gelen şeyleri yapmak, –hamile olsak da olmasak da– bizim kendimize hatırlatmamız gereken şeyler aslında.

Çevreden, aileden, okuduklarınızdan; içgüdülerinize karşı hareket etmeniz gerektiğine yönelik eleştiriler, tavsiyeler veya "Chopin dinletmeli" gibi yönlendirmeler olduğunda ne düşünüyordunuz?

– Chopin veya Mozart dinletmenin beni mutlu eden başka bir müzik dinletmekten daha iyi olduğunu düşünmüyordum. Bebekle paylaştığım benim hislerim, benim duygularım. O yüzden beni iyi hissettirecek şeyler bebeğime de iyi geliyordur diye düşünüyordum. Bir de şunu hatırlıyorum: Dört aylık hamileyken çok sevdiğim, saydığım bir yakını-

mızı kaybettik. Onun cenazesine katılmak istedim. Bana hemen, "Hamileler cenazeye gitmez," dediler. "Kesinlikle gelmiyorsun, bunun ayıbı olmaz," dediler. Ama ben oraya "görünmem lazım," diye gitmedim. Çok sevdiğim bir kişiyi güzel duygularla uğurlamak için cenazesine katıldım. Toplumda "hamilelerin cenazeye gitmemesi gerekir" diye bir inanış var ama işte içgüdü orada devreye giriyor. Ben hangi duyguyla oraya gidiyorsam beni o ilgilendirir diye düşünüyorum. Şimdi olsa yine giderim.

Hamileliğiniz boyunca ve sonrasında gelenekten, dinden gelen semboller, uygulamalar yer aldı mı hayatınızda?

– Bizde pek yoktu. Baskın geleneklerle yaşayan bir aile yapımız yok. Ailemizin bizi yetiştirirken bize kazandırdığı doğu-batı harmanı ile aile değerlerimizi kerteriz alarak yaşıyoruz. Anneannem Bulgaristan göçmeni, baba tarafımız Ağrılı ama annem de babam da doğma büyüme İstanbullu. Göktürk'ün (*eşi; Göktürk Topuz*) ailesi İzmirli. Fakat kimse "bizde bu böyle yapılır" demez. İki aile de kendi isteklerimizi yaşamamız doğrultusunda bizi teşvik eden insanlar, o yönden çok şanslıyız.

"Kırk çıkarmak" diye bir şey olduğunu duymuştum ama doğumdan sonra gün kavramını yitirdiğim için kırkında ne yaparız diye düşünmemiştim. O gün de lohusalık dönemimde sıradan bir gün zannederken kırkıncı günde olduğumuzu fark edince, internetten biraz araştırdım. Bunun bir şaman geleneği olduğunu ve iyi dilekler dilemek için bir sürü sembolik nesne kullanıldığını öğrendim. Hayatı boyunca önünde kapılar açılsın diye anahtar, bereketli sofraları olsun diye pirinç, tatlı dilli olsun diye şeker, kırk yıllık hatrı olan güzel dostları olsun diye kahve... Bunlar bana tatlı, pozitif ve zamansız geldi. Biz de kendimize göre bir şey yaptık. Evde annem, Göktürk, ben ve Mavi (*oğlu; Mavi Topuz*) beraberdik.

Anne ve bebek banyo yapıyor, sonra bir tepsiye sembolik anlamları olan nesneleri koyuyorsun. Biz tepsiye kendimize göre anlamlar uydurup başka nesneler de koymuştuk. İsviçre çakısı koymuştuk mesela. İsviçre çakısının birçok fonksiyonu vardır diyerek; Mavi de kendine yetebilen, kendi başının çaresine bakabilen bir insan olsun diye diledik ve onu ekledik. Öyle eğlendik.

Bir de, annem bir gün bir şey demişti, o şaşırtmıştı beni: Bebek uyuduğu zaman bebeği yatak odasında bırakıp salona geçmiştim. Annem, "E Mavi nerede?" dedi, "Yatıyor içeride," dedim. "E yalnız bırakılmaz bebek," dedi. Beşiğinin yanına bir dilim ekmek koyuluyormuş. Onun gönlü olsun diye koydum bir dilim ekmek ama hikâyesini de bilmiyorum, sebebini de bilmiyorum. Geleneksel şeylerle ilişkim biraz böyle galiba. Mantığımla çok çelişmiyorsa yapabiliyorum. Nazar boncuğunu çengelli iğne ile bebeğin üstüne takarlar ya mesela, onu yapamam. Bebeğin üstüne çengelli iğne takmak benim için çok riskli bir şey, onu oraya takamam. Ya da mesela kehribar kolye, çok seven ve kullanan var ama benim için bebeğin boynunda boncuklu bir şey olması o kadar büyük bir risk ki! Hem konforsuz geliyor hem ya koparsa diye düşünüyorum. Onu takmam ama nazardan, kötü enerjilerden korunması için dua ederim. Bebek mevlidini de böyle yaptık. Bizim için anısı olsun diye mevlitte ne okunuyorsa Göktürk'ün anneannesi okusun istedik. Hem anneannemizin mevlidi olur hem biz bize oluruz diye düşündük. Dünyaya adapte olmaya çalışan, henüz aşıları bile tamamlanmamış minicik bir bebeği kalabalığın içine sokmayı, onun kucaktan kucağa dolaşmasını istemedik. İzmir'e gittik. Anneanne de heyecanlanmış böyle bir görev edinince, çalışmış, birkaç ilahi öğrenmiş. Ailece biz bizeydik, anneanne de duasını okudu.

Şimdi başa, kendi hamileliğinize geri dönseniz kendiniz için ne isterdiniz? Ya da hamile kadınlara ne tavsiye edersiniz?

– Sanırım rahatlamanın yolunu bulmayı. Biz dışarıdan bir ebe ile çalıştık. Hem Göktürk'le birlikte doğuma hazırlık eğitimine gittik hem de ebe doğumda bizimleydi. Sürece hâkim olan birinin doğum sırasında beni yönlendirmesi bana çok iyi geldi. Çünkü rahatlamak ve bırakmak, zaten doğurmak fiilinin bileşenleri gibi. Çocuktan sonra da buna ihtiyaç var.

Doğumdan korkanlara da şunu hatırlatmak isterdim: Her doğum kendine özgü. Kimse, –doktorun bile– senin nasıl bir doğum yaşayacağını bilmiyor. Bu belirsizlik, aynı zamanda çok rahat bir doğumu da içeriyor. Senin fizyolojik yapın, psikolojin, bebeğin ağırlığı, bebeğin kafa çapı şusu busu; o kadar çok değişken var ki... O yüzden birinin sana gelip, "doğal doğum çok zor" demesi çok anlamsız. Neye göre? Senin vücudun nasıldı, bebeğininki nasıldı?

Etrafımda doğum sırasında yaşananların unutulduğunu da gözlemledim. Çocuğu olan arkadaşlarıma bir soru sordum: Bir çocuk daha yapmaya karar versen, bu sürecin seni en korkutan tarafı ne olurdu? Bunu sorarak doğumun gerçekten korkunç olup olmadığını öğrenmeye çalışıyordum. Hemen herkes bakım konusu üzerine bir şeyler söyledi. Biri, "Kime baktıracağım, annem yaşlandı," dedi. Biri bakıcıyla ilgili sıkıntılarını anlattı. Biri, "Bütçem yok, bakımı sağlayamam," dedi. Kimse, hiç kimse doğum demedi. Herkes, "Doğum halledilir," dedi. Bu bana iyi gelmişti. İnsanlar doğum sırasında yaşadığı ve gerçekten başka hiçbir şeye benzemeyen, karşılaştırılamayan acıyı, hisleri unutuyorlar. Gerek hormonların etkisi ile gerekse bebekle karşılaşmanın ardından yaşanan olağanüstü duygular ve tecrübelerle, doğuma ait birçok şey unutuluyor. Fakat akıl-

da şunlar kalıyor; bedenimiz muazzam bir tasarım, doğum kelimelerle ifade etmenin mümkün olmadığı bir mucize ve biz yani kadınlar, düşündüğümüzden çok daha güçlü varlıklarız.

NÜKET FRANCO

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1958 / Doğurduğu yıl: 1986
Meslek: Tur Rehberi

"Sen Birine Hayat Verirken..."

"Neden yürüyorum? Yürüyorum çünkü hoşuma gidiyor. Kaldırımda gölgem, bir adım önden bana eşlik ederken yürümenin ritmini seviyorum."

– Lauren Elkin

Çok sevdiği uzun yürüyüşlere hamileliği sırasında da devam eden Nüket Franco ile, hamilelik süreci, kutlamaları ve o yıl yaşanan iki önemli olayın; Çernobil patlaması ve Neve Şalom Sinagogu'na yapılan saldırının kendisini nasıl etkilediği üzerine söyleştik.

Sizin hamilelik süreciniz nasıl ve ne zaman başladı?

– Evlendikten altı sene sonra hamile kaldım. Evlenir evlenmez olsun istememiştik. Gezdik, dolaştık. Sonra, "hadi şimdi sırası geldi" dedik, niyetlenmiştik yani. Yumurtlama dönemimi anlamaya çalışıyorduk. O zaman yumurtlama dönemini anlamak için ateş ölçerdin. Yumurtlamanın bir gün öncesinde ateşin artıyor. Bir-iki gün ateşin normalden daha yüksek oluyor, oradan anlıyorsun. Onu takip etmiştik ve sonra oldu, hamile kaldım. Bir buçuk aylıkken hafif bir ka-

namam oldu. Biz İzmir'de yaşıyoruz, Vitali (*eşi; Vitali Franco*) İzmirli, ben İstanbulluyum, ailem İstanbul'da. Kanamam olunca, annem İstanbul'dan talimatla beni yatırmıştı. Halbuki doktorumuz çok rahat bir insandı. Londra'da çalışmış, İzmir'e yeni gelmiş, farklı tarzı olan biriydi. O diyordu ki; "Git minibüse bin, yukarı Kadifekale'ye çık, düşerse düşer, düşmezse senindir". Benim için çok değerliydi, öyle bir test yapmak istemiyordum. O yüzden, annemin de uzaktan müdahalesi ile hep yattım. Üçüncü aydan sonra hayata normal şekilde devam ettim. Hep yürüdüm, çok yürüdüm.

Vücudunuzda birinin büyümekte olduğunu anladığınızda, bir çocuk sahibi olacağınızı idrak ettiğinizde ne hissettiniz?

– Çok heyecanlandım. Acayip heyecanlandım. Babama hamile olduğumu söylediğim anı hatırlıyorum. O kadar heyecanlıydım ki; babam, "Dur, sakin ol, suratın beyazladı," demişti. Uçaktan Paris'i ilk gördüğümde de çok heyecanlanmıştım. Fransız okulunda okumuştum, sekiz sene boyunca Fransa'yı görmeden Fransızca öğrendim. Paris'i görmek, gerçekliğe gelmek bambaşka bir histi. Onun gibi bir şeydi.

Hamilelik süreci boyunca duyduğunuz kaygılar, korkular var mıydı?

– Evlendikten sonraki altı yıl içinde çok hobi geliştirmiştim. Bu hobileri sürdüremeyecek miyim artık diye düşündüğümü, kafamda bunlara nasıl yer açacağım diye endişelendiğimi hatırlıyorum. Kendinle daha çok ilgileniyorsun ya hamilelik sürecinde, hani senin isteklerin önemli ya, belki ondan çocuk ek olarak geliyor gibi hissedebiliyorsun. İlk anda hayatının ana noktası gibi gelmemişti. Belki evlendikten sonra hemen çocuğum olsa ona daha çok konsantre olurdum. Fakat zaten bir hayatım vardı, onu araya sokuşturduk.

Hiçbiri bırakılmayacak hobiler değildi ama benim hoşuma giden şeylerdi. Mesela dil öğreniyordum. Öğrendim, öğrendim, sonra öğrendiğim dili başkalarına öğretmeye başladım. Bir-iki tane ders aldığım konu daha vardı. Gezmek, dolaşmak asıl hobimdi zaten, elli yaşımdan sonra da tur rehberi oldum.

O dönemde hayatınıza giren ve hâlâ sürdürdüğünüz bir alışkanlığınız oldu mu?

– Çok yürüdüm, hâlâ çok yürürüm. Bir de, kahvaltı! Doktor, "Kahvaltıyı atlayamayacaksın," demişti, o zamandan beri, –otuz beş sene oldu– hâlâ kahvaltı ediyorum. Aklıma yattı.

Doktorla ilgili şunu da hatırlıyorum: Adam İngiltere'de öğrendiği şeyleri burada bizde uyguluyordu. İkna yöntemi vardı. Hamileliğin üçüncü ayı bittikten sonra her görüşmede dört cümle yazıp elime veriyordu. "Bir dahaki kontrole kadar bunları ezberle," diyordu. Doğurana kadar her gittiğimiz kontrolde, bir önceki kontrolde yazıp verdiği cümleleri ona söylüyorduk, inanmış biçimde tekrarlıyorduk. Cümlelerin hepsini şimdi tam hatırlayamıyorum ama şunu çok iyi hatırlıyorum; hiçbir şekilde sancı kelimesini kullandırmıyordu. Kontraksiyon kelimesini kullandırıyordu. Bir cümle şuydu: "Kontraksiyonlarım geldiğinde onları mutlulukla karşılayacağım." Diğeri; "kontraksiyonlarım geldiğinde nefes alarak çocuğa yardımcı olacağım".

Bu doktorun farklı yaklaşımlarına yönelik ya da hamileliğinizin gidişatında başka konulara dair, ailenizin, çevrenizin müdahalesi oluyor muydu?

– O dönemde İzmir'de etrafımda çok insan yoktu. Tek tük arkadaşım vardı. Doğduğun yerde daha çok insan tanırsın ya... Bizim aileler de gelenekseller ama tutucu değiller. İs-

teyen geleneğe bakıyor, isteyen bakmıyor. O yüzden o süreci aslında çok hafif geçirdim. Sokakta rastladığımız insanlar bir şeyler söylüyorlardı, onları da çok umursamıyordum. Mesela hatırlıyorum hamilelikte değil ama doğumdan sonra olmuştu. Doğumdan sonra kırk gün çıkılmaz derler ya, ben doğurduktan bir hafta sonra sokağa çıkmıştım. Hava çok güzeldi, dayanamadım, çocuğu dolaştırmak istedim. Sokakta bir-iki kişiye rastladık, "Niye kırkı çıkmadan dışarı çıktınız?" dediler. "Kırkı çıktığında yağmur başlayacak, ben yağmurdan önce çıktım," dediğimi hatırlıyorum.

1986 yılının herhalde en önemli olayı olan Çernobil, sizin hayatınızı nasıl etkilemişti?

– Çernobil Nisan'da olmuştu, ben Kasım'da doğurdum. Endişelenmiştik. O dönemde Cahit Aral diye bir ticaret bakanı vardı. Televizyona çıkıp çay içmiş ve herkesin karşısında, "Bakın bir şey olmuyor," demişti. Biz o çayları yıllarca içmişiz meğer! Kazım Koyuncu gibi bir sürü insan bu yüzden öldü. Çernobil olduğu sırada tam yağmur mevsimiydi, radyoaktif yüklü tozlar yağmurla beraber yere inmişti. Ondan çok rahatsız oluyorduk. Karadeniz çok etkilenmişti, biz biraz daha güneyde olduğumuz için kötünün iyisi durumundaydık.

Çernobil gibi, bir de, Neve Şalom'a yapılan saldırı beni çok kötü etkilemişti. Eylül ayında İstanbul'daki Neve Şalom Sinagogu'na bombalı saldırı yapıldı ve insanlar yok yere öldü. Hamilelik hormonları seni daha hisli yapıyor. İnsanların hayatlarını kaybetmesi, sanki iki misli üzdü beni. Sen birine hayat vereceksin, insanlar öylesine hayatını kaybediyor. Çok üzülmüştüm.

Hamileliğiniz boyunca ve sonrasında Yahudiliğe dair bir kutlama yapmış mıydınız? Yahudilikle veya başka kimlik öğeleriyle bağlantılı bir ritüel uygulanmış mıydı?

– *Kortadura de faşadura* (*Yahudi İspanyolcası; bebek giyimlerinin hazırlanması için hamileliğin beşinci veya yedinci ayında yapılan tören*) –İzmir'de buna *fato* da deniyor– yapmıştık. Çok iki arada bir derede olmuştu, biz pek meraklı değildik öyle şeylere. Görümcem yeni doğum yapmıştı. O sırada hep beraber kayınvalidemin evinde yazlıktaydık. Görümcemin oğlu için *Pidyon* töreni (*İbranice; İlk doğan erkek çocuğun Tanrı'ya adanması için yapılan bir tören*) yapılıyordu. Komşular davet edilmişti, yemekler, müzikler vardı. O sırada, hem annemler hem yengemler de buradaydı. Biz de, "Hadi *faşadura*yı da yapalım," dedik. Beş dakikada yaptık. Yengem; amcamın karısı kumaşı –mermerşahin diyorlar galiba o kumaşa– kesmişti. Üstüne de şekerler atılmıştı. Aslında annesi, babası hayatta olan biri kumaşı kesiyor ama bizim taraftan öyle biri yoktu. Kesilen kumaştan bebeğin ilk zıbını dikiliyor, doğar doğmaz o giydiriliyor. Biz giydirmemiştik. *Faşadura* yapıldıktan sonra bebeğe hediye alınmaya başlanıyor, öncesinde alınmıyor. Biz bebeğin cinsiyetini öğrenmek istememiştik. Ne gelirse hoş gelsin demiştik. "Peki eşyalarını nasıl yapalım, mavi mi pembe mi?" diyorlardı. Sarı, yeşil ve beyaz renklerde almıştık her şeyi.

Doğumdan sonra da isim koyma töreni yapmıştık. İzmir'de buna *Siete kandelas (Yahudi İspanyolcası: yedi mum)* diyorlar. Bebek doğduktan bir hafta sonra havraya gidiliyor, sabah duasında bebeğe ismi veriliyor. Normalde insanları davet edip, kutlama yapıyorsun. Şeker filan dağıtman lazım ama bizde havrada ne çocuk ne anne vardı. O dönemde hiç uyumuyorduk, biz gitmedik. Vitali, babası; birkaç erkek gidip, çocuğa adını koydular. Yani adı ilan ettiler. Kayınvalidemin adı Ester Marcella, biz onun adını değiştirip kızımızın adını Marsha koyduk.

Bir de, annem çocuğun yatağının altına Tevrat koymuştu. Vitali'nin eski bir kitabı vardı, ona *Bar Mitzvah*'sında (*İbra-*

nice: On üç yaşındaki erkek çocuğun yetişkinliğe geçiş töreni) gelmiş bir hediye. Marsha'nın yatağının altına, onu korusun diye koymuştu annem, hâlâ da yatağının altında duruyor.

O günlere dönseniz kendinize veya bir hamile kadına bu süreçle ilgili ne tavsiye ederdiniz?

– Çok yürümesini önerirdim herhalde. Ve sancı kelimesini sözlüğünden çıkartmasını. Sancı dememek, yerine başka bir kelime kullanmak faydalıydı. Sancı olayı çok dramatik yapıyor çünkü, gerek yok. Hamilelik, doğum zor süreçler olabiliyor ama dramatik bir olay değil. Birine hayat veriyorsun, mutlu bir şey.

ROSANA ŞAPKA

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1973 / **Doğurduğu yıl:** 1999, 2009
Meslek: Restoratör

"Beş Buçuk Aylık Hamilesiniz, Erkek"

Uzaktan akrabamız, iyi eğitimli, centilmen Başrahip Dr. Kniza, çakıl taşı olmam için ısrar etti. Aslında vaat ettiği sonsuzluk ve sessizlik düşüncesi beni çekmişti ancak annem tam tersini istiyordu. Ona göre zamanla ilgili bir iş bulmalıydım. "Git de yumurta ol evladım" derdi annem. "Yumurta için doğum ve ölüm birdir. Kırılgan bir kabuğun içinde akıp gider zaman. Bir yumurtadan her şey olabilir."

– István Örkény

İlk hamileliğinde ve doğumunun hemen sonrasında etrafında ölüm acıları olan Rosana Şapka; ikinci hamileliğinde, bebeğini kaybetmiş. Beş buçuk aylıkken. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra, bir paskalya arifesinde, tam da kaybettiği noktadan yeniden hamile olduğunu öğrenmiş. Beş buçuk aylık hamile olduğunu. Bu üçüncü hamileliği sonunda ikinci çocuğuna can vermiş.

Hamilelikleri esnasında hastalıklar, ölüm ve yaşam üzerine çokça düşünmüş olan Rosana Şapka ile hamilelik dönemleri ve Bulgar âdetleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz anları hatırlıyor musunuz?

– Tabii. Birinci hamileliğimi istiyor, bekliyorduk. Âdet gecikmesi ile öğrenmiştik. Yazdı, adadaydık. (*Burgazadası*). Görümcemle telefonda konuştuğumu hatırlıyorum, o çocuğumuzun olması için çok hevesliydi. Test almam için ısrar etmişti, "Git bir test al, git bir test al," diyordu. "Boş ver İstanbul'a inince doktora gideriz, şimdi adada uğraşamam" diyordum, "ya sen deli misin" şu bu, derken test yaptık. Testi aldığımız anı iyi hatırlıyorum. Sonra hamileliğimi öğrenince tabii herkes çok mutlu oldu. Babam çok rahatsızdı, o çok sevindi. O haber bir neşe oldu.

Sonra 2004 yılında ikinci kez hamile olduğumu öğrendim. Sürprizdi. Yine âdet gecikmesiyle öğrendim. Fakat üç aylıkken kanamalarım başladı. İğneler filan yapılıyordu ama doktor bunların bebeğin durmasını sağlamayacağını, vücut atmak isterse atacağını söylüyordu. Olumsuz bir hamilelikti. İçimde kabul edemedim. İstemedim, panik yaşıyordum ve bir şeyler ters gidiyordu. Beş buçuk aylıkken, "Rahim ağzı açılmaya başladı, vücut tutmuyor bunu, serkilaj (*rahim ağzı dikişi*) yapmamız lazım," dediler. Hastaneye gitmeye hazırlandığımız gece, sabaha karşı sancılarım başladı. Doktor, "Vücut doğuma geçiyor, bu şekilde serkilaj yapmam," dedi. On gün kadar hastanede kaldım, her akşam vücut doğuma geçiyordu. İlaçlar veriyorlardı, çok büyük kanamalar yaşıyordum. Sonra, "Anneyi kaybedeceğiz, vücut atıyorsa bir sebebi vardır, bazen tıp da açıklamaya yetmiyor," dediler. "Sezeryan yapalım istersen, bebeği görme," dediler, "Yok," dedim, "normal doğuracağım." Bir-iki saat yaşadı bebek ve onu kaybettik. Üzüntülü bir dönem geçirdim. Hele bir çocuğun olduktan sonra çocuk sevgisinin nasıl olduğunu biliyorsun... Kendimi işe, faaliyetlere filan verdim ama tabii hep aklında bir şeyler kalıyor.

Sonra sanki onun bıraktığı yerden yeniden başladım. Üçüncü hamileliğimi beş buçuk aylıkken anladım. Doktora

rutin kontrole gittim. Bir baktım tam ötekinin bıraktığı yerden hamileyim! Bebeği kaybettikten sonra bir daha hamile kalırsam, bilmeden hamile kalmak istiyorum diyordum, bayağı bir geçsin ben sonra öğreneyim inşallah diyordum. Öyle olmuş oldu! Kontrole gittik, doktor, "Burada bir şey var," dedi. Kız kardeşim de benimleydi. Eyvah dedim, babamı da kanserden kaybetmiştik. Tam da paskalya zamanı! Bir sıkıntı var herhalde dedim, panik oldum. "Ne var?" dedim doktora, "Sen beş buçuk aylık hamilesin, erkek," dedi. Başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Doktor da sersemledi, senelerin doktoru. Üstelik doktor bebeği kaybettikten sonra bana tembihlemişti: "Sakın bana sormadan, testleri yaptırmadan hamile kalma. Kaybın içeride ne maraz bıraktığını bilmiyoruz." Doktor diyor; ben sana haber vererek hamile kal dedim, sen bana ne halde geldin. Sonra dışarı çıktık, bekleme odasında herkes birbirine beni gösteriyordu. Kız kardeşim annemi aradı, "Rosi hamile". "A hayırlı olsun," dedi annem. "Beş buçuk aylık, erkek!", "Ne!" Şaşkınlık içinde kaldık.

Şaşkınlıktan sonra ne hissettiniz, neler yaşadınız?

– Çok korktum. İkili test, üçlü test hepsinin zamanını geçirmiştik, bir sakatlığı var mıdır diye çok endişelendim. Çünkü o hamile olduğumu bilmediğim beş buçuk ayda neler neler yapmamıştım; eşyalar taşıdım, ilaçlar kullandım, yeğenimi buz patenine götürdüm vs. Sonra, doktor da sersemliğini üstünden atınca, "Amniyosentez yapalım, sakatlığı varsa almaya yetkiliyim, merak etme," dedi. Biraz rahatladım çünkü sakat bir çocuk dünyaya getirmekten korkuyordum. Kendim onun sorumluluğunu alır bakarım ama sonra ben ölünce ne olacak diye düşünmüştüm. Amniyosentez yapıldı, her şey yolunda çıktı. Tam rahatladık derken, yine bir şey olacak korkusu geldi. Rüyamda kötü bir şey olacağını görüyorum, sonra stres filan. Bir gün sancılarım oldu,

doktora gittik, sistit ilaçları verdi. Sancılarım durmadı, tekrar doktora gittik, yedi milimlik bir taş olduğunu söyledi. Böbrek taşı düşürüyordum. Böbrek taşı düşürmek, doğum yapmaktan daha zor. Feci bir sancı, hiç ara vermiyor. Hamile olduğum için ilaç veremiyorlardı, ben kendimi sıkıyorum ama sancıdan kıvranıyorum. Doktor dedi ki bu şekilde ıkınarak doğuracak, bebeğe böyle de zarar veriyoruz, vurun morfini. Morfinli ilacı verdiler, ağrım geçti. Sonra kontrole gidiyorum, böyle bir taş izi gözükmüyor. Belki düşmüştür diyorum, düşerse izi kalır diyorlar. Hiç iz yok. Yine herkes şaşırdı kaldı. Fakat sonrasındaki süreç rahat geçti, yaz sonu doğdu oğlum.

Hamilelik dönemlerinizde ailenizin, çevrenin toplumun sizden beklentileri var mıydı? Müdahalelerle veya tecrübe aktarımlarıyla, telkinlerle karşılaşıyor muydunuz?

– İlk hamileliğimde herkes zaten kendi derdindeydi, ailede çok hastalık vardı. Beş aylık hamileyken, bir trafik kazasında, pat diye teyzemin eşini kaybettik. Kızımı doğurdum, yirmi gün sonra dedemi, kırk gün sonra da babamı kaybettim. Ailemiz için çok sıkıntılı bir dönemdi.

O dönemde bebeğe yetemem, ben bakamam gibi endişelerim olmuştu. "Zaten çocuklara bayılan bir insan değilim, ben yapamayacağım," diyordum. Enişte min abisinin hanımı çok telkin ediyordu. "Bak görürsün iyi bir anne olacaksın, ilk başta insan öyle hissetmiyor," diye teselli ediyordu. "Şimdi doğacak da ne olacak" gibi düşünüyordum ama doğduktan sonra önümde başka bir sayfa açıldı! Ve o kadar acıdan sonra kızım ailenin maskotu oldu, çok sevildi.

Üçüncü hamileliğimde de insanlar bizim geç öğrendiğimize inanmadılar. "İkinciyi düşürdü, bunu bilerek sakladı," diyenler oldu. Göz kalmasın diye kendilerinden sakladık sandılar.

Hamileliğiniz boyunca veya sonrasında göz kalmaması, nazar değmemesi için yaptığınız, çocukları ve sizi koruduğuna inandığımız bir şeyler var mıydı?

– Hamilelikte yoktu ama sonrasında vardı. Vaftizden sonra kirvesi yani çocuğu kim vaftiz ettiyse o, çocuğa ilk haçını takar. Çocuğun omuzunun arkasında bir yere, ufak bir nazar boncuğu ile beraber haç takılır. Onu taktık.

Çocukların yatak başlarında da haçlarını ve çocukların azizlerinin; Saint Nicole (*Aziz Nikola*) ve Saint Lucas'ın (*Aziz Lukas*) resmini onları korusun diye tutarım. Çocuğun doğduğu gün hangi azizin günüyse onun ismini koyma ya da en azından onun adını anımsatacak bir isim seçmek gerektiği gibi bir inanış var bizde. Kuzenim, teyzemin oğlu Saint George (*Aziz Yorgo*) gününde doğdu, anneannem ısrar etmiş ve teyzeme demiş ki; "Sakın ola Aziz'i ezmeyesin, onun adını ver". Biz buna göre seçmedik isimleri. Eşim Nicole Kidman'ı çok seviyordu, Nicole koyalım dedi, tamam dedim. Lucas hem babamın çok sevdiğim bir arkadaşının adıydı. Hem de hamileyken bir gün kiliseye gitmiştim, Meryem Ana ikonasının önünde dua ediyordum. "Bunu Aziz Lucas yaptı," dediler. O kendi adıyla enteresan şekilde geldi.

Bulgar geleneğinden kaynaklı veya Hıristiyanlık ile bağlantılı başka uygulamalar, ritüeller olmuş muydu?

– Tabii. Doğumdan sonra kırk gün sokağa çıkmama olayı var ama ben böyle şeyleri takmıyorum, çıkmıştım. Kırkıncı gün, bebekle kiliseye gidip duanı alıyorsun. Onu yapmıştım.

Sonra vaftiz var. Normalde biz vaftizi çocuk doğar doğmaz değil, daha sonra yapıyoruz. Fakat kızım yirmi günlükken dedem vefat etmişti. Annem, "Bak dedenden sonra baban geliyor. Ben babanın durumunu iyi görmüyorum. Bu vaftizi yapalım," demişti. Çünkü cenaze olabilmesi için evde vaftizsiz kişi olmaması lazım, çocuğun da vaftizli olması la-

zım. Kayınvalidemle alelacele gittik, bir-iki hazırlık yaptık, havlu filan aldık ve Nicole (*kızı: Nicole Şapka*) daha yirmi günlükken aile çevremizde bir vaftiz yaptık. Ertesi gün dedemin cenazesi yapıldı. Vaftizden üç gün sonra, bebeğin ilk yıkaması yapılır. Vaftiz sırasında bebeğin alnına, el ve ayak bileklerine sürülen kutsal yağ atılır. Bebeği kim vaftiz ettiyse yıkamasını da o yapar. İnsanları davet edersin, ikramlar olur. Bir çeşit kutlama gibidir, herkes bebeğin ilk banyosunu seyreder. Sonra o yıkandığı suyu –okunmuş bir su olduğu için– çöpe atmazsın, toprağa, denize filan atarsın. Nicole'un ilk yıkamasında ortam karışıktı. İnsanlar dedem için başsağlığına geliyorlar, salonda oturuyorlar, sonra herkes ellerini yıkıyor ve holde bebeğin ilk yıkaması oluyor. Babam ise o sırada hastanede. Ondan yirmi gün sonra da babam vefat etti.

Lucas'ın (*oğlu; Lucas Şapka*) vaftizi daha iyi bir zamana denk geldi. Vaftiz zaten bir sevinçtir. Hazırlandık ve beş-altı aylıkken gönlümüzce vaftizini yaptık. Üçüncü gün ilk yıkaması da yapıldı, insanları davet ettik. Yemekler yenildi.

Çocuğunun vaftiz anne ve babası seni evlendiren kişi oluyor. Beni evlendiren yani kilisede eşimle benim (*gelin ve damat*) kafamıza taçları takan teyzem ve enişte mdi. Teyzem kızımı vaftiz etti, oğlanı da kuzenim vaftiz etti. Düğünde başımıza takılan o taçları da, çocukların göbekbağını da hâlâ saklıyorum. Saklamak lazımmış derler. Bir de, bereket için çocuğun ilk eskittiği ayakkabı saklanır ve asılır. İki çocuğumun da ilk ayakkabıları evimizde asılı.

Şimdi kendi hamilelik dönemlerinize dönebilseniz kendinize veya hamile bir kadına ne tavsiye edersiniz?

– Benim kadar endişeli olmamalarını tavsiye ederdim. Her şeyi oluruna bırakmalarını, rahat olmalarını. Ben yapamadım. İlk hamileliğimde vefatlar nedeniyle, aklımdan tuhaf düşünceler geçiyordu: Acaba bunu doğurmasaydım on-

lar hayat da kalır mıydı? Acaba bunu doğuruyorum da Tanrı onu mu alıyor? Zaman içinde arkadaşlarımla konuştukça bu duyguları yendim. İkinci bebeği kaybettikten sonra, üçüncü kez hamile kaldığımda da tuhaf tuhaf rüyalar görüyordum. Bunları yenmek için regresyon tedavisi görmüştüm, çok iyi gelmişti. Bir de, doktorumla beraber çalışan enerji veren bir kadın bana çok destek olmuştu. Pozitif düşüncelerle telkin ediyor, olumsuz düşünceleri olumluya çevirmeme yardım ediyordu. O da bana iyi gelmişti. O süreçte insan kendine iyi gelecek bir şeylerle rahat olmaya çalışmalı. Çünkü sen rahat olduğunda her şey akışında gidiyor. Keyfini çıkartabiliyorsun. Hamilelik hayatın boyunca belki iki-üç defa yaşayabileceğin bir şey olduğundan, keyfini çıkarabilmek güzel. Çocuk doğduktan sonra da öyle. Tadını çıkartsınlar...

FİLİZ KERESTECİOĞLU

Doğum yeri: Gölcük, Kocaeli
Doğum yılı: 1961 / **Doğurduğu yıl:** 2000
Meslek: Avukat

"Ben Bu Çocuğu Doğururum, Kendim Bakar ve Büyütürüm"

"Bir duyguyu daraltmaktır çirkinlik. Bir duygu yayıldıkça güzeldir oysa. Güzel şeyler, dar yerlere sığmaz. İnsanların mutluluğu gibi."

– Sevgi Soysal

Hamilelik haberini çok çabuk ve heyecanla benimseyen Filiz Kerestecioğlu ile, hamilelik süreci, dar yerlere sığmayan mutluluğu ve yalnız anne olma deneyimi üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu nasıl öğrendiniz?

– Oğlum Çınar'a hamileliğimden hemen önce yine hamileydim. Ağustos'ta '99 depremi oldu, sabahın köründe Moda'ya indik. Annem, babam ve küçük yeğenim Yalova'daydı. Onlara ulaşamadım, ablamlarla konuşabildim. Onlar da sabah altıdaki deniz otobüsüyle Yalova'ya gidiyorlardı, fakat ondan sonra onlarla da bağlantı kuramadım. Moda Çay Bahçesi'nde insanlar radyo dinliyorlardı, radyodan, "Yalova yerle bir oldu," diye duyunca çok endişelendim. O gün saat on birde sağ salim İstanbul'a geldiklerini öğrendim ama kanamam başladı. Ablam, Çınar'ın babası ve ben jinekolog arka-

daşıma gittik. Düşük yaptım. Jinekolog arkadaşımın imkânları yoktu, Bahariye'de başka bir doktora gittim ve hayatımda ilk defa kürtaj oldum. Ne kadar bir hak olarak savunsam da bunu hep kendi benliğimde yapamayacağımı hissediyordum. Tabii travmatik bir süreç oldu. O kürtaj olduğum günü hiç unutamıyorum. Kürtajdan sonra hemen ayağa kalktım ama herkes bir an önce dışarı çıkmak istiyordu. Deprem artçıları devam ettiği için içeride kalmayalım istiyorlardı. Yere paralel şekilde çıkıp arabaya gittiğimi hatırlıyorum. Sonra ablamlara gitmiştik, hep beraber orada kalmaya başladık. "Naparsanız yapın ama beni dışarı çıkartmayın," dedim ve uyudum. Herhalde dokuz saat filan uyumuşumdur, çok da ağladım. Sonrasında biraz kendimize gelmek için Bodrum'da bir arkadaşımın evine gitmiştik. Eylül ayında da tekrar hamile kaldım. Regl olmayınca, her kadının öğrendiği gibi ben de hamile olduğumu öğrendim.

İlk öğrenme anından sonra, çocuğunuz olacağını idrak ettiğiniz anda ne hissettiniz?

– Benim benimsemem çok çabuk oldu çünkü hayatım boyunca hep çocuk istedim. Hatta koşullarım –hem maddi hem manevi olarak– farklı olsaydı, daha fazla çocuğum olmasını isterdim. Erkek veya kız olması konusunda da hiçbir özel isteğim yoktu. Çok çabuk benimseyip, gerçekten hamileliğimi mutlu yaşadım.

Hamilelik boyunca hormonların da etkisi ile duygular yoğunlaşabiliyor veya hızla değişebiliyor. Bu anlamda endişe, kaygı, merak gibi duygularınız da olmuş muydu?

– Hamileliğimin son dönemlerinde, Çınar'ın babası ile ilişkim kötüleştiği için sıkıntılı ve yalnız hissettiğim zamanlar oldu. Ona ilişkimizin başında ilk sorduğum soru, "Hayatında çocuk ister misin?" olmuştu. Yaşım otuz doku-

za yaklaşmıştı ve çocuk istemeyen biriyle olmak istemiyordum. "İsterim ama şartlar, ekonomik koşullar uygun olmalı," demişti. Ben de, "Allah rızkını verir," diyerek şakalaştım onunla. Çok şaşırmış bunu söylememe, ne kadar batıl bir kadın diye düşünmüş hatta. Gerçekten de böyle düşündüğüm için duygularım hep pozitif oldu. Ben bu çocuğu doğururum, kendim bakarım, büyütürüm diye düşünüyordum. Maddi olarak sıkıntılı süreçlerim olmasına rağmen, –avukatlık zor gidiyordu, hep şiddete uğrayan yoksul kadınların ya da demiryolu işçilerinin davalarına bakıyordum– bu konuda hiç kaygı taşımadım. O benimle beraber yaşar ve büyür diye hissettim. Bu pozitif duyguyu, babasının endişelerine ve belki çocuk sahibi olduğunu yeterince idrak edememesine rağmen hep korudum. Göğüsleyebileceğimi düşündüm. Bir de, o dönemde etrafımdaki başka hamile yakınlarımda olan bulantıları ve ilk üç ayın diğer sıkıntılarını ben yaşamadım. Vücudum bir tek –steril ve kokusu pis olmayan bir şey olmasına rağmen– neskafeye reaksiyon veriyordu. Giydiğim elbiselerimi hatırlıyorum, batik bol elbiselerim vardı. Herkes çok güzelleştiğimi söylüyordu, öyle derler ya; "Oğlan çocuk olacaksa gebe kadın güzelleşir". Kendimi iyi hissediyordum.

"Gebe kadın"a ailenizden, çevrenizden gelen öneriler, eleştiriler oluyor muydu?

– Ben feminist bir kadın olduğum için, sanırım ailem uzun yıllar bazı şeylere hazırlandı. Hem sosyalist hem feminist olarak isyanlarıma, farklılıklarıma, özgürlüğe düşkün olmama alıştılar. Onlar beni büyütürken bunlarla yaşadılar. Mesela, ilk düşük yaptığım zaman evli değildik. Babama telefonda söylemiştim. "Dede oluyorsun," dedim. Babamın nutku tutulmuştu, "hadi hayırlısı bakalım" gibi bir şey söylemişti. Sonrasında, Çınar doğmadan babası ile evlendik.

Çok da önemli olmayacağını düşündük. Biraz da ailemizi rahatlatmak istedik, ısrar etmişlerdi, "Etrafa karşı iyi olur, siz de daha rahat edersiniz," demişlerdi. Hem benden yaşça daha küçük bir erkekle olmam hem de evlenmeden çocuk sahibi olmam üzerine olan baskılar, aileme iyi hissettirmeyeceği için evlendim açıkçası...

Nasıl davranmak gerektiği konusunda da bazı uyarılar yapıyorlardı. Ben hiç yerinde duramayan bir insan olduğum için, sürekli ayaktaydım. Adliyelerdeydim, işe gidiyordum, evde aynı şekilde zaman geçiriyordum. "Bir zarar gelmesin, çok yorma kendini, biraz daha dikkatli ol," diyorlardı. İnsan umutlu olduğu zaman, kendi enerjisi iyi olduğu zaman çok takılmıyor bunlara. Çok istediğim bir şeyin iyi olacağına gönülden inanıyordum.

Feministlerin o dönemde çocuk sahibi olmak üzerine bakış açıları nasıldı?

– Karışıktı. Aramızda çok sayıda evli olanlar da vardı, evlenmeden çocuk doğuranlar da vardı. Sonuçta Türkiye toplumunda yaşıyoruz, ben bu yüzden çok ciddi tasniflemelere karşıydım. Kendim evlilikten yana değildim ama kimseyi yargılamak veya bu konuda eleştiride bulunmak gibi bir kaygım olmadı. Bana yönelik de öyle bir eleştiri olmamıştı. Belki seksenlerde, feminizmin o ilk hızlı yükselişinde olsaydı daha çok olurdu ama pek olmadı. Aksine gebelik haberi etrafımda da mutlulukla karşılandı.

Bir kadının varoluşunun anne olmaya dayandırılmaması gerektiği, hamilelikle gelen içgüdülerin kadını mutfağa tıkacağı üzerinden yürütülen tartışmalar hakkında ne düşünüyordunuz?

– İşin tabii ki böyle bir yanı var. Çocukları en fazla biz büyütüyoruz, yaşlılara en fazla biz bakıyoruz, hastalara en faz-

la biz bakıyoruz. Milletvekili de olsak, avukat da olsak, işçi de olsak, bu hepimizin hayatında var. Annelik hiçbir zaman hayatımda tepelere çıkartılması gereken, ya da iktidarların benimsediği gibi sana onun üzerinden paye verilen bir şey olmadı. Bunu böyle yaşamak istemedim ve yaşamadım. Anneliğin belli rolleri vardı, o kalıplara uymak zorunda olmayı doğru bulmadım. Bu yüzden o tartışmalarda tabii ki doğru yanlar olduğunu düşünüyorum. Fakat anne olmak isteyenlere bunun gereksiz bir şey olduğunu söylemek, bunu böyle kodlamak da doğru bir şey değil. Zaten feministlerin yaklaşımı böyle bir yaklaşım değil. Feministler arasında, toplumsal cinsiyet rollerine nasıl eleştirilerimiz varsa, anneliğin de aynı şekilde belli bir kalıp ve rol içinde sunulmasına ve oradan itibar kazanmaya karşı eleştirilerimiz var. Zaten ilk "Dayağa Karşı Yürüyüş"ümüzü de bizzat bu nedenle bir anneler gününde yapmıştık. "Anneler çiçektir, böcektir" diyenlere karşı, o günü seçmemizin nedeni buydu.

Hamilelik sürecinizde veya sonrasında hayatınızda geleneklere bağlı, kültürel ya da dinî bir inanış var mıydı veya böyle bir ritüel, kutlama olmuş muydu?

– Oldu. Nazarı çok da yok saymayan insanlardan biriyim ben. Gözümün önüne olumsuz bir şey geldiğinde hemen taşlara vurur, kulağımı çekerim. Hamilelik boyunca da öyle şeyler oldu. Loğusa şerbeti yapılmıştı, onu içmiştim. Sonra Çınar'ın yatağına nazarlık takmıştık. İlk dişini sakladım. Bir de, göbekbağı hikâyesi var. Anneannem benim göbekbağımı sokağa atmış ve ailedeki inanışa göre bu yüzden ben hiç eve girmemişim. Hep sokaklarda gezermişim, dışarda aktif olmuşum. Annem ve babam, bu halimi hep bu göbekbağına bağlardı. Ben de Çınar için öyle bir şey yapmıştım. Onun göbekbağını da güzel bir yere koymuştum. Bazıları iyi üniversitelere koyuyorlar ya, ben doğaya koymuş-

tum. Doğanın içinde mutlu olsun diye düşünmüştüm. Adı da doğadan gelmişti.

Hamilelik deneyiminizden de hareketle hamile kadınlara ne tavsiye edersiniz?

– Bunu bir hastalık gibi yaşamamayı, hamileliğin keyifli bir şey olduğunu düşünerek yaşamayı, sakin olmayı, tedirgin olmamayı öneririm. "Bulantım var", "işe gidebilecek miyim" gibi kaygılara takılmayıp; normal hayatlarını devam ettirmelerini tavsiye ederim. Doğayla, toprakla, hayvanlarla iç içe olsunlar; sonrasında çocuklarını da onlarla büyütsünler isterim.

Hamilelik ve sonrasında annelik, hangi şartlar altında olursa olsun yaşanabiliyor. Ben mesela, Çınar'ın babası ile Çınar bir yaşındayken ayrıldım. Hiç unutmuyorum bir gün balkonda oturuyordum. Çınar kucağımda, evde iki kedi. Bir an, "Ben burada, asansörsüz evin dördüncü katında hapis kaldım," gibi hissettim. Halbuki hiç öyle olmuyor. Sonra Çınar'ı kaptığım gibi sokağa çıktım. En zor zamanlarımda hukuk dergisi işi çıktı karşıma ve yoksulluğun içinde düzenli bir gelirim olabildi. Yeni bir düzen kurduk Çınar'la. Yalnız annelik belki kolay değil ama mutluluk veren bir şey. Sabahları erkenden kalkardık, Çınar'ı mutfakta mama sandalyesinde oturtur, Açık Radyo'yu açardım. Ömer Madra'nın sesini çok duydu Çınar o dönemde. Ömer Madra özellikle ekoloji konusunda karamsar konuşurdu ama onun programlarını dinlemek bana çok huzur veren bir şeydi. Destekleyici bir aile gibiydi benim hayatımda. Tabii annemle, babamın özellikle manevi katkılarını, Çınar biraz büyüyünce her hafta babaannesinde kaldığı bir günün bana verdiği rahatlığı da unutamam. Bir de hâlâ görüştüğüm, dost bildiğim Halime; bana maddi sıkıntılar içindeyken de, "Bu şimdi yorgun gelir yapamaz," diyerek bir makarnayı, çorbayı mutla-

ka iş dönüşü hazırlayan Çınar'ın bakıcısı... Ve tabii ki, sonra eşim Yusuf, Çınar'la çok iyi bir dostluk kurdular. Sonradan babası da Çınar'la birlikte büyüdü sanırım ve onlar da iyi dost oldular. Bunda benim hayata kızgınlıkla bakmamamın da katkısı olduğunu düşünüyorum. Belki bir tavsiyem de bu olabilir kadınlara! Öfke kendilerine zarar. Bu yüzden hangi şartta olursa olsun kadınların, bunu yapabilirim duygusuyla bakabilmesini, çocukla birlikte de her şeyi yapabileceğine vakıf olmalarını isterim. Çünkü gerçekten de çocukla bir yerlere gidilebilir. Tabii ki çocuklar sakinliği, huzuru seviyorlar ve aynı zamanda takıntılılar. Belli ritüelleri var, onlar önemli ama çocuklar hayatın bir parçası. Her şey onlarla birlikte yapılabilir.

JİNDA ZEKİOĞLU

Doğum yeri: İstanbul (**Memleket:** Diyarbakır)
Doğum yılı: 1987 / **Doğurduğu yıl:** 2017
Meslek: Gazeteci

"Onlar, 'Acaba Bu Çocuğu Yapmaya Hazır mıyım?' Diye Düşünmüyorlar"

Yaşadığın her an, her yaşadığın an yaşar...
– Latife Tekin

Yaşamla-ölüm arasında doğum yapan Şırnaklı kadınların hayatta kalış hikâyelerini dinlemiş ve kaleme almış olan Jinda Zekioğlu ile, kendi hamilelik süreci ve kadınlar arasındaki farklı zorluk algıları üzerine söyleştik.

Hamilelik nasıl bir karardı sizin için?

– Biz isteyerek bebek sahibi olduk. Sürpriz değildi. Zana (*eşi: Zana Galip*) ile dört yıldır birlikteydik, artık çocuk yapsak mı diye düşünmeye başlamıştık. İlk korunmadan beraber oluşumuzda hamile kaldım. Aslında bakarsan o günün sabahında hamile kaldığımı hissettim ve o günü unutmamak için bir fotoğrafımı da çektim. Sonraki ay regl belirtileri gibi belirtiler hissettim. "Herhalde regl olacağım, demek ki hamile kalmadım," diye düşündüm. Fakat reglim gecikince test yaptım, ilk testi yaptığımda negatif çıktı, "olmamış" dedim. Birkaç gün sonra regl olmayınca yine test yaptım ve öylece öğrendim. Aynı gün Zana'ya söyledim.

Çocuk sahibi olacağınızı, o sırada vücudunuzda bir canlı olduğunu anlamak nasıl bir histi?

– Çok güzel. O anda hemen hemen bütün kadınlar mutluluktan ağlar herhalde. Gerçi ben birazcık da bildiğim için –hislerime güveniyorum– şaşırmadım. İlk anda kız olduğunu da hissetmiştim. Yine de karışık ve tuhaf bir histi çünkü annemle ilişkimiz uzun bir süredir limoniydi ve ben bunu hemen kendi annemle ilişkilendirdim.

Sonrasında, hamileliğe ve arkasından gelenlere dair endişeleriniz, tedirginlikleriniz, merak ettikleriniz oldu mu?

– Tabii. "Anne olabilecek miyim? Nasıl bir anne olacağım? Kendi annem gibi mi olacağım? Kendi annemin yaptıklarını yapmayacak mıyım? Ya da annemin benden iyi olan yönlerine sahip olabilecek miyim?" diye çok düşündüm. Zaman zaman ters düşsek de, anneliğine hayran kaldığım bir annem var. Onun gibi olabilecek miyim duygusu bende çok hâkimdi. Bir de, o süreçte sürekli olarak kendini başkalarıyla, internette okuduklarınla kıyaslıyorsun. Onların bilgilerine ulaşmak istiyorsun ki o bilgilerle kendini yorumlayabilesin. Bu başka süreçler için de geçerli ama hamilelikte baştan kabul edilmesi gereken şey, her hamileliğin biricik olduğu. Bu yüzden gelişigüzel bırakmak, sürprizli olmasına izin vermek lazım. Bir de, eşimde şöyle bir şey olmuştu, bu sonra beni de çok etkilemişti: O, Şırnak'ta doğmuş, büyümüş birisi. En büyük kardeş, kendisinden sonra gelen üç kardeşi var. Belki bunların da etkisi ile kendisine hamile kaldığımı söylediğim an, "Çocuğun hayatını garanti altına almalıyız," dedi. O zamanlar bir işe girecekti, "Hemen bu işe girmemiz lazım çünkü çocuğumuz olacak," diyordu. Onun zaten ikiz çocukları vardı, dört yıldır çocuklarla birlikte yaşıyorduk. Onlar da kardeşleri olsun istiyorlardı, üç çocuklu bir aile olacaktık. Bu yüzden onun haya-

tını garanti altına almamız gerektiği duygusu bize çok hâkim oldu.

Bu "gereklilikler" konusunda çevreden, aileden, toplumdan gelen tavsiyeler aldınız mı veya eleştirilere maruz kaldınız mı?

– Biz ben üç aylık hamileyken evlendik. Anneme ve babama hamile olduğumu evlendikten sonra söyledim. Aslında öncesinde de söyleyebilirdim, annem de babam da çok dindar insanlar olmasına rağmen kesinlikle tepki vermezlerdi çünkü çocuk çok seviyorlar. Fakat ben onları huzursuz etmek istemedim. Zin (kızı: Zin Galip) üç buçuk aylıkken filan hamile olduğumu onlarla paylaşabildim. Annem hiç müdahaleci bir kadın olmadı. Ona bu nedenle şükran borçluyum. O süreçte olabilecek en iyi anneydi. Tamamen bana bıraktı, "şöyle şeyler de yapıyorlar şimdi ama biz bunu böyle yapardık", "sen bilirsin" gibiydi yaklaşımı. Genç bir kadın zaten, henüz elli bir yaşında ve İstanbul'da büyümüş bir kadın. Babamsa çok duygusal, beni hamile olarak gördüğü her an ağlıyordu. O yüzden onlardan müdahaleden çok, iyi yönde tavsiyeler aldım. Arkadaş çevremden "şunu yapma, bunu yapma" diyen vardı. Otobüste, metroda hamile olduğumu fark eden insanların müdahaleleri de oluyordu ve garip geliyordu. Hamile beden kamuya açıktır ya... Metroda karnınıza dokunan kadınlar var. Bunu nasıl yapma cüreti gösterebilirsin? Çok enteresan. Başıma geldi, karnıma dokunuyor, okşuyor karnımı. Bununla ilgili aslında çok duygusal bir süreçten geçtim. Yıllarca savaşta ölen çocukları yazdım. Ufacık bedenlerin savaşta ölen bedenlerini yazdım ve o çocukların haberleri ana akım medyaya her zaman "terörist öldü" olarak geçti. O karnımı elleyen kadınlara şunu sormak istedim: Bu sevginiz o televizyonda parçalanarak ölen çocuklara karşı neden yoktu? Bu hassasiyetin, şefkatin o televizyo-

nun ötesine geçemeyişi çok düşündürücüydü ve bana insanlık dışı geliyordu. Kadınlığın, anneliğin orada işlemediğini görmek televizyonda gördüğün yerin ayrı bir yer olduğunun idraki ve kabulü çok tuhaf.

Savaş görmüş Şırnaklı kadınların hikâyesine dair olan kitabınız; Derve'de yer alan kadınların hamilelik ve anne olma süreci ile sizinkisi arasında nasıl farklar veya benzerlikler vardı?

– Benim kitabımı çok "beyaz" biri okuduğunda, "Bu kadar çocuk mu doğrulur?" diyebilir ama savaş psikolojisi böyle bir şey değil. Aksine savaşta doğurmak çok mümkün. Kitaptaki karakterlerden başlıcası Zeliha. Zeliha, Halepçe yaşanırken hamile olduğunu öğreniyor. Tabii ki o, bizim gibi, "Acaba bu çocuğu yapmaya hazır mıyım?" diye düşünmüyor. "Hamileyim, tamam," diyor. Fakat o sırada zaten eteğinde bir tane çocuk var, sırtında bir tane var, elini tutan bir tane var, bir tane de artık ondan kopup yürüyen var. Emziriyorken hamile olmak çok zor. Fakat onlar için zorluk, bizim durduğumuz yerden gördüğümüz zorluk değil. Diğer yandan da, savaş ortamında bile olsa, yanlarında o çocuklara kendilerinin dışında göz kulak olacak onlarca insan var. Bazı erkekler derler ya, "Bizim annemiz beş tane çocuk büyüttü". İyi de, senin annenin yanında kız kardeşleri vardı, senin kardeşlerin vardı, annesi, teyzesi bilmem nesi vardı. Hepsi ya üst katında ya arka sokağındaydı. Tabii ki öyle bir ortama çocuk doğurmak bambaşka ama ben öyle bir ortama doğurmadım. Çocuğa bakım veren olarak, bir ben, bir eşim vardı. Dolayısıyla her şeyi kendim keşfettim. Uyumadığında onu uyutmak için internete başvurdum, ishal olduğunda doktoru aradım. Aynı deneyimleri çok farklı yaşadık. Ama o kadınlardan şunu öğrenmiş olabilirim: Sen ne yaparsan yap, ne kadar dikkat edersen et, o çocuk bir şekilde büyüyor. O

çocuğun biraz güçlü olabilmesi için de, koşullarının A sınıfı olmaması gerekiyor.

Hamileliğiniz boyunca veya doğumdan sonra kimliğinizle bağlantılı, geleneğe dair bir kutlama, tören yapmış mıydınız?

– Hamilelik sürecimde sürekli olarak Kürt bir ortamda bulunmadım. Annemle babam öyle tipler değiller. Çevrem de benim sıkı bir ateist olduğumu bildiği için böyle şeyleri makarasına söylerler. Hamileliğimde öyle şeyler olmadı. Fakat dişini çıkarttığında diş buğdayıyla beraber bir şeyler yapmıştık. Büyük bir masamız vardı. Zin'i ortasına oturttuk, etrafına çeşitli objeler koyduk. Kitaplar, kepçe, ayna, makyaj malzemeleri vs. Kitap okumasını, makas modayla ilgilenmesi, ayna güzellikle ilgilenmesine ilişkindi. Aynayı şöyle yorumlayanlar da var; güzel bir kız olacak ve bir iş yapmayacak; bir iş yapamayacak kadar güzel olabilir. Kepçe, aşçılık, zaten ailede çok aşçı var. Makyaj malzemesi yine güzellikle ilgili. Kalem koyduk. Enjektör koyduk, doktor olması için. Zin eline ilk önce İngilizce-Türkçe sözlüğü ve kepçeyi aldı. Bizde kimsenin bir tane mesleği yok, herkesin en az iki profesyonalitesi var. Zin'i de böyle yorumladık, muhtemelen aşçılık yapacak ve onun dışında da okuyup edecek.

Şimdi kendi hamileliğinize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına ne tavsiye edersiniz?

– Kesinlikle kendisini internette ya da çevresinde olan negatif hikâyelere kapatmasını söylerdim. Ben doğum yapmadan önceki son on beş gün düzenli olarak internetten bulduğum bazı sayfalardan pozitif doğum hikâyeleri okudum. Bunu tavsiye ederim. Sonra, iyi ki nefes eğitimi almış birisiymişim dedim, iyi ki yoga yapan birisiymişim dedim. Spikerlik geçmişim var, nefes eğitimi almıştım. Hamilelikte internet-

ten izlediğim nefes egzersizlerini çok kolay uyguladım. Bu yüzden benim doğumum belki de dünyanın en kolay doğumu oldu. Hani bir avazda derler ya, öyle oldu. Doktorum çok iyi bir kadındı, o da Diyarbakırlıydı, Diyarbakır diyaloğu çok yaptık. Fiziğimin; açıklık, çatı genişliği vs. bakımından oradaki kadınların fiziğine benzediğini söyledi. "O yüzden doğumu rahat yapabildin," dedi. Bir de, çok sevdiğim bir arkadaşımın annesi vardır, klasik bir Kürt kadınıdır, Belkız Anne. "Hamileliğinin son ayında her gün dört-beş tane hurma ye," dedi. "Neden," dedim, "Hurma rahim içini kayganlaştırıyor. Hurma yediğinde bebek çok rahat bir şekilde kanala giriyor. Doğum çok kolaylaşıyor," dedi. "Tamam," dedim, sonra doktora da sordum, o da aynısını söyledi. Hurma yemeği de tavsiye ediyorum, benim için faydalı oldu.

IRMAK BİRCAN

Doğum yeri: Ankara
Doğum yılı: 1973 / Doğurduğu yıl: 2006
Meslek: Doktor (Kadın Doğum Uzmanı)

"Bunu Yapan Neyi Yapmaz ki?"

Rahim benzersiz bir organdır. Eğer erkeklerin böyle bir organı olsaydı onunla gururlanıp böbürlenirlerdi.

– Ina May Gaskin

Tıbbın (da) bir erkek mesleği haline gelmesinden önce doğumun, deneyimli kadınlar tarafından gebe kadınların rahat ettikleri ortamlarda yaptırıldığını söyleyen kadın doğum uzmanı Irmak Bircan, doğumun bir kadını dönüştürdüğünü düşünüyor. Hem kendi doğum deneyiminden hem de tanık olduğu onlarca doğum anından hareketle, doğum yapmanın bir kadının içindeki gücü görüp, başka bir kadın olmasına yardımcı olduğunu söylüyor. Buna şahitlik eden erkeklerinse şöyle bir hisse kapıldıklarını ekliyor: Bunu yapan neyi yapmaz ki?

Embriyonun bir kadının rahmine yerleşmesiyle başlayan süreçler ve kendi hamilelik deneyimi üzerine Irmak Bircan ile söyleştik.

Hamileliğinizi öğrendiğiniz anla başlayalım mı söze?

– Olur. Benim çok istediğim bir şeydi. Senelerce istedim ve olmadı. Tüp bebek tedavilerinden de kişisel olarak hiç haz etmediğim için o yollara da çok girmedim. İki kere aşı-

lama denedik ama olmadı. Sonra âdetim gecikince ve göğüslerde dolgunluk gibi belirtiler de hissetmeye başlayınca anladım. O günü hiç unutmuyorum. Testi aldık, akşam dışarıda arkadaşlarla yemek yedik. Eve gelince testi yapmak için sabahı bekleyemedik, geceden yaptık. İnanılmaz büyük bir sevinçti. Eski eşim benden çok daha fazla sevinmişti. Ağladık sevinçten. Telefonlar ettik, ilk Nurcan Abla'yı (*doktoru ve yakını: Nurcan Dalan*) aramıştım.

Öğrendikten ve paylaştıktan sonra, birinin içinizde oluşuyor olduğunu idrak ettiğinizde neler hissettiniz?

– Ben kadın doğumcu olduğum için kendi kendime ultrasonla bakabilme şansım vardı, haftada bir bakıyordum. Bakıyordum ve görüyordum; orada bir bebek var! Fakat gerçekten iletişimi hissetmem, bebeğin hareketlerini hissetmemle oldu. Tam yirminci haftadaydı, kafeteryada bir şeyler yerken hissettim. Acayip güzel bir andı. Şu anda bile hatırladığımda gülüyorum. Çok değişik ve güzel bir histi, ondan sonrası benim için bambaşka oldu. O gerçek bir iletişim hali çünkü.

Hamileliğiniz sırasında bebekle başka şekilde iletişim kurdunuz mu?

– Hiçbir zaman klasik müzik dinletmedim, ondan mı böyle oldu diye düşünüyorum bazen! Anne olarak da onunla konuşmadım. Bunlara özendim ama hiçbirini yapmadım. Ne kadar anlamlı olduğundan emin değilim çünkü şunu düşünüyorum; bebek tabii ki duyuyor, seni de duyuyor, müziği de duyuyor ama onu anlamak bilinçlilik gerektiriyor. Orada ne kadar bilinçli bir ortam var, ondan çok emin değilim. Yani bağ kurmak açısından böyle şeyler yapmadım. Yalnız hamile kaldığım andan itibaren onu hep benim bir parçam gibi hissettim. Kendimi kopyalamak gibi değil ama san-

ki o, benim uzantım gibiydi. Bu yüzden ben iyiysem o iyiydi, ben kötüysem o kötüydü. Hep böyle olduğunu düşündüm. Bence bu doğduktan sonra da devam etti. Hatta sonrasında, onun farklı bir birey olduğunu fark etmek bana çok zor geldi. Fark etmenin ötesinde bunu kabullenmek ayrıca zor geldi. Şunu hatırlıyorum, gebeliğimin başında bana ilk çarpan düşüncelerden biri şuydu: Bir daha hiçbir zaman yalnız olmayacağım çünkü yanımda hep çocuğum olacak. Gerçekçi değil tabii ki. Zaten insan istemiyor da, özellikle ergenlikte "bir başımdan gitse de kurtulsam" dediğin anlar oluyor. Ama öyle hissetmiştim.

Çocuğun hep yanınızda olacağı düşüncesi beraberinde endişe, kaybetme korkusu gibi duygular da getirmiş miydi?

– Endişe hiç yoktu. Kaybedeceğim korkusu da hiç gelmedi. Şu anda duyunca bile, "A hakikaten öyle bir şey olabilirdi," diye düşünüyorum ama o dönem hiç düşünmedim. İlk gebe kaldığım andan itibaren, doğumun normal ve güzel bir doğum olacağına dair her şey kafamda o kadar netti ki... Şimdi geriye dönüp düşününce, sanki hiç başka bir alternatif yokmuş gibi yaşamış olduğumu görüyorum. Kız olacağından da emindim. Nurcan Abla, "kız" dediğinde sevindim ama zaten olacaktı. Çok garip bir duygu. Nasıl bu kadar her şeyden emindim? "Altıncı hissim kuvvetlidir" filan da diyemem ama sanki ben o süreci kendi kafamda yazmıştım. Sanki o bir kitaptı; ona göre başlamış, devam etmiş, sonu da böyle bitmişti. Bir de, gebelikle ilgili zorluk yaşamadım. Günlük hayattaki o inişler çıkışlar dışında ciddi sıkıntılarım olmadı. Bulantı ve kusmalar olmadı. Hareket kısıtlılığı yaşamadım, tam tersi; her yere yetişiyordum. Kadın doğumcu olarak olumsuz olabilecek olasılıkları bilsem de, hiçbir şey olmayacağından her nasılsa emindim. Nereden geliyorsa o eminlik...

Bir yandan hekimliğe devam ederken, bir yandan hasta koltuğunda oturmak ne düşündürmüştü?

– Gebelik aslında bir hastalık değil ya, o yüzden "doktor ne derse o olacak" gibi bir şey değil. Belki bunun etkisiyle belki de kadın doğumcu olmamın etkisi ile kendimi çok pasif hissetmemiştim. Bir de, Nurcan Abla'ya çok güveniyordum, kafa yapılarımız çok benzediği için, ondan düşünceme aykırı bir şey duymayacağımın rahatlığı vardı. Mesela Nurcan Abla bir ara Amerika'ya gitmişti, o dönem başka bir doktor arkadaşa gittik. Oradayken aşırı derecede rahatsız olmuştum. Ona da güveniyordum, iyi bir doktor olduğunu biliyordum ama doğuma bakış açısı benimle aynı olmadığı için; "Ya Nurcan Abla dönmeden doğurmak zorunda kalırsam," diye düşündüğümü hatırlıyorum.

Hamilelik süreci ve doğumunuzun ardından mesleğinize bakış açınız değişti mi?

– Evet, insanın bilmesi ile yaşaması farklı şeyler. Gebeler ve ihtiyaçlarını daha iyi anlar hale geldim. Doğumda daha iyi asiste edebilir hale geldim. Doğum ağrılarını çok hayal edemiyordum ama zaten o hayal edilebilecek bir şey değilmiş, onu anladım. Teorik olarak kitapta yazıyor; şurada başlar, buraya yayılır. Fakat her kadın kendi tecrübe ediyor ve bunu da tecrübe etmeden bilmesi mümkün değil.

Bir de, bebek iyiyse doğar doğmaz annenin kucağına gitmesi gerektiğine inanıyorum. Ben doğurduğum zaman öyle bir *trend* yoktu, teklif edilebilir bir şey bile değildi. Bu aklıma bile gelmemişti. O yüzden bebek doğdu, yeni doğan bölümüne gitti, ben seyrettim, sonra odaya gittim, yanıma geldi. Bunların hepsi normaldi ve farklısını bilmediğim için talep de etmemiştim. Sonrasında bebeğin doğar doğmaz annenin kucağına verilebildiğini görünce, onu yaşayamadığıma çok üzülmüştüm. Fakat bir kadın doğumcu olarak, her do-

ğumda bunu yaşayabilme şansım var. Kendim yaşamasam bile o ânı tekrar tekrar görüyorum, şahit oluyorum, bu bana iyi geliyor.

Hamilelikleri boyunca kadınlar ailelerinden, çevreden, toplumdan çeşitli tavsiyeler alıp, bazı müdahalelere maruz kalabiliyorlar. Mesleğiniz bu anlamda size bir "ayrıcalık" verdi mi?

– Annem tavsiye veriyordu. Hamileyken annemin yazlığına gitmiştim, yüzüyordum. "Çok yüzüyorsun", "çok yürüyorsun" filan diyorlardı. İnsanlar kendi kaygılarını sana yansıtıyorlar. O noktada bunların zararı olmayacağını bilmek çok işine geliyor. Kadın doğumcu kimliğin işe yarıyor: "Ben doktorum, çekilebilirsiniz," diyorsun. Onun dışında çok tavsiye veya müdahale almadım. Fakat şöyle bir şey anlatıyım: Kuzenimin doktoruydum. Hamileliğinin otuzlu haftalarında Ortaköy'de dolaşıyorduk. Tezgâhta satış yapan bir kadın, kuzenime, "Senin oğlun olacak," dedi. Kuzenim, "Yok, kızım olacak," dedi. "Yok, oğlun olacak," dedi. En sonunda kuzenim, "Doktorum da burada, kızım olacak," dedi. Kadın, "Doktorun yanlış görmüştür," dedi. Bu derece kendine güvenli yorumlar olabiliyor yani!

Hamilelik esnasında veya doğumdan sonra geleneksel veya dinî bir kutlama, ritüel oldu mu hayatınızda?

– Hayır, yapmak istediğim şeyler vardı. Cinsiyet öğrenmek için yapılan yüzük testini ya da "bıçağa mı oturdu makasa mı oturdu" denemesini yapmak isterdim ama çevremde bana bunları yapacak insan yoktu. Ritüeller bence çok eğlenceli olabiliyor, karşı değilim. Doğum sonrasında, bizim kültürde bebeğin kordonunu saklamak, gömmek gibi şeyler var. Kordonu hâlâ saklıyorum, çekmecemde duruyor.

Hamile kadınlara, olumlu bir hamilelik deneyimi de yaşamış olan bir kadın doğum doktoru olarak neler tavsiye edersiniz?

– Şunu kesinlikle söyleyebilirim; gebelik bir hastalık değil. İstenen bir gebelik, belki de bir kadının hayatı boyunca yaşayabileceği en değişik ve en güzel tecrübelerden biri. Kendinden başka biriyle aynı anda yaşıyorsun. Senin yediğin ona gidiyor. Çok acayip, çok ilginç bir bağ bu. Erkeklere böyle bir şey yaşayamadıkları için üzülüyorum. Doğum sürecinin bir kadını gerçekten dönüştürdüğünü düşünüyorum. Bunun "bir kadından anne olmaya" dönüştürdüğünü söylemiyorum ama kadının içindeki o gücü görüp başka bir kadın olmasına yardımcı olduğunu düşünüyorum. O yüzden bence kadınların normal doğum tecrübesini yaşamaları çok önemli. Erkeklerin de buna şahitlik etmeleri çok önemli. Kendi eşlerinde şimdiye kadar görmedikleri bir gücü görüp, ondan sonra inanılmaz bir saygı duyuyorlar. Bununla beraber, şu his de geliyor bence: Bunu yapan neyi yapmaz ki?! Ayrıca, eğer bundan sonra hayat iki kişiden üçe çıkacaksa, bir üçlü olacaksa artık, o üçlüyü başlatan çok güzel bir an oluyor. Bu yüzden mutlaka normal doğumu denemelerini tavsiye ederim.

Tabii bunun için normal doğumu destekleyen bir doktorları olması çok önemli. Çoğu doktor destekliyormuş gibi gözüküp son anda sezeryana çevirebiliyor. O yüzden normal doğum tecrübesi yaşamak istiyorlarsa doktor seçimlerini ona göre yapmalarını tavsiye ederim. *Doula* ve ebelik desteğini de öneririm. Çağlar boyunca Avrupa'da tıbbın erkek mesleği haline gelmesinden önce, bu iş kadınların işiydi. Bu işi kadınlar ebe olarak yapıyorlardı ve erkekler onu bile ellerinden aldılar. Doğum kadın dayanışmasının bir kadına en çok faydalı olabileceği anlardan bir tanesi. Bilen bir kadının desteği, süreci bambaşka bir yere taşır. Tabii ki eşler de destek oluyor, eğitimlere gidiyorlar vs. Eşlerine çok iyi doğum

koçluğu yapan erkekler de gördüm ama erkek de o eğitimi ilk defa alıyor ve onun için de doğum, ilk defa yaşanacak bir tecrübe oluyor. Fakat bilen bir kadının desteği öyle değil.

Bir de, doğumda tanıdık olan, rahat ettiğin bir ortamda olman önemli. Annelerimiz hastanede doğurdu ama ondan bir önceki kuşak evde doğuruyordu. Şanslılardı. Bir sürü kültürde böyle evde doğum yapan kadının evine komşuları gider. O kadın doğurana kadar evin işleri ile ilgilenir, yemek yapılacaksa yapılır, çamaşır yıkanacaksa yıkanır, çocuklara bakılacaksa bakılır. Diğer yandan da gebe kadınla sohbet edilir, ona masaj yapılır. Böyle bir destek içinde doğum olur. Eskiden köylerde de bu böyleydi, hiçbir kadın köyde yalnız başına doğurmuyordu ki. Tarlada da doğursa yanında kadınlar vardı. Buradan kopartılıp kadınlar tek başına bir şeyin içine atıldılar. Bu kötü bir şey. Şu anda yine çok iyi... Ben öğrenciyken kadınları doğumhaneye alıyorduk. Dışarı ile irtibatları tamamen kesiliyordu, yemek içmek yoktu, yatağa bağlıyorduk kalkıp dolaşamıyorlardı, kendilerini rahat ettirebilecekleri bir alanları yoktu. Halbuki sürecin ilerlemesi için rahat ortama ihtiyaç var. Şimdi bu anlayış değişiyor. Özel sektörde buna dikkat ediliyor. En azından bu, kadınlar tarafından bir talep haline geldi. Kadınlar bu anlamda haklarını talep edebiliyorlar.

Avrupa'da ev doğumu yaygınlaşıyor, özellikle Hollanda ve Almanya'da çok yaygın. Maalesef Türkiye şartlarına uygun değil çünkü ev doğumunda oluşabilecek komplikasyonlara yönelik hızla hastaneye ulaşımın sağlanabilmesi gerekir. Avrupa'da devlet kapıya ambulans koyuyor. Bizde durum bu olamaz, kapıda ambulans olsa en yakın hastaneye kaç dakikada gidebilirsin ki? Bazen bir hastanede asansörle ameliyathaneye inmek yarım saat sürüyor. Bu yüzden Türkiye için bir lüks bu ama bence olmalı. Hele şu Covid günlerinde olsaydı ne kadar güzel olurdu...

NEZİHE KAYAOĞLU

Doğum yeri: Çorum
Doğum yılı: 1971 / Doğurduğu yıllar: 1995, 1997
Meslek: Davranış Bilimleri Uzmanı

"İnanılmaz Bir Sevinç Doğdu İçime"

Yaşamak ümitli bir iştir, sevgilim.
Yaşamak: Seni sevmek gibi ciddi bir iştir.
– Nazım Hikmet

Ümit, sevinç ve sevgi dolu bir hamilelik sürecinin ardından, ilk çocuğunun kucağına verilmesiyle oldukça korkmuş Nezihe Kayaoğlu. Bir çocuğun hayatının kendi ellerinde olduğunu düşünmüş ve hem kendisine hem çocuğuna özellikle özgürlüğe dair bazı sözler vermiş. Sözler, hamilelik deneyimi ve Çerkez gelenekleri üzerine Nezihe Kayaoğlu ile söyleştik.

Hamileliklerinizi nasıl öğrendiğinizden başlayalım mı...

– Tabii! Evlendikten bir buçuk yıl sonra Akanda (*kızı: Akanda Taştekin*) doğdu. Reglimde gecikme oldu, bunun üzerine test yaptırdım ve hamile olduğumu öğrendim. İkincisinde; Hüdalfa'da (*oğlu: Hüdalfa Taştekin*) da aynı şey oldu. Şüphelendim ve test yaptım. Çok mutlu oldum. İnanılmaz bir sevinç doğdu içime, anlatamam. Kendimi o kadar iyi hissettim ki...

Sonrasında neler hissettiniz?

– Ben çocukları çok seviyordum, o yüzden bazen şakayla karışık, "Ben çok doğum yapacağım, aynen tavuklar gibi etrafımda civcivlerle dolaşacağım," derdim. Çocuk istiyordum. Akanda doğduğunda aşırı mutlu oldum fakat bu mutluluk, ebe onu kucağıma verdiğinde bir endişeye döndü. O kadar küçük ve masumdu ki. Bir hayat ellerinizin arasına bırakılıyor ve bu çocuğun hayatını iyi ya da kötü şekilde yönlendirmek sizin elinizde, sizin davranışlarınız onun birçok şeyini belirleyecek. Bunu düşününce ilk defa o gün çok korktum. Ona dedim ki; "Ben sana haksızlık yapmayacağım. Seni mümkün olduğunca özgür bırakacağım". Kızımın hayatını kısıtlayan kişi ben olmayacağım diye o gün kendi kendime söz verdim. Akanda çok sakin, çok güzel bir bebekti. Sevildiğini ve istendiğini biliyordu. Hiç kucaktan inmedi zaten, hep ellerimizdeydi. Hüdalfa'nın doğacağını öğrenince de çok sevindik. Fakat Hüdalfa doğduktan sonra, bir daha başka bir bebeğin sorumluluğunu alamayacağıma karar verdim ve sonra da doğum yapmadım.

Hamilelik dönemlerinizde, doğuma ya da sonrasına kendinizi hazırladınız mı?

– Kitaplar okudum. İnternet yoktu o zaman ama tıp ansiklopedileri vardı. Onları ve bebek bakım kitaplarını okudum. Kız kardeşim uzman psikolog, psikoloji okuyordu ve şansıma o dönem aldığı dersler bebek üzerineydi, onun kitaplarını da okuyordum. Bir de, tabii benim büyüdüğüm şartlarda herkesin bebeği vardı. İnsanlar bebeklerini kimseden saklamıyorlardı. Bırakın akrabanın çocuklarını, komşunun çocuklarına da bakıyordun. Bu yüzden iyi kötü bebek bakmanın ne olduğunu biliyorduk. Zaten benden on yaş küçük kardeşim de olmuştu, ona da bakıyordum. Kendimi hiç yabancı hissetmedim. Ayrıca annem,

kız kardeşlerim vardı, yanımda desteğim olduğunu hep biliyordum.

Hamilelik sürecinizde ailenizden, arkadaşlarınızdan, toplumdan çeşitli yönlendirmeler, uyarılar, tavsiyeler alıyor muydunuz?

– Bu yaşadığınız toplum ve kültürle doğrudan ilgili. Biz Çerkez'iz, Çerkezlerde oturulup açıktan böyle şeyler konuşulmaz. Herkes her şeyin farkındadır, ne olduğunu bilir. Ancak bizde sınırlar çok bellidir, insanlar birbirinin işine karışmaz. Ancak görevlendirilen kişi destek olur. Daha önceden deneyim sahibi olan, bebek sahibi olmuş birisinden; hamile kadına yardımcı olması rica edilir. Rica edilen kişi de o görevi üstlenir ve sonra sadece o konuşur. Onun dışında teyzenin kızı, amcanın kızı gelip de "bu şöyle olsun" filan demez. Yoktur bu, herkes sınırını bilir.

Sizin için de biri görevlendirilmiş miydi?

– Teyzem. Hatırlıyorum, "Kitapları okuyor musun yavrum?", "Bir şey ihtiyacın olursa bana söyleyebilirsin Nezihe'cim," demişti.

Hamilelik döneminizde, hayatınızda Çerkez geleneğinden kaynaklı uygulamalar, ritüeller olmuş muydu?

– Ben hamile kaldığımı öğrendiğimde bunu sadece kız kardeşime söyledim. Erken olduğu ve ne olacağı belli olmadığı için dillendirmek istemedim. Belli bir zaman sonra kız kardeşim anneme haber vermiş, diğerleri de öyle duydu. Çerkez geleneğinde böyledir. Hamile olduğunu söylersin bilirler ama bu çok dillendirilmez. Üzerine çok konuşulmaz, bunun da sebebi şudur; toplumda bebeği olmayan insanlar var, bebeği ölen kişiler var. Böyle insanların duygularını rencide etmemeye, hassas davranmaya gayret ederler. "Bu dün-

yada bir tane senin çocuğun mu oldu?" derler ve aksi davranışı hoş görmezler.

Bizim geleneklerimizde üç temel ritüel konusu var: Bebeğin doğumu, düğün ve ölüm. Bebeğin doğumuna ilişkin ritüeller; bebeğin beşiğe yatırılmasıyla başlıyor. Sonra bebeğin dişinin çıkması ve bebeğin yürümesi geliyor. Bebeğin beşiğe yatırılması töreni için bebek beşiği hazırlanıyor. Beşik için Çerkezler genelde alıç ağacını tercih ederler, dokusu yumuşak olduğu için bebeğe uyumlu olduğuna inanırlar. Bu iş için daha önceden güzel çocuklar yetiştirmiş bir kişi görevlendirilir. Bu kişi bebeğin nasıl yerleştirileceğine karar veriyor. Bebeğin başı yukarı –mesela bir nehir varsa nehrin akış yönüne doğru– koyuluyor. Ondan sonra, bebeğin nasıl kundaklaması gerektiğini öğretiyor. Nasıl yatırılması gerektiğini ve mesela bebek pişik olursa ne yapılması gerektiğini anlatıyor. Bunları öğrettikten sonra da ziyafet çekiliyor. Yemek yeniyor ve mutlaka kayınvalide veya güzel sesli birisi bebeğe şarkı söylüyor. Çerkezlerin hayatında dans ve müzik çok önemli, çok seviyoruz.

Benim doğumlarımdan sonra beşik yatırma ya da bebeğe dair anlatımlar olmadı. Günümüzde bu öğretilenler zaten biliniyor. Sadece annem müdahale ediyordu. Çerkezlerde fiziğin bozulmamasına çok dikkat ediliyor, bu yüzden çocuğun fiziğine de dikkat etmeniz gerekir. Bununla ilgili "sağa ve sola yatır, arkası dümdüz olmasın" gibi uyarılar yapmıştı. Dans ve müzik yoktu ama çok eğlence ve kahkaha vardı.

Çerkez kültüründe göbekbağına dair bir inanış var mı?

– Olmaz mı? Eskiden bebeğin göbekbağı kesildikten sonra evin büyüğü olan kişi, kapının eşiğinde sağ tarafta bir yere –eski evlerimiz topraktan evlerdi– göbekbağını sıvarmış. Toprakla beraber saklanırmış. İleride bebek hastalanırsa, çok ağlarsa ya da çok huzursuz olursa o zaman o sakladık-

ları yerden göbekbağını çıkartırlarmış. Onu temizleyip ıslatır ve sonra bebeğe suyunu içirirlermiş. Bunun faydası olacağını düşünürlermiş. Bir de, bebeğin göbeğini kestikten sonra göbeğin kanını bebeğin yüzüne sürerlermiş. Kulak arkasına, alnına, dudağın kenarlarına. Kanın mikrobu öldürücü özelliği olduğunu, göbekbağının da çok değerli bir madde olduğunu düşünüyorlarmış. Böyleymiş. Peki, ben ne yaptım? Göbekbağı düşer düşmez koşa koşa aldım ve doktoruma götürdüm. Sıkıntı var mı diye gösterdim. Günümüzde böyle. Sonra da sakladım. Göbekbağını okulların çatısına atan arkadaşlarım oldu ama ben nedense sağa sola atamadım, sakladım. Her iki çocuğumun da göbek bağlarını, ilk saçlarını ve ilk dişlerini sakladım. Kendi diktiğim ilk zıbınlarını da sakladım.

Bizde hamileliğin ilk yedi ayında hiçbir şey yapılmaz. Zaten bebek doğacak olursa herkes bir şeyler yapar, çocuk çıplak kalmaz. Eski dönemlerde erken doğumlar, ölümler çok olduğu ve bunun karşısında anne çok üzüldüğü için bu âdet var sanırım. Ben de yedinci ayı doldurıncaya kadar hiçbir şey yapmadım. Doldurduktan sonra sutaşından ya da mermerşahdan olan bezlerden parçalar kesip ağız bezleri işlemiştik. Sinek gelmesin diye örtüler yapmıştık. Ağız bezlerini annem dikti, ben de işledim, tığladım. İlk giyecekleri zıbınları da kendim elimle dikmiştim. Onları da işte hâlâ saklıyorum.

Şimdi kendi hamilelik dönemlerinize dönseniz kendinize veya hamile kadınlara ne tavsiye edersiniz?

– Benden tavsiye istemezlerse kesinlikle tavsiye vermem. Fakat sorarlarsa, hamilelik süresince pozitif düşünmeye çalışmalarını söylerim. Pozitif düşünmenin anneye çok faydası olduğuna inanıyorum. Benim hamileliklerim çok pozitif geçti, ailemle sorunum yoktu, eşimle sorunum yoktu, ger-

gin bir ortamım yoktu ve her şey çok güzel geçti. Fakat sıkıntılar yaşayan arkadaşlarımın hamilelik süreçlerini de biliyorum. Çok zor olmuştu. Sıkıntılar çocuğa sirayet ediyor, çocuk onu hissediyor. Ben sürekli çocuklarıma, onları çok merak ettiğimi, onları çok sevdiğimi, dünyaya geldiklerinde daha da çok seveceğimi söylüyordum. Böyle şeyler söylemelerini, kendilerini üzmemelerini ve bol bol dinlenmelerini tavsiye ederdim.

SETA ESTUKYAN

Doğum yeri: Vakıflıköy, Antakya
Doğum yılı: 1961 / Doğurduğu yıllar: 1986, 1990
Meslek: Hemşire

"Kaçıp Sinemaya Gittim"

Hayat ne bekliyordu senden, sen ne kattın hayata?
– Zahrad

Onlarca bebeğin yeryüzündeki ilk saatlerine müzik ve hayata iki insan katmış olan Seta Estukyan, kendi hamilelik süreçlerini endişesiz yaşamış. Doğumdan da hiç tedirgin olmamış. O dönemde bebek hemşireliği yapıyor olduğu için, bu konularda bilgili ve olacak olanlara hazırlıklıymış. Hazırlıksız yakalandığı konu, her gün yirmi dört saat boyunca bir bebekle baş başa kalmakmış. İşin bu kısmına alışırken kendi çözümlerini üreten Seta Estukyan ile, hamilelik deneyimleri ve Ermeni gelenekleri üzerine söyleştik.

Nasıl başladı hamilelik süreçleriniz?

– İsteyerek. Kendimi hazırlamıştım ve öyle gebe kaldım. Birinci gebeliğime karar verdiğimde, iki çocuğum olmasına da karar vermiştim. Tek çocuk hiç düşünmedim, bir kardeşin olması çok güzel bir şey. Ben ablalarım, abilerim var diye hep çok mutluydum. Çocuğumun da tek olmasını hiç istemedim. İki hamileliğimi de bekliyordum. Fakat insan ne

kadar beklese de, yine de öğrenince heyecanlanıyor. Güzeldi.

Vücudunuzda bir insan oluştuğunu, içinizde birisinin büyüdüğünü bilmek nasıl bir histi?

– Doğrusu ben bunu düşük tehdidi yaşayınca kadar pek fark etmedim. Başlangıçta çok normal bir şeymiş gibi hissettim. Bebek hemşiresi olduğum için sürecin evre evre nasıl gelişeceğini biliyordum, onun için hiç endişe yaşamadım. Korkmadım. Neyle karşılaşacağımı biliyordum. Mide bulantılarım oluyordu, bunun normal olduğunu biliyordum. Fakat düşük tehdidini yaşayınca yattım ve o zaman daha iyi algıladım. İki hamileliğimde de aynı şekilde düşük tehdidi yaşadım. İkisinde de çocuklarım beni yatırdılar, birer ay.

Özellikle düşük tehdidinden sonra hamileliği nasıl yaşamanız gerektiği konusunda aileden, çevreden gelen uyarılar, tavsiyeler veya müdahaleler oluyor muydu?

– Evet, "biraz yavaş ol" diyorlardı. "Ben biliyorum" der çıkardım işin içinden. Yavaş olmayı pek beceremedim. Düşük tehdidi ile yattıktan sonraki hareketlerim de öncekinden farklı olmadı. Sekiz aylık gebeyken bile mutfak setlerinin üzerine çıkardım.

Doğumla ilgili düşünceleriniz nasıldı?

– Doğumdan da korkum yoktu. Normal doğum olacağını biliyordum. Birinci doğumum biraz daha uzun sürdü ama doğumun nasıl gerçekleştiğini biliyordum. Hemşire olarak doğumlara giriyordum. Göbekbağı kesildikten sonra bebeği ben alıp aspire ederdim. Yıkardım, tartardım. Bu yüzden, doğum da bana hiç tedirginlik vermedi. Fakat birinci çocuğumla hastaneden eve geldikten sonra bocaladım. Aşağı yukarı üç ay süren bir adaptasyon zorluğu yaşadım. Çarşamba günü eve

geldiysem pazar günü annelerimizi kendi evlerine gönderdim çünkü onların bana yapabilecek bir şeyleri yoktu. Zaten ben işimde doğum yapmış kadınlara nasıl emzirmeleri gerektiğini gösterirdim. Nasıl gaz çıkaracaklarını filan hep ben öğretirdim. Bunlar benim için sorun değildi. Fakat hastanedeki bebeklerle belirli bir süre çalışıp sonra oradan çıkıyordum ama bu bebek yirmi dört saat benimleydi. Hep ben ilgilenmeliydim. Eve geldikten sonra buna, beraber yaşamaya alışmam biraz zamanımı aldı. Hatırlıyorum, oğlum 20 günlüktü, annemi çağırdım. "İşe gitmem gerekiyor," dedim ve kaçıp sinemaya gittim. Üç aydan sonra oğlum emmeyi bıraktı ve ben sahiden işe gittim. Annem her gün gelip çocuğa baktı.

Birinci çocuğun tecrübesinden sonra ikinci gebeliği, doğum ve adaptasyon sürecini nasıl yaşadınız?

– İkisinde de isteyerek hamile kaldım ama ilk gebeliğim çok daha kolaydı. İkincisinde hem gebelik hem doğum daha zor oldu. Bütünü ile ruh hali galiba bunu belirleyen. Gebelikte sakinlik, huzur çok önemli. Eğer huzursuz olursanız hem gebelik zor geçiyor hem doğum daha zor oluyor ve bu çocuğa çok etki ediyor.

Hamileliğiniz sırasında bebeklerin cinsiyetlerini öğrenmiş miydiniz?

– İkincide öğrenmiştik. İlkinde öğrenmemiştik ve nedense Pakrat'la (*eşi: Pakrat Estukyan*) kendimizi hep kıza şartlandırmıştık. Böyle bir isteğimiz yoktu aslında ama nedense hep kız isimleri düşünmüştük. Erkek ismi düşünmemiştik. Oğlumuz doğdu ve bir ay isimsiz kaldı. Bizde isimleri genellikle vaftiz babası verir. Vaftiz babasına sorduk, o bir isim söyledi bizim hoşumuza gitmedi. Sonra biz bir isim söyledik, onun hoşuna gitmedi. Neyse ki üçüncü isimde karar verdik ve oğlumuzun adı Sasun oldu. İkincisinde oğ-

lan olduğunu öğrendikten sonra biz ismine karar verdik. İsmi Vartan olsun istedik, vaftiz babasından da itiraz gelmedi. Vartan, Pakrat'ın dedesinin ismi aynı zamanda. Aslında bizde çocuklara aile büyüklerinin isimlerini verme geleneği vardır ama ben buna karşı çıktım. Ataerkil geleneklere karşı geliyorum. Sevmiyorum. Değişiklik istiyorum ama yeni isimlere de o kadar yakın değilim. Kimliğimizi belirleyecek isimler olmasını önemsemiştim.

Hamilelik ve doğum sürecinizde kimliğinizle ilişkili ritüeller, kutlamalar olmuş muydu?

– Gebelikte pek yoktu. Yalnız eşyaların hazırlanması, gebeliğin yedinci ayından sonraydı. Yedinci aydan evvel hazırlık yoktur bizde. Doğumdan sonra bir şeyler olur ama ben fazla takılmadım. kırkını çıkarmada buğday yapılır, ben yapmadım. Sokağa çıkmak için de kırkı beklemek vardır. Biz kırk gün beklemedik, "Yarım kırk, yirmidir," dedik, çıktık. Ondan sonra da hep çocuklarımızı yanımızda taşıdık. Vartan doğduktan sonra on beş gün sonra ev taşıdık, onun yarı kırkını da beklemedik. On dört günlükken kiliseye götürdük, papaz okudu. Sonra taşındık.

Doğdunuz yerde, Vakıflıköy'de bu konuda İstanbul'dan farklı olan Ermeni gelenekleri var mı?

– Belki bazı gelenekler vardı ama ben çok küçük yaşta İstanbul'a geldiğim için hiç o gelenekleri bilmiyorum. Bilseydim de çok takılmayacağımı bildikleri için, etrafımdakiler de bana bu konuda bir şey söylemediler.

Yalnız, annem, çocuklarım doğduktan sonra her ikisinin de yatağının altına dua kitaplarından koymuştu. Onları korusun diye. Bugüne kadar da sakladım. Evden ayrılıncaya kadar döşeklerinin altında durdu. Yeni evlerine göndermedim. Koymazlardı zaten.

Hem mesleki hem hamilelik deneyimlerinizden hareketle, hamile kadınlar için ne temenni eder, onlara neler tavsiye edersiniz?

– "Allah bir seste kurtarsın," derim. Bunun çok önemli olduğunu kendi doğumumdan sonra algıladım ve kullanmaya başladım. Etrafımdaki gebelere hep onu temenni ediyorum. Ermenicede de aynısı var. Çok huzurlu olmalarını dilerim. Kendilerini hiçbir şekilde sıkmasınlar, üzülmesinler çünkü bu, çocukların üstüne yarın, öbür gün çok etki ediyor. Rahatlatıcı müzikler dinlesinler.

Ben bebek hemşireliği yaparken bebeklere çok şarkı dinlettiğimi hatırlıyorum. Doğumdan sonra, bebekleri bebek odasında tutardık. Dört saatte bir yarım saat, kırk beş dakika kadar annelerin yanına emzirmeleri için götürürdük. Sonra da onları toplar, yine bebek odasına getirirdik. Bebek odasında oldukları sürede müzik dinletirdim. Yanımda hep teyp ve kasetler götürürdüm. O zaman kasetler vardı. Çok çeşitli müzikler açardım; klasik, etnik vs. Gebelikte kendim de çok dinlemiştim.

Şunu da hiç unutmuyorum: Birinci gebeliğimde Timur Selçuk'un konserine gitmiştik. Timur Selçuk şarkı söylerken o tiz sesleri çıkarttığında bebek çok fazla tekmelemişti. O kadar çok tekmeliyordu ki orada doğuracağım diye korkmuştum! Yani bebekler müziğe tepki veriyorlar, müzikten etkileniyorlar. O yüzden gebelere kendilerini rahatlatan müzikler dinlemelerini tavsiye ederim.

Leyla Onar

Doğum yeri: Midyat, Mardin
Doğum yılı: 1963 / Doğurduğu yıllar: 1980, 1984, 1987, 1989, 1997
Meslek: Ev hanımı

Manuela Ergin

Doğum yeri: Midyat, Mardin
Doğum yılı: 1997 / Doğurduğu yıllar: 2019
Meslek: Kuyumcu

"Beş Çocuktan Az Getirirsen Ayıptı!"

Kadınların hamile olduklarını göstermekten utandıkları, büyüyen karınlarını sakladıkları bir dönemde, Midyat'ta beş çocuk sahibi olmuş Leyla Onar. Zaten beş çocuktan az çocuk sahibi olmak ayıp sayılırmış. Önce bir kızı, sonra bir oğlu, sonra bir kızı, sonra bir oğlu ve en sonunda bir kızı daha olmuş. Üçünü evde ebe yardımıyla, birincisini ve sonuncusunu hastanede doğurmuş.

Beşinci çocuğu; sonuncu kızı Manuela Ergin ise, yirmi üç yıl sonra kendi oğlunu hastanede doğurmuş. Her ikisi de doğumlarından sonra aynı ritüelleri yaşamış: Papaz eve gelmiş, su okunmuş, kutsanmış, içilmiş. Çocuğun göbekbağının düşmesi beklenmiş ve ardından çocuklar vaftiz edilmiş.

Tüm bunlar yaşanırken, etraflarında eski inanışlara dair tavsiyeler verenler de olmuş. Bu inanışlar, Süryani gelenekleri ve kendi hamilelik deneyimleri üzerine Leyla Onar ve Manuela Ergin ile söyleştik.

Hamile olduğunuzu nasıl öğrenmiştiniz?

– Leyla Onar: Baş dönmesi oluyordu ve canım sürekli ekşi istiyordu. "Ekşi yiyorsan kız doğurursun," derlerdi, öyle oldu, ilk çocuğum kızdı. Sancılarım oldu, doktora gittim. O

zamanlar şimdiki gibi değildi, teknik bugünkü kadar ilerlememişti, ultrason yoktu. Bizim burada (*Midyat*) Süryani bir doktorumuz vardı, genel doktordu. Bir cihazı vardı, onu göbeğimizin üzerine koyup dinlerlerdi, bebeğin iyi veya kötü olduğunu söylerdi. Ona giderdim. Seksen dönemleriydi, ortalık karışıktı. O yüzden Diyarbakır'a, Batman'a doktora gitmek istememiştik. Onu tercih etmiştik. Ama ikinci çocuğuma hamilelikte sık sık Diyarbakır'a gittim.

Manuela Ergin: Ben regl dönemimin geciktiğini fark edince test yaptım. Test pozitif çıktı, sonra da hastaneye gidip kan verdim. Öyle anladım.

Leyla Hanım, ilk hamilelik deneyiminiz sonraki hamileliklerinizi nasıl etkiledi?

– Leyla Onar: İlk çocuğumda küçüktüm, tecrübesizdim. Doğum yaklaştı, eve ebe geldi. Geldi baktı ve dedi ki; "Rahim küçük, çocuk büyük, bu olmayacak". Sonra beni hastaneye gönderdiler. Mardin'e gittik, orada doğum yaptım. İkinci çocuğumu doğururken, aradan dört sene geçmişti. Fakat ilkinden dolayı bayağı gözüm korkmuştu. Doğum zamanı yine eve ebe geldi ama çok şükür ikinci çocuğum da kilolu olmasına rağmen, evde doğum yapabildim. Gayet güzel geçti. Üçüncü ve dördüncüyü de aynı şekilde doğurdum. Evde daha temiz oluyor, daha iyi bakıyorlar. İyiydi. Beşincide, en küçüğünde, hastanede doğurdum.

Hamile iken bebeklerin cinsiyetlerini öğrenmiş miydiniz? Kız ya da erkek olması konusunda gönlünüzden geçen bir arzu var mıydı?

– Leyla Onar: Bir tek sonuncuda öğrenmiştim. İki oğlan, üç kızım var. Birinci kız, ikinci numara erkek, üçüncü kız, dördüncü oğlan, beşinci kız. Bir kız, bir oğlan doğurdum. Allah'ın işi. Önce kızım, sonra oğlum oldu, üçüncüsü kazay-

la, dördüncüsü isteyerek oldu. Beşincisini doktorlar önerdi. Âdet düzensizliğim vardı, sancılarım oluyordu. Diyarbakır'a doktora gittim, "Bir kızınız olsun sancılar geçecek," dedi. "Ne fark eder kız ya da oğlan?" dedim, "Öyle," dediler. Hamile kaldım ve kız oldu. İki sene sancılarım durdu, doktorun dediği gibi oldu. Fakat sonra yine sancılar başladı. Dedim "yeter, bir daha doğurmayacağım."

– Manuela Ergin: Annem hep söyler, o kendi dönemine göre az bile doğurmuş. Onların zamanında beş çocuktan az getirirsen ayıpmış.

– Leyla Onar: Şimdi öyle değil. Batı'da nasılsa burada da öyle. Son zamanlarda iki veya en çok üç çocuk getiriyorlar. Bizim zamanımızda daha fazlaydı.

– Manuela Ergin: Evet öyleydi ama mesela annem beş çocuk getirdi çünkü maddiyatı ona elverişliydi. Herkesin getireceği güçte; bakacağı kadar, okutabileceği kadar çocuk getirmesi gerekir. Ben yeni doğum yaptım, altı aylık bir oğlum var. Kız ya da erkek olsun diye hiç düşünmemiştim ama bugün hâlâ burada bazıları için erkek çocuklar daha kıymetli.

– Leyla Onar: Kayınvalidem zamanında kimse hastaneye gitmezdi. Bizim yaşlı Süryani kadınlar ebe görevini yaparlardı. Eve gelirler, bakarlar, doğuran kadına yardım ederler ve doğurturlardı. Çocuk olduğunda da kız mı erkek mi diye onlara şu şekilde sorulurdu: Buğday mı oldu, arpa mı oldu? Arpa olunca kızdır, buğday erkek. Buğday daha kaliteli olduğu için, erkek haberi için o söylenirdi. "Buğday" diyen, yani erkek çocuk haberini veren kişiye de güzel hediyeler verirlerdi. Benim çocuklarımda bu olmadı. Eşittirler, hatta kızlar daha üstündür.

Hamilelik dönemlerinizde endişelendiğiniz konular ya da merak ettiğiniz şeyler oluyor muydu?

– Leyla Onar: İlkinde tecrübesiz olduğum için oluyordu. En sonuncusunda da hasta olduğumdan dolayı korkuyordum ama diğerlerinde olmadı. Hepsi gayet iyi geçti. Kurtardık işi.

– Manuela Ergin: Benim çok kaygım vardı. Doğum nasıl olacak, sonra bebeğin sorumluluğu ile ne kadar başa çıkabileceğim, onu büyütmesi nasıl olacak diye endişe ediyordum. Liseden sonra çalışmaya başladım, evden tamamen uzak olan, çalışan bir bayandım. Kaygım biraz da ondandı.

Etrafınızda özellikle çok çocuk sahibi olan kadınların olması sizi nasıl etkiliyordu?

– Manuela Ergin: Onları görünce şöyle düşünüyordum: Annem beş tane yaptığına göre, diğeri sekiz tane, öbürü altı tane yaptığına göre bu iş bu kadar zor olamaz. Fakat hiç de öyle değilmiş. Gerçekten hepsi çok güçlülermiş. Doğum yaptıktan sonra anneme, "Çok güçlüsün," dedim. Annenin hakkı ödenmez denir ya, bunun ne demek olduğunu dünyaya çocuk getirdikten sonra anlıyorsun, öncesi hep lafta. Yaşaman lazım. Senin annenin, seninle ne kadar ilgilendiğini, doğumun ne kadar zor olduğunu, o sancıları, uykudan uyanmaları, çocuğun hastalandığında senin hissettiklerini... Bu duygular ancak yaşayarak hissedilecek şeyler.

Aileler, eş-dost, toplum, hamilelik sırasında size tavsiyeler veriyor muydu?

– Leyla Onar: Benim hamilelik dönemimde utanç vardı. Ben özellikle annemlere gittiğimde bol kıyafetler giyerdim, karnımı göstermemek için dikkat ederdim. O zaman vardı bunlar ama şimdi kalktı. İlk çocuğumu doğurduktan sonra –üzerinden kırk sene geçti– şöyle bir şey olmuştu, onu hiç unutmuyorum: Doğum yaptım, eve geldim. Büyüklerimiz destek olmak için tavsiyeler verdiler. Bana dediler ki; "Su iç-

meyeceksin, meyve yemeyeceksin, yoksa sancıların olur". Mecburen mi artık saygıdan dolayı mı neden bilmiyorum, "tamam" dedik, kurallara uyuyorduk. Fakat bir akşam kayınvalidem kiliseye gitti, ben de kendi kendime dedim ki: "Olur mu böyle susuzluk! İçmezsem susuzluktan öleceğim. Ben deneyeceğim, eğer hastalanırsam ve bana 'Sen bir şey mi içtin?' diye sorarlarsa, 'Yok,' deyip inkâr edeceğim. Eğer hasta olmazsam da bu bana büyük bir tecrübe olacak." Kayınvalidem kiliseye gitmek için çıktı ve ben de arkasından doyasıya su içtim. Baktım, Allah'a şükür hiçbir şey olmadı, devam ettim. "Leyla," dedim, "sen bildiğini oku". Herhalde biraz daha ileri görüşlü olduğumuzdan inanmadık ve kendi bildiğimizi yaptık.

– **Manuela Ergin:** Bizim inancımıza göre, Hz. İsa Paskalya'dan önce çarmıha geriliyor. Bu dönemde kiliselerde tabutu gezdirilir ve acı su içilir. Hamile bir kadın söylenenlere göre ne tabutun altından geçebilir ne de acı suyu içebilir. "Haçın altından geçme," demişlerdi bana da ama ben geçtim. Yine inançlara göre, hamile bir kadın kendi saçını kısaltamazmış, karnındaki çocuğun ömrü kısalır diye düşünürlermiş.

– **Leyla Onar:** Bazıları saftirik olur yapar, bazıları uyanık olur dinlemez.

– **Manuela Ergin:** Saç kesmemek âdeti de artık pek uygulanmıyor fakat yörede –sadece bizim toplumuzda değil– hâlâ sıkça uygulanan bir şey var: Yeni doğan bebeklerin sarılığı olur ya... Yeni doğan çocuğun üzerine ya sarı bir mendil ya da kehribar dediğimiz taş takılıyor. O taşın sarılığı aldığına inanılıyor.

– **Leyla Onar:** Bereket için ekmek koymak da vardır. Gece bir yere gittiğimizde çocuğun yanına bir parça ekmek koyardık, bereket onunla kalsın, korkmasın diye.

Nazarla ilgili böyle yorumlar, uygulamalar da var mı?

– Leyla Onar: Var, nazar boncukları var. Süryani nazarı var. Bu Midyat'a aittir, kuyumcularda satılır. Sonra is yapılır. Dövme gibi bir şeydir o. Çocuğun, hamile kadının alnına is ile haç şekli yapılır. O şekilde nazardan koruyorlar. Biz de yaptık, kayınvalidem böyle şeylere çok inanır. Benim çocuklarım kiloluydu, güzeldiler. Onları ne zaman bir yere götürsem eve hasta geliyorlardı. Kayınvalidem bana, "Gözdendir, getir şu tekniği yapayım," der ve yapardı. Ben pek inanmıyordum. Manastıra, kiliseye inancım sonsuzdur ama onun dışındakilerin hepsi batıl inanç.

Kilisede, Süryani geleneğine göre hamilelik ve doğum adına nasıl ritüeller yapılıyor?

– Leyla Onar: Doğumdan üç gün sonra eve papaz geliyor. Doğum yapan kadın hiçbir yere gidemiyor, dokunamıyor. Yemek hazırlayamıyor. Sanki o, helal değilmiş gibi. Papaz geliyor, bir bardak suyun üzerine dua ediyor. Doğum yapmış kadın o bardaktan su içiyor ve elini yüzünü yıkıyor. O sırada papaz çocuklara isim de takardı. Bizim zamanımızda saygıdan dolayı, bebeğe ismini gençler değil; ya papaz ya da büyüklerimiz verirdi. Sonra sekizinci gün çocuğun göbekbağı atılıyor. Göbekbağı atılana kadar çocuk yıkanmıyor. Göbekbağı atıldıktan sonra da vaftiz yapılıyor.

Vaftiz yapılana kadar çocuğun öpülmemesi gerektiğini söyleyenler olurmuş, doğru mu?

– Leyla Onar: Aynen öyle. Ama biz öpüyorduk. Saçma sapan, eskilerin dedikleri şeyler. Bir de şunu derlerdi: "Doğum yapan kadın kırkını bitirene kadar dışarı çıkmaz." Aynı evde iki kadın doğum yaptıysa, onlar birbirlerine yaklaşmazlarmış. Yüksek sesle konuşulmazmış. Eğer ki kadınlar bir-

birlerini görürlerse, sessiz sesiz gidip birbirlerine iğne batırmaları gerekirmiş. Bunu yapınca, kırkları karışmazmış, "Ne benim kırkım ona gitsin ne onunki bana," derlerdi. Kırkları karışırsa kadının bir daha çocuğu olmayacağına inanırlardı. Ben buna da hiç inanmadım çünkü zaten ilk çocuğumu hastanede doğurmuştum, bir sürü kadınla kırkım karışmıştı ama sonra dört çocuğum daha oldu.

– Manuela Ergin: Kırkı çıkmamış kadın kirve de olamazmış. Kilisede düğünde kirveler olur ya, doğum yapan ve kırkı çıkmamış kadın kirvelik görevini üstlenemezmiş. Eğer o kirve olursa, gelinin çocuğunun olmama olasılığı olabilirmiş. Bu günümüzde hâlâ yapılıyor. İğne batırmak yapılmıyor. Ben altı ay önce doğum yaptım. Eltim de hamileydi, doğurdu. Birbirimizi gördük, iğne filan da batırmadık. Fakat hep dualarımızı ettik. Hamilelik boyunca en büyük yardımı Meryem Ana'dan alıyoruz. Odur kadına güç veren, kadın olarak. Hamilelikte Meryem Ana'nın resmini hep boynumda bir kolye olarak taşıdım. Sonrasında da onun resmini ya da bir duasını bebeğin odasına mutlaka bırakırız. Bir de, tabii çocuk doğar doğmaz, ya yastığının altına İncil koyarız ya da yakasına bir haç takarız. Onu koruyacağını düşünürüz, bunu illa ki yaparız.

Kendi deneyimlerinizden hareketle, hamile kadınlara ne tavsiye edersiniz?

– Leyla Onar: Bol bol çocuk yapın. Biz yaptık bak. Çok güzel bir duygu. Ben çocukları çok sevdiğim için doyamıyordum çocuklarıma. İnsan unutuyor, doğuruyorsun, aradan üç-dört sene geçtikten sonra yine gözün bebek arıyor.

– Manuela Ergin: Biz gençler, annemler gibi değiliz, korkuyoruz, büyük bir sorumluluk. Fakat gerçekten çok güzel bir şey. Bebeğin karnınızda hareket etmesi ile çok güzel duygular içinde oluyorsun. Artık canınızda bir can hissediyor-

sunuz. Bu çok güzel ve özel bir duygu. O yüzden bakabilecekleri kadar çocuk getirmekten korkmasınlar ve hamilelikte bol bol yürüyüp, protein yesinler.

GÜLER BABAN

Doğum yeri: İstanbul (Memleket: Bingöl)
Doğum yılı: 1969 / Doğurduğu yıllar: 1999, 2011
Meslek: Finans Sorumlusu

"Onunla Karşılaşacaksın ve Birlikte Öğreneceksiniz"

Yivlerinde yeşil güller fışkırmış,
Susmuş bütün namlular...
Susmuş dağ,
Susmuş deniz.
Dünya mışıl-mışıl,
Uykular derin...

– Ahmed Arif

Dünyayı susturunca, bir çocuğun sesiyle çok şeyin öğrenildiğini deneyimleyen Güler Baban, ilk hamilelik belirtilerini gözaltındayken hissetmiş. O sırada hamile olduğunu anlamamış ve sonrasında, anlamadığı için çok mutlu olmuş.

Ardından biraz yaşam tarzını değiştirmiş. Her şeyden, herkesten uzak kalmış ve karnında büyüyen bebeğin varlığının keyfini çıkartmış. Sonra doğurmuş, kutlamalar yapılmış, mevlitler okutulmuş.

Aradan on üç yıl geçmiş, yeniden hamile kalmaya karar vermiş. O sırada kırk iki yaşında olması ve ikinci eşinden ikinci çocuk sahibi olması, etraftakilerin sohbetlerine konu olmuş. Kapamış kulağını yorumlara ve çocuğuyla karşılaşmayı beklemiş...

Güler Baban ile bekleyiş dönemleri, hamilelik deneyimleri ile Alevi ve Kürt âdetleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu nasıl anladığınızla başlayalım mı söze?

– Biraz ilginçti. Berfin'e (*kızı: Berfin Tolmaç*) hamile olduğumun farkında değildim. Bilmiyordum ve o sırada gözaltına alındım. HADEP'li olmaktan, Kürt meselesinden dolayı on gün gözaltında kaldım. Orada çok kötü oldum, sürekli midem bulanıyordu ve kusmak istiyordum. "Herhalde bu gözaltı psikolojisi," diye düşünüyordum, "gördüğüm muamele beni yıprattı herhalde" diyordum. Fakat bir yandan kendime de kızıyordum; bu kadar zayıf mıyım, ne demek mide bulantısı, direnmem lazım filan. Gözaltından sonra Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne çıkarıldık ve tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldım. Ardından hemen doktor arkadaşımı aradım, dedim ki, "Ben çok kötüyüm, bitmeyen bir mide bulantım var". "Gel," dedi, onun yanına gittim, hastanede bana bir sürü test yaptı ve sonra, "Gözün aydın," dedi. "Ne oldu?" dedim, "Hamilesin," dedi. Üç buçuk aylık hamileymişim. Böyle öğrendim ilk hamileliğimi.

Öğrendikten sonra ne hissettiniz? Özellikle gözaltı sürecini, içinizde büyüyen biriyle beraber yaşamış olmak sonrasında size ne düşündürdü?

– İyi ki hamile olduğumu bilmiyormuşum diye düşündüm. Bilseydim orada onu kaybederim korkusuyla daha çok endişe ederdim çünkü gözaltında sana vuruluyor, dayak atılıyor, tekme yiyorsun. İyi ki daha önce öğrenmemişim dedim ve çok mutlu oldum. Berfin'in düşmemiş olması da beni çok mutlu etti. Bu çocuk dünyaya gelmeli, düşmemiş, benimle birlikte o da direnmiş diye düşündüm. Bu da beni mutlu etti ve çok değiştim.

Nasıl bir değişim yaşadınız?

– Yaşam tarzım değişti. Berfin'i öğrenmeden önce hiç anne olmayı düşünmedim. İçimde annelik duygusu yoktu. İlk eşimle beraber sürekli eylemlere giden, aktivist olarak yaşayan insanlardık. Bir gün çocuğumuz olur diye bir düşüncemiz hiçbir zaman olmamıştı. Doktor "hamilesin" dediğinde çok şaşırdım, inanılmaz mutlu oldum ve inanılmaz değiştim. Gözü kara bir insanken, "Artık karnımda bir bebek var" deyip çok dikkatli davranmaya başladım. Onu koruma güdüsü çok gelişti. Siyasetten biraz kendimi geri çektim. Her yere, her toplantıya gitmiyordum. Karnımda büyüyen bebekle çok mutluydum. Mesela o dönem işimi kaybettim ve hiç üzülmedim, normalde çok iyi bir kariyerim vardı. Müdür pozisyonunda borsada çalışıyordum ve çok iyi bir gelir elde ediyordum. Bir anda her şey altüst oldu, gözaltından dolayı işten atıldım. Fakat o kadar mutluydum ki bunlar beni hiç etkilemedi. "Eyvah parasızız, nasıl büyütürüz çocuğu" filan derdim de olmadı. Mutlaka bir yol buluruz diye düşündüm. Yalnızca bebeğe bir şey olmasın endişesi duyuyordum. İlk aylarda çok kilo verdim, çok zayıfladım ve "aman ya kaybedersem" diye çok korktum. Hep yatıyordum bir şey olmasın ona diye.

Bu endişelerinize veya hamilelik sürecinize dair, arkadaşlarınızdan, ailenizden tavsiyeler alıyor muydunuz? Yaşamınıza müdahale ediliyor muydu?

– "Şunu ye", "bunu böyle yap" müdahalesi çok vardı. Ondan dolayı ben kendimi çok geri çektim. Kendi kendime bu süreci evimde yaşamaya çalıştım. Doktor arkadaşlarım vardı, o dönem hepsi Numune Hastanesi'nde görev yapıyorlardı, bir tek onlarla görüşüyordum. Onlar da, "Şu dakikadan sonra kulaklarını tıka, sakın kimseyi dinleme," demişlerdi. Annem çok endişeliydi, bebeğe çok sevinemedi bile. "Sen

bu halinle nasıl çocuk doğuracaksın?", "Sen şimdi çocuğu da peşinde o eylemlere sürüklersin", "Bak çocukla olmaz bu işler", "Sakın bana güvenme," diyordu. "Yok, gitmiyorum bir yere" derdim ama pek inanmaz, hep şüpheyle yaklaşırdı. "Sen bu halinle de kesin gidiyorsundur," diyordu. Tabii gözaltı yaşamam da onda çok endişe uyandırdı.

Çok fazla empoze edilen bir diğer şey de; "aman kendini üzme" idi. Haberleri dinleme diyorlardı. Berfin doksanlı yılların çocuğu. Türkiye'nin çok hareketli yıllarıydı. Kendinizi geri çekmiş de olsanız, olanların ne kadar uzağında durabilirsiniz? Arkadaşlarımın haberleri geldiğinde çok üzülüp ağlıyordum evde. Birinin öldüğünü ya da içeri atıldığını duyduğumda, televizyonda bir eyleme saldırıyı gördüğünüzde içiniz yanıyor. Bir yandan, bir gün önce orada siz de vardınız, diğer yandan orada olamamak üzüyor. "Ağlama," derlerdi, "çocuğun çok ağlayan bir bebek olur". "Çocuk hissediyor." Aslında hissetsin zaten! Ben vicdanlı bir insansam ve bir şeye üzülüyorsam o da üzülecek. Bu duyguları alsın. Almış olduğuna da inanıyorum, Berfin doğduğu andan itibaren çok vicdanlı ve empatisi çok yüksek bir çocuk. Küçücüktü, elindeki oyuncağa bir çocuğun bakışını yakaladığında hemen, "Bu senin olsun mu?" der, oyuncağını verirdi. Bu güzel bir şey. İnsanız, robot değiliz. Çocuğun da, iniş çıkışları anneyle beraber yaşamasının güzel ve sağlıklı olduğunu düşünüyorum.

Bu yaşadığınız birinci hamilelik deneyimi sonucunda vardığınız düşünceler ve aradan geçen yıllar, ikinci hamileliğinizi nasıl etkiledi?

– Yaşadığım şeylerden söylenenlerin hep boş olduğunu gördüm ve Zerya'da (*kızı: Zerya Solgun*) daha rahat oldum ve bu yüzden hamileliğim de çok rahat geçti. Berfin altı yaşındayken eşimle ayrıldım, ondan yıllar sonra ikinci eşimle

evlendik. Ben kırk iki yaşındaydım ve tekrar anne olma planım yoktu ama eşim çok çocuk sahibi olmayı istiyordu. Ailem tepki gösterdi, "Kırk iki yaşındasın, ya sana bir şey olursa, zaten Berfin var, o size yeter" diyorlardı. Fakat eşim çok isteyince doktora gittim. Bir hormon tedavisi gördüm ve arkasından hamile kaldım. Hamilelik haberini almayı bekliyordum, test yaptırdım doktorum haberi verdiğinde çok mutlu olduk, çok keyifliydi. Berfin'i doğurmamın üzerinden on üç yıl geçmişti. Ben artık daha tecrübeli ve temkinliydim. Yaşımdan dolayı belirli riskler vardı, bu yüzden sürekli doktor kontrolündeyim. O dönemde de etrafta yaşımdan dolayı akıl veren çok oluyordu. Bir de, doğumdan sonra sütüm azdı. Süt mevzusu da ciddi bir psikolojik baskı. Hemen başlıyorlar; "Emzirmek çok önemli", "Anne sütü çok kıymetli", "Şunu ye ki sütün daha çok olsun". Zerya'da bu oyuna düşmedim ve belki de insanları çok takmadığım için onu daha uzun süre emzirebildim. Söylenenler önemli değil, her çocuk kendi karakteriyle doğuyor. İki kızımın ortak çok noktası var ama birbirlerinden farklı da çok noktaları var. Tabii babalar farklı olduğu için farklı genetik yapıları da var.

Farklı erkeklerden çocuk sahibi olmak nasıl bir durumdu sizin için?

– Çok ağır. Bir ortama girdiğimizde Berfin, ikinci eşime baba demiyordu. Onu, küçüklüğünden beri tanıyordu ve "Cafer Amca" diye sesleniyordu. Bu sefer herkes başlıyordu; "Babası değil mi?", "Onun babası kim?" Bu nasıl bir kadın diye bakıyorlardı bana. Birinci koca bir çocuk, ikinci koca bir çocuk. Çok demokratik bir ortamda olmama rağmen o bakışları üzerimde hissediyordum. Solcu geçinen bir kesimin içindeydim ama bakış açısı orada da ataerkil. Maalesef çok yadırgandığım oldu. Üzücü. Halbuki garip olan hiçbir şey yok. Bunu bir erkek yaptığında kimse bunu yadırga-

mıyor, herkes normal karşılıyor ama kadında hiç öyle değil. Evlendin, çocuğun oldu, boşandın, yeniden evlendin ve kırk iki yaşında çocuğun oldu. "Ne cesaret!" diyorlardı. "Yaşlısın, çocuğun peşinde koşamazsın," diyorlardı. Oysa ben tam tersini düşünüyorum, kırk iki yaşında bunu başardım, bir riski göze aldım. Ayrıca çocukla koşuluyor da çünkü annelik duygusu sana onu yaptırtıyor. Bir yerden o enerji geliyor.

Hamilelik dönemlerinizde ve doğumdan sonra, hayatınızda geleneğe dair inanışlar veya dinî kutlamalar olmuş muydu?

– Ben aslen Sünni'yim. İstanbul'da doğdum ama memleketimiz Bingöl. Bingöl, Sünni kökenli ve çok dindar bir yer. Köylerin geçmişine baktığınızda, çoğu Alevi ve Ermeni köyleri ama hepsi bir şekilde asimile olmuş ve Müslüman olmuşlar. Din çok etken orada. Bu yüzden bizde çocuk doğduktan sonra mevlit okutulup yemek yenir, hoca çocuğun adını kulağına üç kere söyler, sadece budur.

Alevilerde böyle değil. İki eşim de Alevi. Dersim'de mesela kadın hamile kalmak için ya da kaldığında, Fatma Ana'ya ya da Munzur Baba'ya gidilip adak adanıyor. Yolda açık bir yer, bir taş bu. Yanında bir çeşme var ve su akıyor sadece. Çeşmenin oraya gidip, çocuğun sağlıkla dünyaya gelmesi için mum dikiyorsunuz. Ve orada bir şey dağıtıyorsunuz; ya bir lokum ya bir kurabiye. Sonrasında çocuk dünyaya geldiğinde tekrar oraya giderek bunu tekrarlıyorsunuz. İkinci eşim yapmıştı.

İsminin okunması töreni var. Çocuğun babası, çocuğu kucağına alıp kulağına Kürtçe bir dua okuyor. Şiirimsi bir metin bu; "Annen bu, baban bu, kardeşin şu ve sen dünyaya hoş geldin," deniyor. Buna da herkes şahitlik ediyor ve o gün orada yemekler yeniyor, içki içiliyor. İki kızımda da eşlerimin ailesi ile yaptık bunu.

Benim ailemle ise mevlit okuttuk. Mevlitte içki içilmez, herhalde ikisinin arasındaki fark bu. Hoca gelir, Arapça Kuran'dan dualar eder, mevlit okur ve gelen herkese mevlit şekeri ile bebekle ilgili bir hediye verilir. Benim ailem iki çocuğumda da yaptı bunu. İlk kızımda Arapça okundu dualar, ikinci kızımda Kürtçe okundu dualar. Eşi dostu çağırıp mevlit okutup, yemek yenildi, herkese bir hediye dağıtıldı ve hızlıca insanlar dağıldı. Alevilerin isim okuma törenin sonrasında ise daha büyük bir eğlence var, sofralar kuruluyor, içkiler içliyor, kutlanıyor. İki farklı kültür var burada ve ikisini bir araya getirme şansınız yok. Evet, ikisi de Kürt sonuçta ama dinsel etkiler çok ağırlıkta.

Hazreti Ali'ye dair bir sembol kullanılıyor mu?

– Evet. Hazreti Ali'ye hitaben dualar ediliyor. "Onun kılıcı üzerinde olsun," deniyor. Hamile kalan kadına bir kılıç veriliyor ve onu üstünde taşıması söyleniyor. "Bu kılıç sizi korusun, Hazreti Ali'nin gücü üzerinizde olsun," diyorlar. Ben de kendi üstüme değil ama eve asmıştım.

Çocukların cinsiyetini belirlemeye yönelik uygulamalar veya etrafınızda cinsiyetle ilgili söylemler var mıydı?

– Karnımın üstünde yüzük sallanıp cinsiyete bakılmıştı. Zerya'nın kız olduğunu öğrenince eşimin annesi yıkılmıştı. Erkek çocuklarını çok seviyor. Üç kızı üç oğlu var, biri çocuklarını sorunca oğullarının ismini söyler, "Üç de kızım var" der. Biz, "Evlat bu, ne fark eder," diye tepki gösterince, "Tabii tabii o da evlat, o da sevilir," diyordu. Benim ailemde de bu vardır ama bizimkiler o sırada o kadar önem vermedi.

Cinsiyetçilikle daha o dakikadan karşılaşıyorsun ve sonra annelik kodlarıyla da mücadele ediyorsun. Zerya üç aylıkken işe dönmüştüm ve bu çok yadırgamıştı. Toplumda var olan kodlara göre, anne olduysan artık çocuğunla ya-

şamak zorundasın. Anne olduktan sonra senin tek bir sıfatın var; annelik. Hayır! Annelik benim bir parçam ama sen onunla var olmuyorsun ve bu çocuğunu az sevdiğin anlamına gelmiyor. Ayrıca evet, çocukları evde bırakıp işe gidiyorum ve aslında bunu yaparak onlara bensiz hayatta durma, kendi kendilerine çözüm üretme fırsatı da veriyorum.

Bununla beraber gelenek içinde çalışmaya hayatına, meslek belirlemeye yönelik olan tatbikatlar da var. Örneğin, diş buğdayında kız bebeklerin de hangi mesleği seçeceği anlaşılmaya çalışılıyor...

–Öyle! Biz de yaptık. Diş hediği. Çocuk ilk dişini çıkardığında buğday haşlanıyor, içine kuru üzüm, ceviz ve leblebi şekeri koyuyorsunuz ve bu karışım kâselere koyulup dağıtılıyor. Şimdi biraz modernize oldu, kek poğaça filan yapılıyor ama aslında sadece buğday ve şerbet yapılıp dağıtılır. Sonra çocuğun önüne bir sürü obje koyuluyor. Çocuk bir tanesini alıyor, buna göre mesleği tahmin ediliyor. Berfin eline sadece kalem almıştı. Zerya kalem aldı ve üzerine atılan buğdayları yerden topladı. Bakalım...

Deneyimlerinizden, gözlemlerinizden hareketle hamile kadınlara neler tavsiye edersiniz?

– Ben olsam relaks olur, kulaklarımı kapatıp anneliğin tadını çıkartırdım. Canın ne istiyorsa onu yapmalısın. "Bol bol yürü", "onu ye, bunu yeme" gibi şeyler söyleniyor ama bunların hiçbiri etken değil. Her koşulda hamilelik geçiyor, çocuk dünyaya geliyor. Ve kendi karakteri ile yetenekleri ile geliyor. Siz daha çok beslendiğiniz için daha yetenekli olmuyor.

Doğumdan sonra da insanlara kendini kapatmak lazım. "Bu çok zayıf", "şişman çok mu yediriyorsun" her şekle göre söylenecek laf buluyorlar. Berfin'i doğurduğumda Türki-

ye'de yeni bir annelik üremeye başlamıştı. Gelenekçi annelikten çıkıp, "çocuk da yaparım kariyer de yaparım" diyen bir akım çok etkiliydi. Baştan sonra yanlış ve çarpıktı. Mesela, "Çocuğu emzir ve yatağına koy," derlerdi. "Göğsünde tutarsan bağımlı hale gelir," diyorlardı. Bence öyle bir şey yok. Bir zaman sonra istesen de gelip başını göğsüne koymuyor, o yüzden içinden geldiği gibi tadını çıkartmak lazım.

Zaten en güzel yol gösterici ve öğretici, çocuk. Siz çocukla öğreniyorsunuz. Ne zaman ne yapmanız gerektiğini, doğumdan üç ay gibi bir müddet sonra onun sayesinde çözüyorsunuz. Onu kendi kendine tanımak lazım. En iyi öğretici, çocuk. İstediğin kadar kitap oku, insan dinle fark etmez; onunla karşılaşacaksın ve birlikte öğreneceksiniz. O sana yolu gösterecek. Umarım bunun tadını çıkartabilirsin, çıkartabilirler.

Sevin Okyay

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1942 / **Doğurduğu yıllar:** 1964, 1972
Meslek: Çevirmen, Gazeteci, Sinema Eleştirmeni

"'Ayvayı Yedik' Diye Düşünmüştüm"

Bütün ciddiyetimle yemin ederim ki, hayırlı bir şey düşünmüyorum.
–J.K. Rowling

Yirmi iki yaşında hamile olduğunu öğrenince tüm ciddiyetiyle basketbolu bırakması gerektiğini düşünen Sevin Okyay ile; hamilelik süreçleri, kutlamaları ve hamile kadın temsilleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu ilk öğrendiğiniz ânı, anları hatırlıyor musunuz?

– Hiç hatırlamıyorum. İlki 1963 yılındaydı, üzerinden elli yedi yıl geçti.

Beklediğiniz, hazırlıklı olduğunuz bir süreç miydi?

– Hayır, hazırlıklı filan değildim. Sürpriz oldu.

Sürpriz size ne hissettirdi?

– Ne yaptığımı biliyor muydum acaba? Çok gençtim. Çok de memnun olmamış olabilirim. Aktif sporcuydum. Basketbol ve voleybol oynuyordum, ama aslında basketçiydim ve

sporu bir noktada bırakmayı gerektiren bir şeyle karşı karşıya kalmıştım. Üstelik çocuk için hiç de acelemiz yoktu aslında. Çok ufaktım, kızım doğduğunda yirmi iki yaşındaydım ve açıkçası "ayvayı yedik" diye düşünmüştüm. Yoksa çocuk sahibi olduğuma hiç pişman değilim, aksine çok mutluyum. İkisi için de iyi ki varlar diye düşünüyorum. Fakat o dönemde biraz acıklı gelmişti doğrusu.

Neden?

– En azından hayatımdaki her şeyin değişecek olması anlamında zordu. Evlenmeyi beklemiyordum, "ille evleneyim" demiyordum. Birden aşk meşk derken evlenmiş bulduk kendimizi. Sonra çocuk da öyle oldu. İnsana tuhaf, komik geliyor. Bu, sanki benim yapmam gerekmeyen bir şey gibiydi. Kolejdeki (*Arnavutköy Amerikan Kız Koleji*) sınıf arkadaşlarımın hepsi üniversiteye gitti ve ondan sonra, yani benden bir dört-beş yıl sonra evlendiler. Ben kendi sınıfım içinde en erken evlenen ve doğuranlardan biri oldum. Onun için akran grubum içinde bir anda yabancı bir insan oldum.

Bir de, hakikaten benden hayatta başka bir şey yapmam bekleniyordu. Çok çalışmasam da kolejde çok başarılı bir öğrenciydim. Herkes üniversiteye gitmemi bekliyordu. Gittim de ama aynı zamanda çalıştım. O zaman tıbbi cihaz ithal eden bir yerde çalışıyordum, daha gazeteciliğe başlamamıştım. Filoloji okuyordum. Sonunda da bir tane vizeye imza alamadığım için sınava girmedim ve bıraktım.

Bu dönemde, üniversiteyi ya da sporu bırakmanız yönünde tavsiyeler alıyor muydunuz?

– Basketbolu bırakma tavsiyesi sayın eşimden geldi ve bıraktık.

Etrafınızda hamileliğinize dair size başka önerilerde bulunan veya müdahale eden kişiler de var mıydı?

– Gayet tabii ama hiçbirisini dinlemediğimi de gayet iyi hatırlıyorum. Kavga dövüşle değil, "ha tamam, tamam" diyerek bildiğimi okuyordum. Bir sürü şey söylüyorlardı ama bak, kimse "sigara içme" demiyordu! O zaman öyle bir şey yoktu. Herkes farklı bir şey söylüyordu. O da zaten dinlememek için yeterli bir neden. "Çocuğu şöyle yap", "böyle yaparsın bilmem ne olur" filan. Bir-iki şey okudum ama sonunda çocukları onlara bakan insanın ferasetine emanet ettim. Çocukların yükünü alan bir kayınvalidem vardı. Zaten ikisine de o bakmış, büyütmüştür. Çocuklara o baktığı için de annem hiç müdahale etmedi. Demişti ki, "İtirazın varsa alır kendin bakarsın. Alıp bakmıyorsan o zaman nasıl biliyorsa öyle bakması için bakana bırakacaksın". Bu da makul bir şeydi, öyle yaptım.

İkinci hamilelik süreciniz, ilkinden farklı mıydı?

– Biraz daha sakindim. Tıpkı benim anneme yaptığım gibi kızım da bana, "Herkesin kardeşi var, benim yok. Sokakta rezil oluyorum," diye gözyaşları döküyordu, ben de boyun eğdim ve oğluma hamile kaldım.

Doğum konusu ile ilgili yaklaşımınız nasıldı?

– Tam ne olacağını, ne derece bir şey olacağını bilemediğim için başta pek bir şey düşünmüyor, hissetmiyordum. Fakat ikincisinde, "Allah kahretsin, gene mi!" demiştim. İkisinde de aynı doktora gitmiştim, doktor bana, "Çok şanslısın, kolay doğumlar oldu," demişti. Benim zaten genellikle kadın hastalıkları ile ilgili şansım hayli yüksek olmuştur. Fazla sancı çekmem, nasıl olduğunu anlamam, menopozda da sıkıntı çekmedim. Öyle bir şeyim var. Şans herhalde, değil mi?

Öyle olsa gerek. Sizin veya çevrenizin çocukların cinsiyetiyle ilgili bir arzusu, beklentisi var mıydı?

– Benim annemle babam kız çocuk severlerdi, ben de kız çocuk severim. Dolayısıyla bizim tarafta Elif doğunca hiç mesele olmadı. Baba tarafında da ilk torun olduğu için onu çok sevdiler. Kız olması sorun olmadı, ikinci de erkek olduğu için mesele kalmadı.

Hamilelik dönemlerinizde ve doğumun hemen sonrasında, hayatınızda yer alan belli inanışlar var mıydı?

– Ben nazara inanırım. Hayatımda nazardan doğduğunu düşündüğüm, sebebini nazara bağladığım birtakım sonuçlar oldu. Bazı denenmiş insanlarım vardır mesela, bir şey dediği anda işler yolunda gitmez.

Hamilelik ve çocukla ilgili başka şeyler de söylüyorlardı ama çok oldu, hatırlamıyorum. Hatırladığım, mümkün mertebe kavga etmeden bildiğimi okumaya çalıştığım. İcabı halinde kavga da ediyordum tabii!

Çocukların gelişi ile ilgili dinî veya geleneksel kutlamalar yapmış mıydınız?

– Kulağına ezan okunma vaziyeti vardı; Arapça ezan okunuyor ve çocuğun adı üç kez söyleniyor. Kayınpederim yapmıştı. Biz, kızımın göbek adının da kullanılmasını istiyorduk. Nurçin diye bir adı var ama biz Elif söylensin istiyorduk. Allahtan kayınpederim beni severdi. Benim ciddi olarak ricada bulunmam gerekti: "Babacım n'olur Elif Nurçin de, n'olur, n'olur." Öyle kurtardık Elif adını. İkincide de kayınpeder kendisi okudu. Zaten Kutlukhan'ın göbek adı kayınpederimin babasının adı olduğu için, kayınpederim çocuğun göbek adını da kendi adını da ezanda zikretti.

Ondan başka, diş buğdayı vardı, onu annemin arkadaşları üstlenip yapmıştı. Bir de, hiç şikâyet etmediğim loğusa şer-

beti vardı. Ona hiçbir itirazım yoktu, fevkalade lezzetli bir şeydir çünkü.

Uzun yıllardır çevirmenlik yapan biri olarak; edebiyat dünyasından aklınızda kalan hamilelik veya bir hamile kadın temsili var mı?

– Var. *L Shaped Room*; L Biçimi Oda. Kitabı Penguen Yayınları'ndan çıkmıştı, filmi de vardı. Orada beni etkilemiş olan bir hamilelik vardı. Çok zor şartlar altında yaşanan bir hamilelikti. Kadın her şeyin üstünden kendi başına gelebiliyordu, bu hoşuma gitmişti. Bir de, kendinden daha zor şartlar altında olan insanları görünce genellikle rahatlıyorsun, öyle de bir şey var herhalde.

Bir de, gençliğimde, büyük ihtimalle evlenmeden önce okuduğum ve çok sevdiğim bir kitap vardı: *Bir Genç Kız Yetişiyor*, Betty Smith'in. Orada şöyle bir şey anlatıyordu: Hamilelikten mahcup olmak vardır ya, hani karnını içine çekmeye filan çalışırsın. Bunun üzerine bir şeylerden konuşulurken; "Yahudi kadınlar hamileliklerinden hiç mahcup olmazlar, İsa'yı doğuracaklarını düşünerek büsbütün iftiharla yürürler" diyordu. O çok aklımda kalmıştı.

Sinemadaki hamilelik temsilleri ve doğum sahneleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

– Şu sıralarda BBC'de "Call the midwife"; "Ebeyi Çağır" diye bir dizi var. İnsan doğursam mı doğurmasam mı diye ortada ise, onu seyrederse kesin vazgeçer. Hakikaten çok acayip.

Eğer film, "kadın filmi" değilse hamilelik gibi bir konuyu çok fazla ortaya çıkartmazlar. Erkek evlat meselesi çok gündeme gelebilir. Hamilelik sonucunda beklenen gelmezse ve bir kız gelirse, o işte hayal kırıklığı olarak anlatılır. Eşin eşine davranışının değişmesi filan konu edilir. Evli olmadan

gebe kalan kadın anlatılır; günah işlemiş, kendisini rezil etmiş ve ailesine kara leke sürmüş olarak anlatılır. Bunun dışında, kadınların sorunu olarak çok fazla bununla ilgilenildiğini sanmıyorum. Zaten sinemada sağlam kadın karakter az vardır, iyi kadın karakter az yazılır. Belli kadın tipleri vardır, hamile kadın da bunlardan biri değildir.

Bir hamile kadına, yaşadığı döneme ilişkin ne söyler, ne tavsiye edersiniz?

– Eğer imkânı varsa, imkânı olduğu kadar çocukla beraber kalmasını tavsiye ederim. Ondan sonra bir daha emekli olana kadar kalamayacak çünkü! Bunun, çocuk için de rahatlık verici, korunma hissettirici bir durum olduğuna inanıyorum. Elbette aynı anda mesleklerine devam edebilirler. Kafamıza basa basa söylendiği gibi "hem çocuk hem kariyer yaparım"ı kastetmiyorum ama ikisi bir arada yürüyebiliyor, onu demek istiyorum ve onu tavsiye ederim.

MERVE ÜNLÜ

Doğum yeri: Sivas
Doğum yılı: 1995 / **Doğurduğu yıl:** 2018
Meslek: Veteriner Teknikeri

"Çocuğu Ölü Doğurursun"

Merve Ünlü, yirmi üç yaşında hamile ve vegan bir kadın olarak doktor kontrolüne gittiğinde, doktor, "böyle beslenmeye devam etmesi halinde çocuğunun ölü doğacağını" söylemiş. İnanmamış ve tedirginlik hissetmemiş fakat bir insan bir insanı buna nasıl maruz bırakır diye çok düşünmüş. Araştırmaya ve kendi yolunda gitmeye devam etmiş. Yol boyunca müdahale edeni, memleketten tereyağı getireni çok olmuş. Yolun sonunda ailesi, doğumu kutlamak için kurban kesmek istemiş. Sakince karşı çıkmış.

Merve Ünlü ile karşı çıktıkları, vegan hamilelikler ve kendi deneyimi üzerine söyleştik.

Hamilelik sizin için nasıl bir karardı? Hamile olduğunuzu nasıl öğrenmiştiniz?

– İstenilen, beklediğimiz bir şeydi. Reglimin gecikmesi üzerine eczaneden idrar kitlerinden alıp yapmıştım. Test pozitif çıktı fakat hemen çok sevinmek, heveslenmek istemedik. Sağlık ocağına gidip kan tahlili yaptırdım ve onun neticesinde öğrendim. Heyecanlıydı ama öğrenmemle bir anda annelik yüklenmedi. Bir süre hayat normal sürecinde devam etti. Sonrasında, "bir şeyler" değişiyor hissi geldi. Bir anda olmuyormuş.

Hamileliğiniz sırasında, hamileliğinize ve geleceğe dair nasıl duygular içindeydiniz?

– Bir yandan kaygılı ve düşünceliydim, bir yandan da bildiğim bir süreç gibiydi. İnsan bebekleriyle değil ama hayvan bebekleriyle uğraşıyordum. Onların yaşadığı zorlukları biliyor ve görüyor olmak beni bu sürece biraz hazırladı. Bizim evde iki kedi, iki köpek ve bir tavşanımız var. Arada gelip gidenler de oluyor. Şu an mesela kendi hayvanlarımız dışında, ekstra, bir saksağan, bir karga, bir de tavşanımız var. Annesiz kedi oluyor ben bakıyorum, uçamayan kuş oluyor ben bakıyorum. Kedilerin gebeliklerine destek oluyorum veya kedisi olup o süreci bilmeyen arkadaşlara destek oluyorum. Bu durum bana süreci anlamlandırma, başıma gelecekleri az çok bilme anlamında yardımcı oldu. Diğer yandan da kaygılıydım. Tam seçim dönemiydi. Ülkenin karışık olması endişemi arttırmıştı; çocuk nereye doğacak, biz yetebilecek miyiz gibi kaygılarım oldu.

Etraftan gelen tavsiyeler veya müdahaleler, kaygı gibi duyguları pekiştirebiliyor veya çeşitlendirebiliyor. O dönemde ailenizin, çevrenizin size ve sürece yönelik böyle davranışları var mıydı?

– Vegan olmamdan kaynaklı "şunu da ye" gibi tavsiyeler çok oldu. Eşim o zaman vegan değildi, bebeğimiz sekiz aylık olduktan sonra veganlık sürecine girdi. Öncesinde, bebek sahibi olmak istediğimiz, onu nasıl besleyeceğimiz, hamilelikte nasıl olacağı üzerine konuşmuştuk. Çünkü "Ben artık aksini yapamam, bu senin için uygun mudur?" diye sormuştum. Mutabık olmamıza rağmen işin içine girdikten sonra teori pratiğe uymadı. Her şeyi biliyor olmamıza rağmen hamile kaldıktan sonra bir-iki de doktor gezdikten sonra, eşim, "Acaba bir düşünsek mi, üzerine tekrar konuşsak mı?" demişti. "Sağlıklı olabileceğine inanıyorum ve

bunu gösterebilirim, eğer aksi duruma meyil olursa o zaman konuşalım bunu ama şu anda ben aksini yapamam, biz bunu konuşmuştuk," dedim. Nitekim aksi bir durumla da karşılaşmadık. Aksine, kendi gebeliğimi vegan olmayan gebeliklerle karşılaştırdığım zaman avantajlı göründüğümü söyleyebilirim. Veganların folik asit gibi konularda çok problemi olmuyor, benim folik asit takviyesi almama gerek yoktu. Sindirim problemlerim, gaz sıkıntılarım daha azdı. Beslenme düzenim öncesinden zaten paketli gıda ya da *fast food* üzerine olmadığından o anlamda da adaptasyon sağlamak ve süreci yönetmek benim için kolaydı.

Doktorunuzun bu konuyla ilgili yaklaşımı nasıldı?

– Toplam dört doktor gördü beni. İlk gittiğim doktorumla uyuşuyorduk. "Ben sana beslenme konusunda çok destek çıkamam çünkü bildiğim bir alan değil. Diyetisyenle ya da bu konuda uzman biriyle görüşüp takviye alman mantıklı olur," dedi. Beni destekliyordu, hatta sorular sorup kendisi de bir şeyler öğrenmeye çalışıyordu. Fakat çalıştığı yer bizim evimize çok uzaktı, onun için onu bıraktık.

Sonraki gittiğim doktor vegan beslenmeye direkt karşı çıktı. O zaten evde hayvanların olmasına da çok karşıydı. İlk başta biz ona veganlığımla ilgili bir şey söylemedik. Tahlillerimi göstermek için gitmiştik. İnceledi; "Bir sıkıntı yok, her şey çok güzel gidiyor, değerlerin çok iyi durumda," dedi. Hamile olunca her şeyi çok araştırıyorsunuz. "Bu değer böyle mi olmalı?", "bunu yemeli mi?", "şu iyi geliyormuş" gibi konular oluyor kafanızda. Ben de o ara kalsiyum takviyesinden bahseden birkaç yazıya denk geldim. Doktora, "Kalsiyum takviyesi kullanmam gerekir mi?" diye sordum, "Yok, niye böyle bir şey hissettin?" dedi. Ben de, "Veganım, öyle bir-iki şey okudum," dedim. Kadın birdenbire değişti, tüm tetkikler yandı sanki. "Böyle gebelik olur mu, çocuğa zarar

veriyorsun!" "Daha demin her şey yolunda dediniz," dedim. "O şu an geçerli bir şey değil," dedi. "Bu çocuğu ölü doğurursun, sakat doğurursun," dedi. "Evdeki hayvan sayısını da azaltman gerekiyor," dedi. Hayvan tüylerinin kist oluşturduğu öne sürülüyor. Oysa kist yapan tüy değil. Vücudun ilk tanıştığı besin aslında tüy. Bebeğin etrafını kaplayan lanugo tüylerini bebek yutar ve o ilk dışkısını oluşturur. İlk dışkı tüyden oluşuyor. Yani tüy yutulmayacak veya sindirilemeyecek bir şey değil. Bunu da konuştuk fakat doktor ısrarla sayıyı mutlaka azaltman gerektiğini, çocuğu sakatlayacağımızı söyledi. Biz de onunla görüşmeme kararı aldık.

Sonrasındaki doktorum vegan değildi, bu konuya ilgisi olan biri de değildi ama "niye olmasın ki," diye düşünen biriydi. "Diyetisyenden takviye alırsan iyi olur," dedi. Onun önerdiği ilaçların vegan olanlarını buldum ve onları sordum, inceledi ve "olur" veya "olmaz" dedi. O şekilde devam ettik. Bir defasında plasentanın içinde boşluklar gördü ve perinatolog görmemi önerdi. Gittik, perinatolog bu boşlukların, ne benden, ne bebekten ne de beslenme şeklinden kaynaklanan bir şey olduğunu, bunun kan gölcükleri olduğunu söyledi. "Bir sıkıntı yok," dedi. Eşim sordu; "Vegan beslendiğinden olabilir mi?", "Yok," dedi, "siz ne yerseniz yiyin, bu böyle olacaksa böyle olacak". Bebek düşük kilolu ama çok sağlıklı doğdu.

Bir doktorun, "böyle yaparsan çocuğun ölü doğar" dediğini duymak ağır bir şey olmalı. Bunu duyunca ne hissettiniz?

– Kendini aşağılanmış hissediyorsun. Sen direkt daha doğurmamış kötü bir annesin. Psikolojik tarafı yıkıcı, yoksa ben ne yaptığımdan eminim. Sadece "biri bana bunu nasıl söyler, bir insan bir insanı buna nasıl maruz bırakabilir" noktasında zorluk yaşadım. Fakat veganlık kararım yeni olsaydı, benim için çok daha ağır ve yıkıcı olabilirdi. Uzun yıl-

lardır araştırdığım, çevremi gözlemlediğim ve kendi beslenme düzenimi düzene soktuğum bir dönemde bunu yaşadığımdan etkilenmedim. Beni bir tedirginliğe sürüklemedi, daha emin olayım diye araştırmaya sürükledi. Sürekli araştırıyordum.

Daha önce vegan hamilelik geçirenler, vegan hamileliği şu şekilde tarif etmişti: Normal hamilelikten bir farkı yok. Sadece ilk başta oturtmak için, ne yediğini listelemek ve ona göre besin değerini ölçmek gerekebilir. Bunu ben yalnızca başta kısa bir süreliğine yaptım çünkü şunu fark ettim ki; aslında çevremde kimse bunu yapmıyor. Kimse bu bilinçte bir hamilelik yaşamıyor. Çoğu insan canı ne çektiyse, hatta normal şartlarda ne yiyemiyorsa onu yiyor! "Ne iyi geliyor, ne kadar tüketmeliyim"in peşine düşmek ise insanı geren bir şey. Bir şeylerin mikro besini, makro besini, protein oranını tartıyor oluyorsunuz, bu noktada insanı strese sokuyor. Stres de sonuçta ne kadar iyi beslenirseniz beslenin, o yediğiniz besinden yiyor ve tüm çabanı hiç etmiş oluyorsun. Bir de ben o dönemde, "sezgisel beslenme" diye bir şeyle tanıştım. Aslında vücudumuzu dinlediğimizde, vücudumuzun hangi kaynaklara ihtiyacı varsa onu söylediğini, bunun da bir şekilde aşermeye denk geldiğini öğrendiğim ve çok rahatladım. Daha rahat beslenmeye başladım.

Aşerdiniz mi?

– Bir defa canım tavuk çekti! Bir tavukçunun önünden geçerken kokusu bana çok güzel geldi, normalde sevdiğim bir koku değildir ama ağzım sulandı. Normal şartlarda bunu yaşayan bir kişi herhalde kendini tavuk yerken bulurdu. Ben yapamadım, biraz araştırdım ve aslında vücudun işleyişinin çok basit olduğunu gördüm. Diyelim vücudun protein tüketmedi ve proteine ihtiyacı var, vücut sana en iyi bildiği kaynağı yani büyük çoğunlukta ne yediysen sen, sana onu

çağrıştırıyor. Benimki de et, yıllar boyunca et yedim. Vücut en iyi ve kolay kaynak olarak eti biliyor ve sana eti çağrıştırıyor. Onun yerine bakliyat da yesen aslında o ihtiyacı gideriyorsun ve istek gidiyor. Nitekim bende de öyle oldu, eve gittim, nohut yedik. O istek gitti, bir daha da gelmedi. O süreçte bu şekilde ve ailemle çok diyalogda olmamaya çalışarak bir denge kurmaya çalıştım.

Aileniz bu anlamda dengenizi nasıl etkiliyordu?

– Mesela annem bize gelirken uçakla gelmiyor. Otobüsle geliyor ki daha çok tereyağı, daha çok peynir getirebilsin! Bu noktada, "şunu da mı yemiyorsun", "bu da mı yok", "güçten düşeceksin" gibi laflar ve "çocuğa bir şey olursa görürüm ben", "o zaman görüşürüz" gibi tehditvari sözlerle karşılaştım. Gülümseyerek veya üzerine konuşmamaya çalışarak geçiştirdim. Tartışmaya girdiğinizde galip çıkabildiğiniz bir alan değil. Ben veganlıktan ilk haberdar olduğumda bana da manyaklık gibi geliyordu. İnsanlar nasıl bunları yemeden durabilirler, kendilerinden çok şey mahrum etmiş oluyorlar diye düşünüyordum ama işin içine girdiğinde, bunu neden yaptığını anladığında, öyle olmadığını anlıyorsun. Fakat ailem altmış beş yıldır böyle ve bu onlara anlatabileceğim bir şey değil.

Hamileliğiniz esnasında veya doğumdan sonra, geleneklere bağlı kutlamalar, dinî ritüeller oldu mu hayatınızca?

– Ben modern ritüellere yönelen biri oldum. Geleneksel-cilikten sıyrıldım. Doğuma hazırlık döneminde olumlama yaptım. Bunun doğal bir durum olduğu, vücuduna güvenmen gerektiği üzerine olan olumlama ritüellerine kaydım. Sosyal ve psikolojik desteğimi o taraftan gördüm.

Fakat tabii ailelerimiz; eşimin ailesi de benim ailem de mevlit gibi olaylara girişmek istediler. "Siz olduğunuz yerde

yapmak istiyorsanız, içinizden geliyorsa yapın," dedik. Benim ailem Sivas'ta, eşimin ailesi İzmir'de yaşıyor; kendi evlerine akrabayı, eşi dostu çağırıp mevlit yaptılar.

Benim ailem kurban kesmek istedi. Karşı çıktım, "Onun yerine bağış yapın," dedim. O şekilde çevirdik. Yoksa bizimkiler bayağı kurban keseceklerdi!

Anne tarafımda çok fazla batıl inanç vardır, çok çatışma halindeyiz. Doğumdan sonra kırk gün boyunca evden çıkmamak gerektiğine inanıyorlardı. Ben yedinci günde arkadaşımın doğum gününe gittim, annem kalp krizi geçiriyordu. "Çocuğa nazar değecek", "al basması olacak" diye endişeleniyordu. Al basması, lohusa kadının depresyon geçirmesiymiş. Onun için doğumdan sonra saçıma kırmızı kurdele de takmak istediler, ben istemedim. Onun yerine bebeğe gelen altınların ucuna kırmızı kurdele taktılar. "Kenarda dursun, görünsün," dediler.

Bebeğin ilk dişi çıktığında buğday kaynattık. Annem yanımızdaydı, sonra kendisi Sivas'ta da yaptı. Bir karışım hazırlanıyor ve eşe dosta dağıtılıyor. Eşimin ailesi de İzmir'de yaptı. Yani bizde tüm gelenekler ailelerin içinde devam etti ama biz çok haberdar olmadık.

Bebeğin ismi, ezan ile kulağına okundu mu?

– Hayır, çünkü babam burada yoktu ama olsaydı kesin olurdu. Sonra okuduysa da benim haberim yok. Zaten ismini söyleyemiyor. Kızımın adı Gaia. Yunan mitolojisinde yeryüzünü ve gökyüzünü yaratan Ana Tanrıçanın ismi. Bu ismin doğayla bağdaşması ve toprağı yaratan Tanrıçanın ismi olmasından mütevellit, biraz da o anda içinde bulunduğum ruh durumuyla ilgili olarak bu isim benim için aniden belirdi. Eşimin de hoşuna gitti fakat ailelerimizin çok fazla gelgitleri oldu. "Zor bir isim, çocuk zorluk çeker", "Nasıl yazdıracaksınız?" dediler. Milliyetçi kesimden arkadaşlarımız da,

"Yazdırırken utanmayacak mısınız, Türkçe bir isim bulamadınız mı?" dedi. "Tek zorluğu ismi olsun," dedik. Sonra ailelerimizin ismi telaffuz edemediklerini anladığımızda küçük bir isim daha mı eklesek diye düşündük ve Gaia'nın arkasında Nil'i ekledik. İleride hangisini isterse onu kullanır diye düşündük. Eşimin ailesi ara sıra Gaia da diyor ama genelde Nil diyor. Benim ailem sadece Nil diyor, zaten annem ismi duyduğunda direkt "bu ne gâvur ismi" demişti. Şimdi de telefonda konuşurken çocuğa; "senin annen baban bilmiyor ama Allah bir" filan gibi şeyler söylemeye çalışıyor.

Annenizin, bebeğin cinsiyeti üzerine de yorumları oldu mu?

– Evet, annemin erkek beklentisi varmış, bilmiyordum, acı bir şekilde öğrendim. Biz eşimle kendimizi bir çocukla hayal ettiğimizde o çocuk hep kız olurdu ama bizim erkek veya kız diye özellikle bir isteğimiz yoktu. Bebeğin kız olduğunu öğrendiğimizde sevindik. İlk annemi aradım, "Anne, torunun kızmış," dedim. "Olsun üzülme," dedi. "Çok mutluyum ben, niye öyle dedin?" dedim. "İkincisi erkek olur, üzülme," dedi. "Anne," dedim, "sen beni duyuyor musun?" "Arif çok üzüldü mü?" dedi. "Yok, anne kimse üzülmedi ama sen çok üzülmüşe benziyorsun," dedim. Şimdi bir yandan "kız berekettir", "kız çocuğu daha vefalı olur" filan diyor ama diğer yandan ikinci çocuğu yapacağımızdan çok emin ve o çocuk da ona göre mutlaka erkek olacak.

Kendi hamileliğinize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına, hamilelik süreci üzerine ne tavsiye edersiniz?

– Ben hamilelik sürecimi gönlümce yaşadım diyebilirim. Sadece ilk üç ay biraz kaygılıydım, bebek iyi mi, kalbi atıyor mu, kesede bebek var mı diye düşünüyordum. O dönemi daha az kaygılı geçirmeyi kendime veya hamile olan birine önerirdim.

Ailelerle daha az görüşmeyi ve daha çok izole olmayı denerdim. Hamilelik sürecinde çok fazla dış etmene maruz kalmak insanı yoruyor. Doğum veya sonrasındaysa, aileden kimseyi kabul etmezdim. O beni çok yordu. Çocukla tanışma, süreci kabullenme ve işin içine atılma konusunda beni çok zorladı. Rahat olamadım. Evde hayvanlar vardı ve aileler bundan hoşnut değildi. Evin içinde sürekli birilerini izole etme çabam oldu, o da çok yorucuydu. Başka şeylerle ilgilenmekten, çocuk nasıl emziriliyor filan diye işin içine atılamadım. Annem onuncu gün gitti ama eşimin ailesi yirmi beş gün kaldı. En sonunda artık gitsinler diyerek onları yollamış olduk. Onlar gittikten sonra önce bocaladım ama sonra rahatladım. Bunu ilk başta yapsaydım, süreci çok daha rahat geçirebilirmişim.

Vegan hamilelere de vücutlarını dinlemelerini ve çok fazla araştırmamalarını öneririm. Araştırdıkça insan "acaba"larla işi zora sokuyor. Az çok tecrübeli birini –bir diyetisyen veya hamilelik geçirmiş bir vegan gibi birini– belirli bir kaynak olarak belirlemek önemli. Ve alınan bilgiyi kişinin kendisine uyarlanması gerekiyor çünkü başkalarının yaşam döngüsünü kendi içine kabul ettirmek çok olası veya sürdürülebilir değil. Örneğin, benim bulduğum çoğu beslenme önerisi hazırlık yapmayı gerektiriyordu, marine etmek, bekletmek vs. Halbuki bu benim yaşantıma uyan bir şey değil, ben olağan akışım içinde daha hızlı ve pratik bir şeyler yapmak durumundayım. Bu yüzden kendi hayatına uyarlayıp yerleştirmek kolaylaştırıcı.

Sosyal medyadan korunmak da önemli. Vegansanız veya vegan anneyseniz sosyal medyada çok garip, anlamsız bir nefrete maruz kalabiliyorsunuz. İnsanlar, vicdanlarına dokunduğunuz için, bir yerde farkında olmadıkları bir soru işareti olduğu ve siz oraya dokunmuş olduğunuz için, paylaştığınız bir fotoğraf onu üzdüğü ama kendisine itiraf edemediği

için ya da bazen sizin yerinizde olmak istedikleri ama olamadıkları için veya bazen sırf aksi bir şeye hizmet ettiğiniz için size saldırabiliyorlar. Garip bir nefret baloncuğu içinde buluyorsunuz kendinizi ve bu çok zor. Bir dönem Canan Karatay'ın veganlıkla ilgili açıklamaları oldu ve sonra yurtdışında bir vegan ailenin çocuğunun çok zayıf, kötü durumda olduğu ile ilgili haberler çıktı. O dönem insanlar sanki ellerinde fenerle nerede bu veganlar diye arayışa girdiler. O dönem ben de bu nefrete maruz kaldım. Karşımdaki kişinin şiddetini ve nefretini anlıyorum çünkü ben de onlardan biriydim, unutmadım. Sakin cevap veriyordum. "Merak etmeyin çocuklarımız doktor kontrolünde", "Ben de çocuğum için sizin kadar endişeleniyorum" gibi şeyler söylediğimde "tamam" diyerek geri çekildiler. Fakat bunu yapmayan arkadaşlarım linç yedi ve onlara karşı çok daha ağır ithamlarda bulunuldu. Çok sıkıldılar, bu yüzden vegan annelere bu noktada da dikkatli olmalarını öneririm.

GÖNÜL (BİRGÜL) GÜLAY

Doğum yeri: Çamlıhemşin, Rize
Doğum yılı: 1944 / **Doğurduğu yıllar:** 1967, 1969, 1972
Meslek: Tarla hanımı

"Ağaca da Çıktım. Sırtımda Elli Kilo Yük de Taşıdım"

Zor ve kolay birbirini tamamlar;
Uzun ve kısa birbirini biçimlendirir;
Yüksek ve alçak birbirine bağlıdır;
Nota ve ses müzik olur birlikte;
Önce ve sonra birbirini izler.
Bu dünyaya ait şeyler vardırlar, var olurlar;
Reddedemezsin onları.

– Ursula K. Le Guin

Gönül Gülay'ın, Hemşin'deki dünyasında yaşadığı üç hamileliği boyunca da, zor ve kolay birbirini tamamlamış, uzun ve kısa birbirini biçimlendirmiş.

Zorluklarla ama ağaç tepelerinde geçen hamilelik ayları sonunda, ev ortamının rahatlığında fakat uzun süren, acılı doğumlar yapmış. Tenha yerlerde çocuklarını kucaklamış, kısa bir zaman dinlenmiş ve hemen yeniden çalışmaya başlamış. Kolayca bıraktığı yerden hayata dönmüş.

Döndüğü hayatın kuralları, ayıpları, âdetleri ve hamilelik deneyimleri üzerine Gönül Gülay ile söyleştik.

Hamileliğiniz nasıl başladı? Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz anları hatırlıyor musunuz?

– Tabii, çok iyi hatırlıyorum. Çok zordu. İnanılmaz zorluk çektim. Hamilelik acayip bir felaketti benim için, hiç ısınamadım. Üç tane çocuk nasıl doğurdum onu da hiç bilmiyorum. Üçü de köyde doğdu. Çocukluğumuzdan bu yana köy hayatı yaşadık biz. İlk hamileliğimde çok fena aşermem oldu, hiç yemek yemedim. Dokuz ay ağzıma bir bardak çay koymadım. Patatesle beslendim veya beslenemedim. "Ah ne mutlu hastanede yatanlara" diye hastanede yatan insanlara imrendim, düşün. Çünkü gücüm yoktu ama gelinsin, ayıptır. Çok stresli, sıkıntılı, bana acı veren bir hamilelik geçirdim ve anormal zorluklarla bir doğum yaptım. İnanılmazdı, üç gün ağrılar çektim. Doğumdan sonra hastalandım. Dengem bozuldu. Karın bölgemde varisler oluştu, sonradan ameliyat oldum. Yani kızım doğduğunda hiç sevinmedim. Üzüldüm, üzüldüm. Nefret ettim. Şimdi tabii anlıyoruz, o zaman bende lohusa psikolojisi vardı.

Lohusa psikolojisi nasıl bir şeydi? Ne hissediyordunuz?

– Kızımı görmek istemedim, hiç sevmedim. Ve şöyle düşündüm, o da bu acıları çekecek. Kız çocuğu olduğu için, hep, o da doğuracak diye düşündüm ve buna da çok üzüldüm. Her şeyi düşünüyorsun. Bazısı var, doğurur, "aman nasıl olursa olsun" der. Ama ben en ince detaylarına kadar her şeyi düşünüyordum; bakımları nasıl olacak, hayatları nasıl olacak, ne görecekler, nasıl yetiştireceğiz? Acaba bir şey olur mu, düşer mi diye korku içinde oluyorsun. Hep tedirginsin, hep gözün onun üstünde. Bir de, bizde hamile isen, "aman ben hamileyim" diye gerine gerine, karnını göstere göstere yürümezsin. Ayıptır. Önüne önlük, –Ermenice *kokneç* deriz– bağlarsın. Onu kıyafetine tutturursun ki karnın görünmesin, saklamaya çalışırsın. Mümkün mertebe hamileliğini gizli tu-

tarsın. Hatta öyle olur ki diğer insanlar hamile olduğunu ancak yedinci ayda anlar. Doğduktan sonra da böyledir, çocuğunu gizli emzirirsin. Tenha yerde. Büyükler görmesin istersin. Çocuğu istediğin gibi kucaklayıp, okşayıp koklayamazsın. Ayıptır. Ancak gizli yerlerde, öyle. O tip gelenekler vardı, sonradan bunlar kırıldı. Fakat şimdikileri de ben çok aşırı buluyorum. Biraz olgunluk bana göre güzel ama başkaları ne düşünür bilmiyorum. Eleştiriye açık olmak lazım.

İlk hamileliğinizin, sonraki hamileliklerinize nasıl etkileri oldu? Onlarda da benzer zorluklar yaşadınız mı?

– İkincide yani ortanca kızımdaki hamileliğim daha beterdi. Çok ağır geçti. Ağzıma ekmek bile koyamadım, hep mısır yedim. Öyle günüm oldu ki sırf soğanla akşam ettim. Acayip sıkıntılıydı, midem çok hassastı, sürekli bulanıyordu. Üçüncü hamileliğim, diğer ikisi kadar ağır olmadı. Biraz daha hafif geçti. Kızların doğumunda sancı geldiğinde, ağrı arka arkaya hiç kesilmedi. O kadar bağırıyorsun ki dünyayı yırtıyorsun. Ben o kadar bağırmıştım ki boğazlarım sökülmüştü, sonrasındaki on gün resmen ölümü bekliyordum. Oğlanın hamileliği de ağırdı ama doğum sancıları diğerlerinde olduğu gibi sürekli değildi, durup durup geliyordu. Yani işte böyle, ağır travmalar bırakacak şekilde hamilelikleri tamamladık.

Doğumlarınız hep evinizde mi oldu?

– Evet, hep evde. Evin daha iyi, yatağın, her şeyin senin. Bir de, çevrende dolanan annen ve yakınların varsa ev, hastane ortamından güzel. Ben ikide bir hastanelere düşüyorum, hiç sevmiyorum hastaneleri, evindeki özgürlük başkadır. Ev ortamı, sıcak ortam. Doğumun güzel seyrederse evinde rahat olursun. Bizde ebeler vardır, yani tahsilli filan değillerdir, yaşlı analar. Onlar ne kadar bilir-bilmez bel-

li değil ama öyle onlarla doğurduk. Kızlar arka arkaya doğdu. Genelde Anadolu milletinde oğlana kıymet verilir. Ona maddi gözle bakılır. Oğlum büyüyecek de gurbete gidecek bize bilmem ne yapacak diye düşünürler. Ya da "ocak şenlensin" derler, kızın olursa "ellere kalır" denir. Bizde öyledir, kızların arkasından gidilmez. Tabii bizim zamanımızda bebek, oğlan mı kız mı diye bilmek yoktu. Makineler yoktu. Olsa da ayıptı. Şimdi kalkıp gideceksin Rize'ye, "filancanın gelini gitmiş çocuğuna baktırmaya" diyecekler. Olmaz öyle şeyler.

Peki, etrafınızdaki kadınlar, aileniz, eş-dost "ne olması gerektiği"ni söyler miydi? Hamile kadınlara tavsiyeler verilir miydi?

– Tabii. Bir iki sefer doğum yapanlar bilmiş olurlar. "Böyle olur", "şöyle olur", "üzülme" filan derler. Akranlarınla bilgi alışverişi yaparsın veyahut büyükler ortalığa bir şeyler söyleyip; sana işittirirler. Sana direkt bir şey söylemezler. "Çocuk melektir, onu öpersen melekler üzülür," derlerdi. Hiç öptürmezlerdi. Annesi öpemez, sadece alnından öper. Çocuk kırılgan, cildi pamuk gibi, zarif. Yara olabilir, herhalde o açıdan öpmeyi yasaklamışlardı. Cahil olduğun zamanda bunu böyle düşünemiyorsun. O dönemde çocuk ölümleri çok oluyordu, bu yüzden de uyarılar, nasihatlar hep vardı. "Biz böyle görmüşüz, siz de böyle yapın," denirdi.

Hemşin'de, yeni doğan çocukla ilgili, çocuğun melek olduğuna inanmaktan başka inançlar da var mıydı, var mı?

– Vardı. Çocuk hem melektir hem de çocuklar meleklerle konuşur derlerdi. Hani çocuk bazen kendi kendine güler, ağzını yamultur ya, o zaman mesela. Ağlayınca, "Bak melekler onu kandırdı, annen öldü dedi," derlerdi.

Çocuk doğduğunda üstüne hemen bir sarı eşarp atılır ki

sarılık olmasın. Ya da altın takılır, başucuna da aynı amaçla bir altın konur.

Ağları sarma mevzuu vardır. Çocukları boğan cadı hikâyesi vardır ya; bunun için çocuğun beşiğinin üstüne ağ atıyorlardı. Cadı güya oradan geçemez. Ben yapmadım ama kayınvalidem bir şeyler bağlamıştı. Ben böyle şeylere pek inanmam, uydurma bunlar ama nazarı çok kesin olarak reddetmiyorum. Bazen nazar ile insanları bir elektrik çarpıyor. Olabiliyor.

Çocuğu beşiğe koyma âdeti vardır. Beşiğe konur, üstü örtülü olur. Kimseye açtırtmayız. Uykuda çocuğa bakılmaz. "Günahtır," derlerdi. Günah ile korkutuyorlar seni...

Günahtan, sevaptan; dinden kaynaklı ritüeller, kutlamalar yapılıyor muydu?

– Doğar doğmaz ezan okunur; çocuğun ismini kulağına söylerler. Önce çocuğu kaldıran ebe ezan okur ve çocuğa bir göbek ismi koyar. Sonra evde, evin büyükleri çocuğun ismini koyar. Ölenlerden, oradan buradan bir isim verirler. Anne ve baba isim koyamaz, büyükler koyar.

Sizin çocuklarınıza koyulan isimleri beğenmiş miydiniz?

– Koydular, ben de ses çıkarmadım. Ses çıkaramazsın zaten, ayıptır. Saygı var. Çocuklarıma; büyüğe Nilüfer, ortancasına Nurgün, küçüğe de Yusuf koydular. Yusuf ismini pek istemedim aslında, eşimin amcasının ismiydi, o öldü, onun ismini koydular. Fakat bir şey demedim tabii. Ben de kimseye isim koymamıştım, şimdi bir torunuma koydum; Aras.

Anadolu'nun pek çok yerinde olan diş buğdayı yapma geleneği Rize'de de var mı?

– Yok. Bizde buğday olmadığı için buğday kültürümüz de yok. Çocuğun dişi çıktığında, o dişi ilk gören kişi çocu-

ğa hediye alır. Çocuk bir yaşını dolduğunda da bir altın para verirlerdi. Benim kızım bir yaşını doldurduğunda bir çeyrek altını, mum ile saçıma yapıştırmışlardı, o öyle bir zaman saçımda kalmıştı. Çocuğun bir yaşından sonra ona adaklık kurban kesilir ama eti evde yenmez, tamamen dağıtılır. Kemikleri de toplanıp bir yere gömülür.

Bebek doğduğunda bebeği görmeye gelenler tepsi kurabiyesi getirirler. Yöreye has bir şey o. Kurabiye getirirler ve bebeğe elbiseler alınır; bizim zamanımızda alma yoktu, dikilirdi.

Hamile ya da lohusa kadın için yapılan özel bir şey var mı?

– Yakın mahallelerden lohusaya yemek götürürler. Kızımın doğumunda dört ev ilk günlerde yemek getirdi. Bir sabah biri getirdi, ertesi gün öbürü. Tam takır bir tepsi yemek gelirdi.

Bazı ailelerde kırk çıkana kadar lohusa kadın evde kalır. Fakat işin çoksa senin kırklığın filan yoktur. Ben o kadar ağır doğum yapmıştım, yine de, yirmi gün sonra kalktım ve gübre taşımaya başladım.

Bunlardan başka kadına özel bir şey yok, her şey hep çocuk için. Kadın ancak işine koşturacak. Çileli günler ama yine de güzeldi.

Erkek çocukların doğumunda, kız çocuklarından farklı olarak uygulanan bir âdet var mı?

– Oğlan çocukları doğduğunda çıkıp tüfek atarlar. Filancanın oğlu olmuş diye. Ya da uzunca çocukları olmamıştır, sonra bir tane olunca yine çıkıp birkaç el tüfek atarlar. Oğlumun zamanında rahmetli amcam tüfek atmıştı.

Çocuğun göbekbağını keserken; kız ise orakla keserler. Orakla keserler ki iyi ot biçsin, çalışkan olsun. Oğlan ise baltayla keserler; güçlü, kuvvetli olsun, çalışkan olsun diye. Bizim oralar orman, o tip işler çok olduğu için bunlar önemli.

Tabii bunlar köyden köye de fark eder. Hemşin milletinin âdetleri ayrıdır, Lazlarınki ayrıdır. Hemşinliler genelde hep birbirleriyle evlenmiş olsalar da ailelere farklı insanlar da gelmiş, mesela Rus anneler gelmiş. Her köyde birkaç tane mutlaka vardır. Onların kültürü de geldi, karıştı. Eskiden Ermeni kültürü vardı. Benim anne tarafımda keşiş dedemiz varmış. Çocukluğumda uzun süre dile getirmişlerdi, dedemizin haçını bir bulsak diyorlardı. Bende onu çok merak ettim ama annemler Müslümanlığa dönmüştü. Hıristiyanlığı içlerinden geçirseler, hemen "eyvah günah mı oldu" diye düşünüyorlardı. Köyümüzde iki kilise vardı, yok edildi, sonradan okul yaptılar. Sadece kelimeler kaldı, hâlâ kullandığımız Ermenice kelimeler, sözler var. Ondan başka bir şey kalmadı.

Hamileliklerinizden size kalanlardan hareketle; şimdi hamile olan bir kadına, ne tavsiye edersiniz?

– İstediğini yiyebileceksin, şimdi o fırsat var ama "ben hamileyim de oturayım", "hiçbir şey yapmayayım" diye bir şey yok. Bize hamileyken oturma ki doğumun kolay olsun derlerdi. Ne oturması, biz zaten oturmayız ki. Kalkıp gideriz işe, bütün gün tarlada, ancak akşam geliriz eve. Çalıştım da noldu? Hiç, çocuklarım yamuk yumuk değil. Ağaca da çıktım. Sırtımda elli kilo yük de taşıdım. Her işi yapmışımdır. Çalışmaktan bebeğe bir şey olmaz. Üçünü de çalışarak köyümde doğurdum. Hatta Yusuf'a hamileliğim zamanında bir ormana gitmiştik, dal kesmeye. Ormanda annemle beraber kaybolduk. Karnımın üstüne düşüyorum, ormandan çıkmak için ölüyorum, içimden de diyorum; "Eyvah çocuk gitti herhalde". Fakat hiçbir şey olmadı. Çocuk sapasağlam doğdu. Şimdi görüyorum, çıt kırıldımlar. Yürürken karnını tutar, yürüyemez. Bunlar şımarıklık, bana öyle geliyor. Güçlü olacaksın, güçlü olmaya çalışacaksın. Ben bunu tavsiye ederim.

TİNA İLYADU

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1957 / **Doğurduğu yıllar:** 1984, 1993
Meslek: Tur Rehberi

"Büyük Bir İş, Bir Can Dünyaya Geliyor"

Ellerimde bu mermer başla uyandım
Dirseklerimi yoran, nereye koyacağımı bilemediğim.
Bir düşe yuvarlanıyordu baş, ben düşten uyanırken,
Böylece birleşti yaşamlarımız, şimdi ayırması güç.

– Yorgo Seferis

Tek Tanrılı dinlerde regl her ne kadar "günah" ile özdeşleştirilmiş olsa da, herkes bilir ki; regl olan bedenler yaratır ve yaşamları birleştirir.

Birleşen yaşamlar, hamilelik deneyimleri ve İstanbul Rumlarının âdet ve törenleri üzerine Tina İlyadu ile söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Tabii, çok sevinmiştim. Evlendikten sonra dört yıl çocuğumuz olmadı. Fivos'dan (*oğlu: Fivos İlyadu*) önce bir hamileliğim olmuştu fakat bebek düşmüştü. Ondan sonra da olmuyordu. Olmuyor sanıyorduk ama Fivos sürpriz olarak geldi. Büyük bir sevinçti ve o bize büyük bir mutluluk verdi. Fivos yeni doğmuşken ve ona bakarken, "bu benim mi, ben mi doğurdum" diye garip duygular hissettiğimi hatırlıyorum.

Nasıl bir hamilelik süreci yaşadınız?

– Fivos'ya hamileliğimde çok kilo almıştım. O dönem yazıhanede çalışıyordum ve doğumdan belki on beş gün önce işten ayrılmıştım. Ağır bir hamilelikti, çok şişmiştim. İkinci hamileliğimde ise dokuz sene sonra tam tersi oldu. Sadece biraz karnım çıktı, çok az kilo almıştım. Hatta Danai'ye (*kızı: Danai Ilyadu*) hamileyken, Fivos hep, "Anne benimle yat," derdi, karnım burnumda onun daracık yatağında yatardım ve şöyle düşünürdüm: Ben bu çocuğun dışında başka bir çocuğu nasıl seveceğim? Fakat sonradan anlıyorsun ki insan çocuklarını ayırmıyor. Hepsinin ayrı bir yeri oluyor.

Birinci hamilelik deneyiminizin ikinci hamileliğinize nasıl bir etkisi oldu?

– İkinci hamileliğimde olgundum. İlk çocuğumu çok fazla emzirmedim, acemiydim. Fakat ikincide üç sene emzirdim. O tabii anne ile bebek arasında büyük bir ilişki oluyor, güzel bir duygu. Fakat oğlumda, "biberon verelim de bitsin bu" diye düşünüyordum, kaçmak istiyordum. İkincisinde sabırla emzirdim.

Bir de ikinci hamileliğimde, bazı arkadaşlarım şaşırmıştı ve "Nasıl cesaret ediyorsun?" demişlerdi. Kızımı doğurduğumda otuz altı yaşımdaydım. O zaman için büyük bir yaş sayılıyordu. Eşim de kırk yaşında filandı. O da, "Ben bu çocuğun dedesi olacağım," derdi. Şimdi böyle bir şey dediğini kesinlikle kabul etmiyor. O zaman "bu kadar sene sonra yine bir bebek bakacağım" diye biraz endişe etmiştim ama onu kucağına almak o kadar güzel bir duygu ki, her şey susuyor.

Hamilelik dönemlerinizde ailenizin, etrafınızdaki kişilerin hamileliğin nasıl yaşanması gerektiği konusunda tavsiyeleri ve müdahaleleri oluyor muydu?

– Annem ve kayınvalidemin yorumları oluyordu. "Bacak bacak üstüne atma, çocuk için iyi değil," derlerdi. Onu yapma, bunu yapma derlerdi. O zamanlar çocuk için önceden hazırlık yapılmazdı, eşya filan alınmazdı. "Bebek doğsun, her şeyini sonra alırsın," derlerdi. Çok da hatırlamıyorum, aradan uzun bir zaman geçti.

Doğum yapmakla ilgili hisleriniz nasıldı?

– Ben karakter olarak korkak biriyim fakat doğum için şöyle diyordum: Bu olacak, bu bebeğin bir şekilde benden çıkması gerekiyor. Fivos'yu çok kolay doğurdum ama kızımın doğumu çok zordu. Suni sancı verdiler, sonra durdurdular. O gün kendi sesimi, benden çıkan sesleri tanıyamıyordum. Sürekli olarak, "Doktor bey lütfen sezaryen yapın," diyordum. Kabul etmiyordu, sonunda normal doğurdum.

Hamileyken bebeklerinizin cinsiyetlerini öğrenmiş miydiniz?

– Evet. Fivos'ya hamileliğimde ultrason çok yeniydi, sekiz aylıkken erkek olduğunu öğrenmiştim. İkincisini kız istiyordum. Danai'ye hamileyken doktoruma hep, "Kız mı erkek mi?" diye sorardım. Doktor kız istediğimi biliyordu ve "Sana ne, sağlıklı bir bebek," diyordu. Altı aylıkken cinsiyetini söyledi. "Kız"ı duyduğumda havalara uçtuğumu hatırlıyorum.

Neden?

– Çocukları çok seviyorum, erkek kız fark etmez. Fakat bir çocuğum oğlan olduğu için öbürü kız olsun istemiştim. Çok enteresandır, rüyamda da görmüştüm. İki gün peş peşe aynı rüyayı gördüm: Çok saçlı bir kız çocuğu doğurduğumu ve onu emzirmekten zevk aldığımı gördüm. Herhalde içimde bu istek var diye düşündüm fakat bir hafta son-

ra test yaptım ve hamile olduğumu öğrendim. Sonra da hakikaten çok saçlı bir kız çocuğu doğurup uzun süre emzirdim. O zaman rüya bozulmasın diye kimseye söylememiştim, sonra sonra anlattım.

İçinde bulunduğunuz Rum toplumunda, hamilelikle ilgili, doğuma ve bebeğe ilişkin inançlar, nazar gibi inanışlar var mıydı?

– Biri esnediğinde, "nazar" denir ya. Çocuk esnediğinde haç çıkartıp, "İsa peygamber seni korusun" gibi küçük bir dua söyleriz. Doğumdan sonra bebeğin üzerine çengelli iğne ile nazar boncuğu veya haç takılır. Annem ve kayınvalidem takmam için çok ısrar etmişlerdi.

Bir de, bizde evlenmeden önce yatak yapma âdeti vardır. Genelde düğünler pazar günleri olur, perşembe günü de gelin ve damadın yatağı yapılır. Hatta eskiden o gün çeyizler de gösterilirdi. Yatağı genç kızlar düzeltir, çekerler, tekrar yaparlar, sonra üzerine para atılır ve her şey bittikten sonra yatağa bir bebek atılır. İnanca göre hangi cinsiyetten bir bebek atılırsa, gelinle damadın aynı cinsiyetten bir bebeği olur. Benim erkek yeğenimi atmışlardı, ilk çocuğum da erkek oldu.

Hamilelikleriniz boyunca ve sonrasında, dine bağlı bir kutlama yapmış mıydınız?

– Vaftiz yaptık. Çocukları bebekken yani aslında yürümelerinden önce vaftiz etmek gerekir. Çünkü Ortodokslarda çocukların ayaklarının altına *Ayio Miros* denilen kutsal yağ sürülür ve ona basmamaları gerekir. Bu yağ sekiz-on senede bir patrikhanede hazırlanır. Paskalyadan önceki perşembe günü, birtakım ikonalar yakılarak yapılır ve tüm Ortodoks dünyasına kupalarla dağıtılır. İhtiyaca göre yapılır. Bir çocuk vaftiz olduğunda bu yağla yağlanır. Önce suya batırılır. Kirvesi var-

dır; *nuna* veya *nuno* diyoruz. Çocuğu vaftiz sırasında o tutar. Çocuk, *nuna* veya *nuno* ile birlikte komünyon alır. Sonra anne, üç defa *nuna* veya *nuno*nun önüne eğilip elini öper ve çocuğu öyle kucağına alır. *Nuna* ve *nuno* ömür boyu çocuğun annesinden babasından sonra destekçisi olur. İsmini de aslında o verir. Genelde aile büyüklerinin ismi verilir. Fakat son zamanlarda öyle değil. Biz isimleri kendimiz verdik ve mitolojiden seçtik. Fivos, Apollo'nun lakabı, Danai de Zeus'un sevgililerinden biri. Vaftizden sonra ikramlar ve büyük bir kutlama olur. Vaftizden iki gün sonra da çocuğun yıkaması yapılıyor. Genelde vaftizler pazar günü olur, salı günü evde bir tören yapılır. İki gün kutsal yağla kalan bebek, *nuno* veya *nuna* tarafından yıkanır. Yıkandığında çıkan yağ da ya denize ya damlara dökülür, kutsal olduğu için basılmasın istenir.

Vaftiz, bebeğin Hıristiyanlığa kabulünü simgelediği gibi, aslında bugün Türkiye'de küçük bir topluma, cemaate takdimini de ifade ediyor. Bu sizin için nasıl bir duyguydu?

– İnsan heyecanlanıyor. Cemaatte o gün çok büyük bir olay yaşanıyor. Vaftiz çok kutsal bir şey olarak görülüyor. Fivos'nun vaftizi Aya Triada Kilisesi'nde olmuştu. Ben de, annem de o kilisede evlendik. Fivos'nun vaftizinde annem sağlıklı ve aktifti, ikide bir gidip suyu eliyle kontrol ediyordu. Bebek yanmasın diye. Danai'nin vaftizinde ise annem hastaydı, o zaman kayınvalidem daha etkindi. Danai'nin vaftizi yazın olmuştu, adada oldu. Ben adalı sayılırım, İstanbul'da doğdum ama annemin suyu vapurda patlamış ve üç günlükken beni adaya getirmişler. O zamandan beri de her sene Burgaz'dayım. Oradaki kiliseyi; Aya Yanni'yi evim gibi görüyorum. Dua etmek istediğimde hep oraya giderim. Yürüyüşe çıkarım mesela, oradan mum yakmadan geçmem. Aslında çok kiliseye giden bir insan değilim ama orası ile başka bir bağım var...

Bir de, doğumdan sonra bebek kırk günlük olduğunda kiliseye götürülür ve papaz ona bir dua okur. Şimdi yirmi günlükken de götürüyorlar ama doğrusu kırk gündür. Erkek bebekse, papaz bebeği apsisin içine alıp kutsal masanın etrafında dua ederek gezdiriyor ve sonra anneye teslim ediyor. Fakat kız bebekleri almıyor, basamaklarda bırakıyor çünkü kadınlar apsisin içine alınmıyor.

Neden?

– Çünkü kadın, "günahkâr". Çünkü regl oluyor. Bütün tek tanrılı dinlerde bu var. Regl olduğun zaman ikonaları da öpemezsin mesela. Böyle...

Regl olması ile bağlantılı olarak hamile kalan kadınlara, hamileliğe dair ne söylersiniz?

– Tadını çıkartsınlar çünkü çok güzel bir olay. Hamilelik bence bir kadın için büyük bir hediye çünkü dünyaya bir can getiriyorsun. O yüzden hamilelik döneminde herkes sana çok iyi bakar; kocan da, aileler de. Herkes sabırsızlıkla bebeğin doğmasını bekler. Büyük bir iş, bir can dünyaya geliyor. Bebek de büyük bir hediye. Biri geliyor ve sen onu canından çok seviyorsun. Çok acayip bir şey. Bu yüzden bu benzersiz hediyelerin tadını çıkartmalarını söylerdim ve bir avazda doğurmalarını dilerdim...

YEŞİM PÜNDÜK

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1978 / Doğurduğu yıllar: 1993, 1996, 1998, 2000
Meslek: Ev hanımı

"Tam Doğum Esnasında Staj Gören Öğrenciler Geldi, Ona da Çok Kızmıştım..."

Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu.
Herkesin bir ilkbaharı, bir yazı, kışı oluyor işte.

– Sait Faik

İlk bebeğini kaybettikten sonra kara bir kış geçiren Yeşim Pündük, erik mevsimi gelince yeniden hamile olduğunu öğrenmiş. Bu haber ailede büyük bir sevinç ile karşılanmış, eşi hemen kırmızı gül almaya koşmuş ve yaşanmış önceki kayıp nedeniyle de epey el üstünde tutulmuş. Biraz korku, biraz merakla geçen dokuz ayın sonunda kızını kucağına almış, yirminci gününde Edirnekapı Hamamı'na gidilmiş, sazlı sözlü kutlaması yapılmış. Günler geçmiş, mevsimler değişmiş ve sırayla bir oğlu, bir kızı ve bir oğlu daha olmuş.

Yeşim Pündük ile hamilelik deneyimleri, Roman âdetleri ve kutlamaları üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Hatırlıyorum. Mide bulantıları başladı. "Acaba?" dedik, sağ olsun kayınvalidem, "Doktora gidelim kızım," dedi, "Tamam anne," dedim. Gittik doktora, tahlil yaptı. "Hamilesin," dedi. Çok sevindik. Sevinçten ne yaptığımızı şaşırdık. Eşim işteydi. Kayınvalidem hemen başladı; "Kızım ca-

nın ne istiyor?", "Kızım ne yapmak istersin?" Canım ilk erik istemişti. Yazdı, erik yeni çıkmıştı. Aldık, eve geldik. Sonra eşim geldi. Hepimiz gülüyoruz filan, annesi dedi; "Hadi gözün aydın, baba oluyorsun!" "İnanamıyorum!" dedi, geldi, hemen sarıldı. Öptü beni. Sonra hemen gitmiş kırmızı güller almış. Ailenin, yani eşimin tarafının ilk torunu. Ben annemin dördüncü kızıyım, en küçüğüm, annemin torun torbası var ama eşimin tarafının yoktu. Eşim ailenin en büyük çocuğu, o yüzden de çok mutlu olundu.

Hamileliğin ilerleyen dönemlerinde, sonraki aylarda neler hissettiniz?

– Bana hep soruyorlardı, "Canın nereye gitmek istiyor?", "Bugün ne yapmak istersin?" Onlar bana bunları sordukça ben çok duygulanıyordum. Çocuğum olacak diye çok heyecanlanıyordum. Ondan sonra ağlıyor ve üzülüyordum. Bebek karnımda büyüyor, nasıl olacak, nasıl gidecek her şey diye düşüncelere dalıyordum. Çok merak ediyordum. Bu hamileliğimden önce ilk bebeğimi kaybetmiştim. Erken doğum yaptım, bebek kalp enfeksiyonu geçirdi ve vefat etti. Ondan dolayı bu hamileliğimde korkum vardı. Ayrıca çok da dikkat ediyordum çünkü öncekinde ev işlerinden çok yorulmuştum. O zaman kayınvalidemle oturuyordum. Kayınvalidemin beş tane oğlu, bir kızı var. Gelen giden misafir oluyordu, kayınvalidem de çok iş yapmasını sevmiyor, "Kızım şöyle yap, kızım böyle yap." Ben de o zaman küçüktüm. Evde annem bana iş yaptırmazdı, evlenince yorgunluk oldu. Evlendikten iki-üç ay sonra hamile kaldım, onun da yorgunluğu oldu. Tabii sonra yeniden hamile olunca daha bilinçli oldum, daha çok dikkat ettim.

Sonraki hamileliklerinizde de böyle dikkatli davrandınız mı yoksa durum sizin için biraz sıradanlaştı mı?

– Onlarda da iş konusunda dikkatli oldum. Doktora düzenli şekilde gittik geldik. Doktor çok yardımcı oldu. Hamilelik boyunca vitaminsizlik, kalsiyum eksikliği ve kansızlık oldu. Bir de, diş ağrılarından çok çekmiştim.

Kalabalık bir ailenin içinde yaşarken hamilelikle ilgili öneriler, müdahaleler oluyor muydu?

– "Fazla kendini yorma", "ağır kaldırma", "ilk bebeğin böyle oldu, buna dikkat et" gibi şeyler söylüyorlardı. Doğru söylüyorlardı. Ben büyük sözü dinlerim, böyle bir huyum vardır.

Doğumla ilgili düşünceleriniz nasıldı?

– Çok endişem vardı. Kaybettiğim bebekte erken doğum yapmıştım ve o zamanlar bildiğim şuydu; "Erken doğan çocuk yaşamaz". O hep kulağımdaydı. Sancım başladı, doktora gittik. Kuvöz bulmak için bayağı gezdik, her yerde yoktu. O sırada, "Ben erken doğum mu yapacağım?" diye çok ağladım. Psikolojim bozuldu. "Yok," dedi doktor, "merak etme, bir şey olmayacak". Çok acılar çektim ve çok korktum. Tam doğum esnasında staj gören öğrenciler geldi, ona da çok kızmıştım. İyiden iyi psikolojim bozuldu. Doğum esnasında bir anda kendimi kaybettim. Gözlerim kapandı, karanlıkta, boşlukta kaldım. Diyorum ki "ışıkları açın", sonra bir anda ışıklar açıldı. Artık bilmiyorum, Allah biliyor, öbür dünyaya mı gittim geldim, ne oldu. Işıklar açıldı, gözlerimi açtım, kendime geldim. Bebeği aldılar kuvöze götürdüler. Ben doğumhanede kanama yüzünden bayağı kaldım, sonra servise alındım. Birkaç saat sonra uzaktan bebeği görmeye gittim. Sonra odaya geldim. Doğum yaptıktan bir gün sonra, tam sabaha karşı içime bir sıkıntı girdi. Annem vardı yanımda, "Anne," dedim, "ben çok fenayım, bebeği görmem lazım". "Hava aydınlansın, gideriz," dedi annem, "Yok, benim mutlaka

görmem lazım". dedim. Yanına bir gittik ki doktorlar bebeğe müdahale ediyorlardı. "Sakin ol," dediler bana ve beni oradan zorla çıkarttılar. Sonra eşimi aramışlar, "bebek öldü" diye ona söylemişler. Çok çok çok üzüldüm, anlatamam size. Çok kötü oldum. Çok zor bir süreçten geçmiştim. Ondan sonra ikinciye, üçüncüye, dördüncüye, beşinciye çok dikkat ettik. O yattıkça Allah öbürlerine ömür versin. Bir de, o doğumda dikişlerim de çok kötü atılmış. Öyle bir dikmişler ki sanki nakış işlemişler! İkinciye aile doktorumuza gidince doktor da dedi "Bayağı kötü yapmışlar, ben onu kesip estetik yapacağım," dedi. Sağ olsun sonra yaptı, düzeldi. Hepsini normal doğumla doğurdum.

Hamileyken bebeklerin cinsiyetlerini biliyor muydunuz?

– Bilmiyordum. Bir kız bir erkek oluyordu. Herhalde böyle sıralı oluyor diye düşündük, öyle de oldu. İki kızım iki oğlum var. Hepsine aileden birilerinin ismini verdik. Bizde aileden isim koymak çok meşhurdur. Eşim dedi ki; "Annemin ismi olsun", "Tamam," dedim. Sonrakinde dedi ki, "Babamın ismi olsun". Ona da tamam. Üçüncü oldu, dayısının hanımı var, "Onun ismi olsun," dedi, ona da tamam dedim. Dördüncü, "Bu senin babanın ismi olsun," dedi. Bizim ailede erkek çocuğu yok. "Çok iyi olur," dedim. Büyük kızımın ismi Zekiye, büyük oğlumun ismi Coşkun, ikinci kızımın adı Afet, en küçüğü de Ali.

Hamilelikleriniz sırasında bebekler için hazırlık yapmış mıydınız?

– Yapmaz olur muyuz? Annem ilk bebeğimde hiç evde durmadı. Ben üç-dört aylık hamileyken, durmadan Kapalıçarşı'ya giderdi. Çarşı pazar dolaşır dururdu. Alışveriş; beşik, yürüteç, araba, kıyafetler, onlar bunlar. Böyle bizde ailenin ilk çocuğu için neredeyse iki oda eşya hazırlanıyor. Yeni doğan bebe-

ğin altı-sekiz yaşına kadar giyeceği kıyafetler hazırlanıyor ve bir de, bunlar bebek doğmadan iki-üç gün kala asılmaya başlanıyor. Duvara asılıyor. Göz aydınlığına gelen giden oluyor ya, onlar görsün diye. Sergileniyor. Benim ilk kızımın çeyizini teyzem asmıştı. Eşyalarını asmışlar ve biz eve gelene kadar da loğusa şerbeti kaynatmışlar. Gelen gidene ikram edildi.

Hamilelikleriniz boyunca veya doğumdan sonra yapılan başka kültürel ya da dinî uygulamalar, kutlamalar var mı?

– Var tabii. Doğumdan yedi gün sonra çocuğu kırklarlar. Bebeği yıkarsın. Bebeğin yıkandığı suyun içine altın atarlar; yüzük atarlar, küpe atarlar. On beş, yirmi, yirmi beş, otuz, otuz beş, kırk diye sayarlar ve bebek kırklanır. Bunun amacı kırk bası olmamasıdır yani bebek hasta olmasın, iyi olsun denir. Bu bebek ya yedi günlükken ya da yirmi günlükken olur. Eğer yirmi günlükken olursa hamamda yapılır. Hamama gidilir. Loğusa kadın, kayınvalide, anne filan. Yemekler, içecekler hepsi hamama götürülür. Eş dost çağrılır. Sazlar çağrılır, bizim bayan sazlarımız vardır, onlar gelir. Kutlama yapılır. Orada yıkanırsın. Loğusa bayan özel giyinir, bir sabahlık giyer. Başına taç takılır. Orada oynanır, yiyip içilir. Bundan iki gün sonra da loğusa mevlidi yapılır. Hoca gelir, hem kadına hem bebeğe dua okur. Bebeğin kulağına ezan okur ve ismi koyulur. Bebeğin yastığının altına Kuran konulur, bebeği beklesin, korusun diye.

Bebeğin kırkıncı gününden sonra da, kırk uçurmaya gideriz. Kırk deniyor ama şimdi yirmi gün aslında. Yirmi gün boyunca loğusa kadın dışarı çıkmıyor ve al basmasın diye kırmızı kurdele takıyor. Yirmi günün sonunda yakın bir akrabaya gidiyor, akraba kadına iki-üç tane yumurta veriyor, kadın sonra o yumurtaları evinde yiyor. Bebek altı aylık olunca ise diş buğdayı yapılır. Hazırlıklar olur. Aşure yapılır, pasta olur, ikramlıklar filan. Yine sazlar tutulur. Eş dost çağrılır,

eğlenilir. Çocuğun önüne eşyalar konur; makas, tarak, Kuran-ı Kerim koyarlar. Çocuk, Kuran-ı Kerim'i mi seçti, "hoca olacak" derler. Makası tutarsa, "berber olacak" derler, normal kitap tutarsa "tahsilli olacak" derler. Böyle eğlencelerimiz oluyor.

Siz bunların hepsini yapmış mıydınız?

– Loğusa hamamını yaptık ama altı aylık diş buğdayını yapmadım. Biz Fatih, Karagümrük'teyiz –insanlar daha çok Sulukule diye bilir- bizim buradaki, Edirnekapı Hamamı'na gidip, eğlence kutlama yaptık.

Sulukule, eğlencelerini sokakta yaşaması ile de bilinen bir yer. Örneğin düğünler için sokakta müzik çalınıyor, dans ediliyor. Hamilelik veya doğum da böyle kutlanıyor mu?

– Oluyor. Dişbuğdayı ve doğum günleri dışarıda oluyor. İsteyen evde de yapıyor ama çoğunlukla dışarıda oluyor. Kapıda. Sandalyeler, masalar kuruluyor, misafirler geliyor. Herkes oynuyor, eğleniyor. Geçen uğruyor, zaten herkes birbirini tanıyor. Ev geleni gideni almaz, dışarısı daha ferah olur diye daha çok böyle oluyor. Güzel oluyor.

Yaşadığınız kutlamalardan ve tecrübelerinizden hareketle, şimdi hamile olan bir kadına ne tavsiye ederdiniz?

– Kendisine çok dikkat etmesini, yemesine, içmesine çok dikkat etmesini isterim. Çünkü dokuz ay on gün zor bir süreç. Eşinin de ona yardımcı olmasını isterim. Ev kalabalıksa, kayınvalide filan varsa mesela, –gerçi şu anda öyle oturan yok ama benim başımdan geçtiği için söylüyorum– gelini anlayışla karşılamasını isterim. Eşinin, hamile olan eşine sahip çıkmasını, moralini düzgün tutmasına yardım etmesini ve onu iyiliğe, güzelliğe motive etmesini isterim.

GAMZE GÜL ÖZŞAHİN

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1957 / **Doğurduğu yıl:** 1989
Meslek: Astrolog ve arkeolog

"Her Kim Ne Zaman Ne Şekilde Geliyorsa Hoş Geliyor"

... dağ ve nehir, ağaç ve yaprak, kök ve çiçek, doğadaki tüm varlıklar içimizde önceden şekillenmiştir, zira özü sonsuzluk olan, özünü bilmesek de çoğu zaman kendini bize sevme gücü ve yaratma gücü olarak hissettiren ruhtur onların kaynağı.

– Herman Hesse

Şamanizm'deki ruhlar, doğum anındaki gökyüzü görüntüleri ve kendi hamilelik deneyimi üzerine Gamze Gül Özşahin ile söyleştik.

Hamileliğinizi öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Tabii, çok iyi hatırlıyorum. Nişantaşı'ndaydım, eşimi karşılamak için havaalanına gidecektim. Vaktim çok boldu. Reglimde biraz gecikme olmuştu. "Şurada bir yere gireyim de test yaptırayım," dedim. Biraz vakit dolsun diye yani. "Pozitif," dediler, çok şaşırdım. Şaka gibi geldi. Hani tavşanların önünden niyet çekilir, kâğıttan bir not çıkar, okursun ya; onun gibiydi. Önce bu bana bir oyun gibi geldi. O heyecanla koşa koşa havaalanına gidip eşimle paylaştım.

Hamileliğiniz boyunca nasıl hisler içindeydiniz? Merak, tedirginlik, korku gibi duygularınız olmuş muydu?

– Valla ben hiç endişe duymadım. Teslimiyeti çok seven bir insanım. Tedirgin olmadım. Hamile kaldığım günü ve anı bile hissetmiştim aslında, ama öylesine baktığım bir anda öğrenmek bana ilginç geldi. Kızım olacağını da hissettim. Karnımdayken hep onunla konuştum. Şimdi, kızım hamile. Ultrasondan bin kere bebeği seyrettim, tipini biliyoruz. Halbuki benim hamileliğimde bir kerecik görebilmiştim, o da yarım yamalak, bir bilim laboratuvarından zar zor izin alarak olmuştu. Şimdiki teknoloji yoktu. Cinsiyetini de söylememişlerdi ama ben anne olarak biliyordum. Anneler bilir. Ona hep "kızım" diye hitap ettim ve, "Seni çok seveceğim, kucağıma alacağım, birlikte güzel bir maceramız olacak, harika bir yolculuk olacak," diye konuştum. Hâlâ da kızımla çok konuşuyoruz. Torunumla da çok konuşuyorum, "Merhaba Kayla, ben senin anneannenim, seni çok seviyorum," diyorum ve o da bana cevap veriyor. Elimi, Ece'nin (*kızı: Ece Özgüneş Kırdal*) karnına koyduğumda tepki veriyor. Hamileliğin bu döneminde bebekler cevap veriyorlar. Zaten bebekler muazzam bir enerji topu olarak dünyaya geliyorlar. Bir astrolog gözüyle baktığımda şunu söyleyebilirim ki; bebekler kolektif bilinç dışında pek çok bilgiyi; hem kendi ailesine ve geçmişine ait olan hem de genelden olan bilgileri alarak geliyorlar. Şu anda dünyaya gelen bebekler çok yüksek bilinçteler. Çok daha derin, kapsamlı bir bilgi ile geliyorlar. Eşim diyor ki, yeni doğan bebekler ortaokul mezunu gibiler.

Kendi hamilelik sürecinizle, bugün kızınızın yaşadığı hamilelik süreci arasında nasıl farklar var?

– Teknolojik desteğinin dışında çok fark yok. Aynı duygu doluluk, aynı ilgi, aynı sevgi var. Hatta kızım benden daha

bilinçli. Ben sadece içimden geldiği şekilde kızımla konuşmuştum ve normal hayatıma devam etmiştim. O dönemde ihracatta çalışıyordum, son güne kadar kamyon tepelerinde mal yüklüyordum. Hep çalıştım, hiçbir sıkıntım olmadı. Kızımda da aynı şeyi gördüm. Hiç rahatsızlığı olmadı, bende de olmamıştı. Herkes ona dedi ki, "Güzelleştin, erkek olacak," ama bebek kız. Benim de öyleydi. Süreci benimkine çok benziyor; sorunsuz ve sıkıntısız.

Etrafın, çevrenin bu sürece etkisi ne yönde oluyor? Hamilelik dönemlerinde aileler, toplum çeşitli şekillerde kadınlara tavsiye verebiliyor veya müdahalede bulunabiliyor...

– Doğru. Bana çok karışan, görüşen olmadı doğrusu. Belki ben o fırsatı vermedim kimseye. Annemin ve kayınvalidemin genelde destek amaçlı konuşmaları olmuştur. Hamilelik sürecinde bu anlamda pek bir şey yaşamadım ama bana göre bu müdahaleler esas bebek dünyaya geldikten sonra başlıyor. "Uyuttun mu?", "Öyle tutarsan boğulur" vs. Herkes kendi öyküsünü anlatmaya başlıyor. Buna biraz sinirleniyordum çünkü ben zaten o duyarlılığa sahibim. Canınızdan bir parça olduğu için, siz herkesten daha çok onu sahipleniyorsunuz. O bir mucize ve bence hepimiz birer mucizeyiz. Düşünebiliyor musunuz; o kadar spermin arasında bir tanesi gelip içeri girebiliyor ve işte o bizi yaratıyor. Evrenin muazzam gücüne hayran olmamak imkânsız. Bebeğinize âdeta âşık oluyorsunuz. Psikologlar da bunu söylüyorlar; hamilelik ve doğum, âşık olmaya koşut bir şey. Gerçekten öyle. Hatırlıyorum gezmeye giderdik, herkes arabada dışarılara bakarken ben kızımı seyrederdim. Allah'ım hiçbir anını kaçırmayayım, ne muazzam bir şey diye düşünürdüm. Bu değişik bir duygu. Yüreğiniz ona doğru akıyor.

Doğumla ilgili yaklaşımınız nasıldı?

– Sezeryan ile doğum yaptım, doktor, "Şu gün yapacağız," dedi. Astrolog olmama yani gökyüzünü okumayı bilen insanlardan biri olmama karşın, hiçbir zaman gökyüzüne bakıp da doğum şu zaman olsun, bu zamana denk gelse iyi olur, ay boşlukta mı diye düşünmedim. Doktorumdan da çok memnundum. Kendimi teslim ettim. En iyi şekilde, en iyi zamanda dünyaya geleceğine inandım. Zaten gökyüzünü içimizde yaşıyoruz.

Doğum anı astrolojik olarak ne ifade ediyor? Kişinin doğum haritası ile neyi bilmek mümkün?

– Doğum haritasına bakarak kişinin, bu hayata hangi potansiyellerle geldiğini, hayatın ona ne gibi vaatlerde bulunduğunu, zayıf noktalarını, güçlendirmesi gereken yönlerini ve bütün donanımını görüyoruz. Bilinçdışı faktörler dâhil olmak üzere; her şeyi görmek, anlamak ve değerlendirmek mümkün. Bir kişinin doğum haritası aslında o anki gökyüzü. Başınızı kaldırıp gökyüzüne baktığınız zaman hangi gezegen neredeyse onlar onun içselleştiği fonksiyonları oluyor. Dolayısıyla gökyüzünün resmi, sizin bebeklik fotoğrafınız ya da gökyüzünden aldığını nüfus kâğıdınız. Zaten astrolojinin konusu da insan.

Bu anlamda, gökyüzünün ne zaman doğum için daha elverişli olduğuna dair sorular alıyor musunuz?

– Çok. Senelerdir hep bunu sorarlar. Fakat samimiyetle söylüyorum, bunu çok gereksiz buluyorum. "Aman burcu balık olmasın", "yükseleni bu olmasın." Onları anlayıp saygı duyuyorum; belki birtakım hatıraları var ya da doğru veya yanlış bazı bilgileri yahut deneyimleri var. Fakat o insan ne yaşayacaksa onu yaşıyor ve korkulan şeyi hayat bir şekilde kişiye deneyimletiyor. Takip ettiğim insanlarda bunu fark

ettim. Anne oraya taktıysa, "bebek şu zaman doğmasın" diye diretiyorsa, onunla ilgili bir problemi var demektir. Hiçbir şey mükemmel değil, her şey kendine özgü. Her kim ne zaman ne şekilde geliyorsa hoş geliyor. Herkes kendi mücadelesinde, kendi yolculuğunda, kendi yapabileceği şeylerle geliyor ve Allah dağına göre kar veriyor.

Hamileliğiniz boyunca veya sonrasında hayatınızda, geleneklere bağlı, kültürel ya da dinî bir inanış, kutlama ya da batıl bir inanç var mıydı?

– Bir tanıdık demişti ki, "Hasta, sakat birine bakma hamilesin, etkilenirsin". Bu benim tamamen karşı olduğum bir bakış açısı. Zaten tam tersini yaptım, karşı apartmanın kapıcısının kızı zekâ özürlü bir kızdı, hamileyken onu bol bol sevdim. Hiç de rahatsızlık duymadım, böyle şeylere de inanmak istemiyorum. Bizde doğduktan sonra mevlit okutulur, ben yapmadım. Rahmetli babam Kuran'ı hatim etmeyi iyi bilirdi, bu konuda bilgi sahibiydi. O, kızımın adını kulağına ezanla söylemişti ve dua etmişti. Ben çok geleneksel biri değilim. Fakat torunum Kayla ile ilgili olarak eski Türk geleneklerine uygun ritüelleri yapmayı çok isterim.

Nasıl ritüeller bunlar?

– Sütle yapılan bir ritüelden bahsediliyor, tam detayını bilmiyorum, araştıracağım. Fakat çocuğun doğada olması bu uygulamaların temel noktası, zaten bana göre doğayı en iyi okuyan insanlar Şamanlar. Torunumun da doğa ile haşır neşir olmasını çok isterim. Onu güneşe çıkarıp güneşin enerjisini aldığı sırada kendini rahat hissetmesini sağlayacak bir şeyler yapmayı isterim. Şamanizmde toprağın iyesi, rüzgarın iyesi, ormanın iyesi var. Bunlara bağlı o kadar güzel âdetler var ki; örneğin ormana gireceksin, ormanın iyesinden izin istiyorsun. Topraktan çiçek kopartacaksın, izin istiyorsun

ve yerine dengelemek amacıyla bir şey bırakıyorsun. Bunlar bence çok önemli.

İnsanların ruhları da çok önemli. Yine eski Türk geleneklerine göre, insanın üç ruhu olduğuna inanılıyor. Bir tanesi, Sülde. Sülde, kişi doğduğu anda tepeden yani bıngıldaktan giriyor ve ölürken de oradan çıkıyor. Süne ruhu var; kalbi ve iç görüleri simgeliyor. Bir de, Özüt var, o da tam leğen kemiğinin orada bulunuyor ve dünyevi olanı, doğumu sağlayanı, hayattan zevk almayı sağlayan ruhu temsil ediyor. Bu üç ruhun birbiri ile harmonize olacak şekilde çalışması lazım. Üçünün iyi harmanlanması ve dengede çalışması gerekiyor. O yüzden de tüm ruhları beslemek lazım. Bunları; insana, doğaya saygıyı öğretmek ve örnek olmak isterim Kayla'ya.

Kendi hamileliğinizden ve yakından gözlemlediğiniz kızınızın hamilelik deneyiminden hareketle, hamile kadınlara ne tavsiye edersiniz?

– Kendi bedenlerini iyi tanısınlar. Herkesin ayrı bir öyküsü var ve herkes kendi öyküsünü anlatmaya kalkabilir. "Bende şöyle kanama oldu", "beş gün yürüyemedim" filan; bunlar güzel şeyler değil ve sorulunca belki anlatılacak şeyler. Bu yüzden bu tip öyküleri dinleseler bile, kendileri ile temasları daha yoğun olsun. Herkesin deneyimi kendine. Her beden kendine özgü ve herkesin bebeği ile yolculuğu çok özel. Kendilerine inansınlar ve vücutlarını dinlesinler.

NİLÜFER TAŞKIN

Doğum yeri: Trabzon (Memleket: Rize)
Doğum yılı: 1980 / Doğurduğu yıl: 2014
Meslek: Sosyolog

"İsminden Dolayı Ya Çocuğa Yakın Davranmazlarsa?"

İnsanların kim oldukları sadece adlarından mı anlaşılır sanıyorsun? Bakışlarından, yürüyüşünden, görüntüsünden, kullandıkları ses tonundan tanırsın onları.

– Amin Maalouf

Yüzünü görmeden, sesini duymadan oğlunun ismi için mücadele vermiş olan Nilüfer Taşkın ile, hamilelik deneyimi ve Laz kültüründeki hamilelik ve doğum âdetleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Hatırlıyorum. Sürpriz olmadı, hamile olmayı bekliyordum. O dönemde eski eşimle beraber lokanta işletiyorduk. Âdetim gecikince dayanamayıp lokantanın tuvaletinde test yaptım. Öyle öğrendim. Önce eski eşime söyledim, sonra kardeşlerimle paylaştım. Mutlu bir andı, hâlâ o test çubuğunu saklıyorum. Miro'nun (*oğlu: Miro Çağlayan*), içinde "ilk"lerinin olduğu bir anılar kutusu var; ilk ultrason fotoğrafı, ilk saçı vs. Test çubuğu da tüm o ilklerin başlangıcı.

Test çubuğundan çıkan sonucu nasıl kabullendiniz?

– Öncesinde konuyla ilgili düşünme zamanım olmuştu. Hazırdım. O yüzden, "ay bir dakika ben ne yaptım" gibi hissetmedim. Fakat kendi bedenimle ilgili bir eksiliğin tamamlanmış olduğunu hissettim, o çok güzel bir duyguydu. Ufak tefek bir insanım, boyum 1,60 bile yok, göğüslerim çok küçüktür, yok gibi. O yüzden hep kendimle ilgili kadınlık anlamında bir eksiklik var diye hissediyordum. Ben nasıl hamile olacağım, karnım nasıl o kadar büyüyecek, bu vücutla nasıl çocuk taşıyacağım diye düşünüyordum ve süreç hep bana fiziksel olarak uzak geliyordu. İnsan kendi yetisine, bir canlı taşıyabilme potansiyeline şaşırıyor. Bayağı ilginç ve güzel geliyor. Hatta bunun muazzamlığı bence erkeklerde bir tür kıskançlığa da neden oluyor. Şunu duymuştum: Patriarka, doğurma kıskançlığının bastırılması üzerine kurulu. Doğru galiba çünkü bunu yaptıktan sonra insana, her şeyi yapabilirim diye bir güç geliyor.

Bunu yapabilme sürecindeki hissiyatlarınız nasıldı?

– İyi bir anne olacak mıyım, nasıl bir anne olacağım diye düşünüyordum. Sağlıklı olacak mı konusu da bayağı takıntılı bir şekilde kafamda duruyordu ve çok kaygı duyuyordum. Ailede otistik bir kuzenimiz var, o beni çok endişelendiriyordu. Eğer öyle bir durum varsa hemen anlaşılır mı diye korkularım vardı. Neyse ki şanslıydık ve her şey yolunda gitti. İlk aylarda eski eşim aşırı temkinliydi. Ya kaybedersek düşüncesi ile ilk on iki hafta insanlarla paylaşmak konusunda fazla ketumdu. Bense tam tersi, bunu yaşamak istiyordum. Bir kayıp olacaksa o zaman üzülürüz, şimdi neden sevincimizi kursağımızda bırakalım, neden bu ânın keyfini çıkarmayalım diye düşünüyordum. Dört boyutlu ultrasondan sonra eski eşim de çocuğun geldiğini idrak etti ve ondan sonra heyecanlanmaya başladı.

Ailenizin, çevrenizin konuyla ilgili heyecanı, önerileri, müdahaleleri var mıydı?

– Yeni doğum yapmış yakın arkadaşlarım vardı, onların tavsiyelerini aldım. Ben sordum daha ziyade. Çok müdahale eden olmadı. Annem araştırdığımı görüyordu. Egzersiz de yapıyordum. Kilo konusunda da iyi gidiyordum. Eşimin fazla kilo alacağım diye ödü kopuyordu, beni egzersiz yapmaya motive ediyordu. Şimdi dönüp baktığımda biraz abarttığını düşünüyorum.

Hamileliğiniz sırasında bebeğin cinsiyetini öğrenmiş miydiniz? O konuda bir beklentiniz veya tahmininiz var mıydı?

– Evet. Başlangıçta kız olsa sanki hayatım daha kolay olurmuş gibi geliyordu. Tanıdık bir bedeni büyütmek, psikolojiyi bilmek... Soru bildiğim yerden gelir, ben de rahat ederim gibi geliyordu. Fakat erkek olacağını öğrendikten sonra hızlı adapte oldum. Hoşuma gitti. Şimdi ellerinde ojeler tutan kız analarını görünce, iyi ki erkek olmuş diyorum. Erkek belli açılardan daha basit geliyor. Miro beş buçuk yaşında, hâlâ kıyafetlerini ben seçebiliyorum.

Miro ismini nasıl seçtiniz?

– Bu isim eşimin aklındaydı. Miro, Kürtçe. "Bey, efendi, erkek" anlamına geliyor. İlk duyduğumda ses olarak çok hoş gelmedi. Bir isimden çok bir takma ad gibi geliyordu. "Başka bir şey bakalım," dedim ve epeyce Laz ismi aradım. Çok hoş kız isimleri vardı ama içime sinen bir erkek ismi bulamadım. Başka dillerde de baktım ama "şu olsun" diyeceğim bir isim çıkmadı karşıma. "Miro nasıl bir isim?" diye arkadaş çevremizi yoklamaya başladık. Büyük bir kesim negatif karşıladı, az kişi çok sevdi. O sırada İstanbul'a Miro'nun sergisi gelmişti. Oradan içimde bir sempati doğdu. Görselleşmesi, enternasyonal bir sesi olması hoşuma gitti.

Doğuma yaklaşırken "bu olsun" dedim. O noktada benim ailem inanılmaz karşı çıktı. Eski eşimin ailesi de mutlu olmadı çünkü Miro çok modern bir isim, geleneksel bir Kürt ismi değil. Yaygın kullanılan bir isim olmadığından, onlar; "bu nasıl isim" dediler. Benimkilerse, özellikle annem; "Kürtçe olmasın ama Lazca da olmasın. Normal bir isim bulun işte!" dedi. Özellikle akrabalara nasıl açıklayacağından endişe ediyordu Kürtçe bir ismi. Ben de bunu varoluşsal bir soruna dönüştürdüm. Israr ettim. O noktada eşim, "Tümüyle sana bırakıyorum," dedi. Ben de dedim ki, "Bizim buna sahip çıkmamız gerekiyor. Bu isme karar verdik, ben bunu istiyorum, bu olacak," dedim. Hatta doğuma buruk girdim. İsminden dolayı ailem ya antipati duyarsa, ya çocuğa yakın davranmazlarsa diye düşündüm. O kadar büyütmüşüm içimde. Kaldı ki ailemle de çok yakın ve çok bağlıyızdır birbirimize. Bu karşı çıkış canımı acıtmıştı. Türkiye gerçekleriyle ilgili olarak anlaşılır tarafları vardı ama yine de beni üzdü. Doğum oldu ve baktım annem "Miro" yazılı bir kapı süsü hazırlamış, hastaneye getirmiş. Bunu gördüm ve çok duygulandım. Sonra sorun olmadı. Doğumdan sonra annemi akrabalara şöyle açıklama yaparken duydum: "Sevdikleri bir ressam varmış da onun adını koymuşlar." Tamam dedik, nasıl anlatmak istiyorsa öyle anlatsın. Öyle anlatıyor ve tabii ki şimdi onu çok seviyorlar.

Laz kültüründe, hamilelik ve doğumla ilgili nasıl inançlar, kutlamalar var?

– Çok var. Kadınlar hamile olup olmadıklarını anlamak için bir kurbağanın üzerine işerlermiş ve kurbağa eğer hemen hareket etmezse hamile olduklarını düşünürlermiş.

Hamilelikte bebek kız mı erkek mi diye anlaşılması için iki yastık koyuyorlarmış. Birinin altında makas diğerinin altında bıçak oluyormuş. Hamile kadın, bıçağın üstüne otu-

rursa bebeğin erkek olacağına, makasın üzerine otururşa kız olacağına dair inanış varmış.

Kırkı çıkması ile ilgili çok şey var: Çocuğun yastığının altına ilk kırk gün boyunca bıçak koyma âdeti varmış. Bunu herhalde nedeni bilinmeyen bebek ölümlerine karşı yapıyorlar ve cinlerle açıklıyorlar. Cinler gelmesin, çocuktan uzak olsun diyorlar. Ailem bunu bana da yapmış. Loğusalık tamamlanana kadar kırk gün evden çıkılmıyor. Bu kırk gün içinde çocuğun çamaşırları gece dışarı asılmıyor; Lazca buna *eyamkotinu* diyorlar. Sonra, kırkı çıkmadan çocuğun yıkandığı su dışarı atılmıyor. Bir de, evde et veya altın varsa çocuğun ayağını ona bastırıyorlarmış ve "basılmasın" diyorlarmış.

En şok edici olan sanırım şu: Çocuğun salyası çok akıyorsa, adı Mustafa olan birisinin ayakkabısını çocuğa yalatıyorlarmış.

Bir de, evin yanından cenaze geçerse, çocuğu beşiği ile birlikte cenazenin hizasından yukarı kaldırıyorlarmış. Bu da "basılmasın" mantığı ile olan bir şey.

Nazara karşı da yapılan bir şeyler var mı?

– Nazarla ilgili olarak bir bardağa su koyuyorlar. Yanlarına kömür alıyorlar. Kimin nazar ettiğini düşünüyorlarsa, o kişinin adını söyleyerek kömürü suyun içine atıyorlar. Eğer kömür dibe çökerse işlem tamamlanıyor ve "evet o imiş" diye tahminlerini doğruluyorlar.

Sizin yaşamınızda bu uygulamalar yer almış mıydı?

– Hayır.

Kürt âdetlerine dair yaptığınız şeyler olmuş muydu?

– Yok, eşimin ailesi uzaktaydı. Sadece diş buğdayı yapmışlardı. Miro'nun dişi çıkarken onları Muş'ta ziyaret etmiştik.

Buğday kaynattılar, Miro'nun kafasından aşağı karışık tahıllar döktüler ve önüne bazı nesneler koydular. Miro, Muş'ta onlar arasından kalemi seçmişti. İstanbul'da bunu tekrarladık, Lazca sözlüğü seçti. Dilbilimci mi olur diye düşündük.

Laz kültürü bilindik öğesi olan Temel-Fadime hikâyelerinde hamileliğe yer var mı?

– Yok. O stereotip o kadar sınırlı ki... Fadime hikâyelerde sadece tarla ile ev arasında geçer. İşçi olmak ve Temel'in eşi olma rolü ile hatırlanıyor. Lazlar arasında başka gelenekler sürüyor fakat doğumla ilgili gelenekler, modernlikle sanki jilet gibi kesilmiş.

Modern dönemin hamilelerine ne tavsiye edersiniz?

– Bizim kuşağımızın, annelerimizin kuşağından farklı idealleri var. O ideallerde esnek olmayı öneriyorum. Mesela ben emzirmek için büyük bir çaba sarf ettim. Sütüm dördüncü gün geldi, o arada mama verildi ve bu bana çok ağır gelmişti. Sanki çocuğu zehirliyormuşum gibi hissetmiştim. Bizim kuşakta emzirme fetişleşti ya biraz... Şimdi diyorum ki niye o kadar abartmışım... Stres olmasaydım her şey kendiliğinden akacaktı. Ayrıca mama o kadar kötü bir şey değil nihayetinde.

Bir de, çocuğun ihtiyaçlarını gözlemlemeyi ve kadının kendi ihtiyaçlarını önemsemesini öneriyorum. İlk başından itibaren eşlerinin destek olmasını, rol almasını dilerim. Sonradan o topa girmek zor olabiliyor çünkü devreye anneanne ve babaanneler girince, erkekler döngünün dışında kalıyorlar, tekrar içeri girmeleri çaba gerektiriyor. İlk andan itibaren işin içinde olunca, onlar da daha kolay adapte oluyorlar. O anlamda eşim beni şaşırtmış ve sevindirmişti.

ELENA CEDOLİNİ

Doğum yeri: İstanbul
Doğum yılı: 1959 / **Doğurduğu yıllar:** 1981, 1983, 1992, 1993, 1998, 2001, 2003.
Meslek: Emekli memur

"Biz İmanlı Hıristiyanlar, Asla Nazar Boncuğu Kullanmayız"

Çocuklar Rab'bin verdiği bir mirastır,
Rahmin ürünü bir ödüldür.

– Eski Ahit

Embriyodan cenine dönüşen insanın, Tanrı tarafından bir ödül, bir armağan, bazen de bir mucize gibi verildiğine inanan ve altmış yıllık ömrünün yedi yılını hamile olarak geçirmiş olan Elena Cedolini ile, hamilelik deneyimleri ve Katolik inancı üzerine söyleştik.

İlk hamile olduğunuzu öğrendiğiniz anı hatırlıyor musunuz? Oradan başlayalım mı söze?

– Tabii hatırlıyorum. Eşimi on altı yaşında tanıdım, yirmi bir yaşında evlendik. Evlendikten bir-bir buçuk ay geçtikten sonra Saint Antoine'a (*Beyoğlu'ndaki Katolik Kilisesi*) gittim ve dua ettim. Beyoğlu'nda, İtalyan Okulu'nda okuduğum için genç kızlığımda da hep oraya giderdim, gençlik gruplarımız vardı. Orada evlendim. Evlendikten sonra gittiğim bir gün, Meryem Ana'nın kucağında İsa'yı görünce, "Benim de bir oğlum olsa ne güzel olur," diye dua ettim. Bir ay son-

ra da hamile kaldım. Çok mutlu oldum. Tam bir aile olacağımız için çok sevindim. Çok genç, çok saf, çok temizdik... Oğlum Roberto doğdu. Biraz zaman geçince eşim, "Bir çocuğumuz daha olsun," dedi. Kızım doğdu, onun doğumuyla da çok mutlu olduk. Her insan gibi ben de bir kızımın bir oğlumun olmasını arzu ediyordum. Bu arzum gerçekleşince şükretmek için ikinci bebeğime, İsa'nın adını "Kristina"yı vermek istedim ama Kristina, Meryem'siz olmaz dedim ve kızımın adını Maria Kristina koyduk.

Sonraki hamilelik tecrübeleriniz nasıl yaşandı?

– İki çocuğum doğduktan sonra, "bir oğlum, bir de kızım var, Allah'a çok şükür" diyordum. Hatta oğlumdan sonra bir kızımın olmasını çok istemiştim ki başka bir çocuk doğurmayayım. Yalnızdım, annem rahatsızdı, kayınvalidem çalışan bir kadındı. Yalnız başına çocuk büyütmek zor oluyordu. İki çocuğu da biraz büyüttüm ve İtalyan Konsolosluğu'nda çalışmaya başladım. Çocuklar okula, biz işe gidiyorduk. Gidiş dönüş saatlerimiz uyumluydu, okul evimizin tam karşısındaydı. "Dört dörtlük" bir yaşam diye düşündük. Sonra, 1990 senesinde kızıma lösemi teşhisi koydular. Uzun bir dönem büyük bir mutsuzluk yaşadım, o doktor senin, bu doktor benim gezdik. Doktorlar hastalığı, o dönem patlayan Çernobil vakıasına bağlıyordu, çok çocuk ölümü vardı. Mahvoldum. Ağlıyordum, mutsuzdum, ne yapacağımızı şaşırdık. Meryem Ana heykeline bakıp bakıp, "Meryem Ana sen bu acıyı tecrübe ettin, bana bu acıyı tecrübe ettirme, bana evlat acısı hissettirme," diye dua ediyordum. Sürekli tahlil yaptırıyorduk. "Bir tahlil daha yaptırın," dedi doktor ve büyük bir mucize gerçekleşti: Bu çocuğun üstünden bu hastalık kalktı. Doktora gittik, doktor, "Bu nasıl olur? Nasıl oldu bilmiyorum ama çocuğunuz sağlıklı," dedi. Kızım hâlâ sağ ve sağlıklı. Bütün bunlar oluyor, insan-

lar mucizeler yaşıyor fakat zamanla unutuluyor. Bana da biraz öyle oldu ve 1991 senesinde eşimle Papa'nın yaptığı bir gençlik toplantısına Polonya'ya gittik. Papa bir ayin yaptı ve o ayinde şöyle bir şey söyledi: "Polonya kadını hangi şeytan seni aldattı ki, sen kendi öz çocuğunun katili oluyorsun?" Ben bunu duydum ama bir kulağımdan girdi diğerinden çıktı. O anda hiç umurumda olmadı. Polonya'dan döndüm ve bir hafta sonra hamile olduğumu hissettim. İçimde iki tane ses vardı. Biri diyor ki: "Sen çalışıyorsun, kızın var, oğlun var, çocukların tüm eski eşyalarını da dağıttın, nedir şimdi bu? Başına bela. Uykusuz geceler başlayacak. İşin yoğun." Diğer ses ise bununla mücadele ediyor ve diyordu ki: "Ama senin kızını sana bağışlayan Allah. Allah var mı, yok mu?" Herkessiz bir hayat kurabilirsin ama Allah'sız bir hayat olabilir mi? Sen ellerini kaldırdın ve Allah sana kızını bağışladı. Şimdi sana başka bir hediye vermek istiyor, belki çirkin bir ambalajı var, hoşuna gitmiyor ama o sana veriyor. Eğer sen bu çocuğu aldırırsan artık hayatında Allah olmayacak. Sen kendi hayatının Allah'ı olacaksın." İşte o zaman Papa'nın sözleri aklıma geldi ve ilk sesin şeytandan olduğunu anladım. Aldırabilirdim, üstü kapanırdı, kimsenin haberi olmazdı, eşimi ikna edebilirdim, çocukları kandırabilirdim ama Allah'ın gözünün içine nasıl bakardım? Eğer kızım tekrar hastalanırsa, ellerimi dua etmek için tekrar havaya nasıl kaldırırdım? Dedim ki, "Yok, ben bunu yapamayacağım." Eşime hamile olduğumu söyledim, o da biraz tereddütte kaldı. İşyerindeki patronum, "Bu şartlarda kontratını yenilemeyeceğim," dedi. Ben de ona, "Paradan büyük değerler var, inandığım Allah var," dedim ve onun için o sırada hamile olduğum oğlumun adını Michele koydum. Michele, "Kim Allah gibidir?" anlamındadır, Mikail şeytanla savaşan baş melektir. Bu benim için önemliydi. Çünkü seçmem gereken değerler vardı. Allah mı? Para mı? Bu sa-

vaşı hayatımızda yaşadık. Şimdi Michele'nin yerine, kazanacağım parayla bir apartman sahibi olsaydım, oğlumun; üçüncü çocuğumun yerini tutar mıydı? Ve biliyor musunuz, doğduğunda o kadar güzel bir bebekti ki; altın gibi sarı saçlı, maviş gözlü... Yani o çirkin ambalajın içinden oğlum, âdeta bir hazine gibi verildi elime.

Sonraki çocuklarınız da böyle "hazine" gibi mi geldi?

– Bunun sonrasında ben çok dindarım, çok inançlıyım diye kendimle gururlandım. Kendimi iyi hissettim. Fakat Allah beni çıktığım tepelerden indirdi. O günlerde Antakya'ya bir kilise toplantısına gitmiştik, orada çift yumurtlamam olmuş. Dönüşümde de büyük bir grip yaşadım. Bir sürü antibiyotikli ilaç kullandım, Çin gibi vardı o dönem, herkes hastaydı. İğneler yapıldı... Sonra bir baktım ki hamileyim. Doktor, "Bu çocuk hasta doğar, aldırman lazım," dedi. Eşimle birlikte kahrolduk, büyük bir üzüntü yaşadık. Her gün ağladık. Gittiğimiz tüm doktorlar, "Çocuk sakat doğar," dedi, bir sürü hastalık saydılar ve ben de aldırmak lazım diye düşündüm. Bu arada papaza sordum, "Bizim bir arkadaşımız var, böyle bir şey başına geldi. Ne dersiniz?", o da dedi ki, "anne babaya kalmış, onlar karar vermeli". Cesaretim yoktu, kendi çocuğum olduğunu söyleyemiyordum. Bir perşembe günü doktor randevumuz vardı. Kosta (*eşi: Constantino Cedolini*) ile çok üzgündük, Kutsal Kitabı açtık ve karşımızı şöyle bir okuma çıktı; "Ey İsrail kavmi, ben seni Mısır'dan çıkarmadım mı? Ben seni çölde manna ve su ile beslemedim mi?" Kitabı kapattık ve dedik ki; "Allah bize kızımızı bağışladı, biz bu çocuğu aldırmayalım". Doktora telefon açıp randevuyu iptal ettim. Doktor, "O zaman Allah büyük," dedi. "Doktor," dedim, "kim büyük?", "Allah," dedi. Sonra o gün, akşam yemeğinden sonra büyük oğlum çöpü atmaya dışarı çıktı ve bir araba ona çarptı. Fren sesini du-

yunca cama fırladık fakat nasıl olduysa çocuğa hiçbir şey olmadı. O zaman dedim ki; "Bu sağlam çocuğa bir şey olsa, sakatlansa ben onu öldürecek miyim? Niye karnımdakini öldürmek istiyorum". Çocuğu kesin olarak aldırmamaya karar verdik. Eşimize dostumuza söyledik, telefonlar yağdı. Herkes bize cesaret vermeye çalıştı. Moral verdiler. Fakat ben o hamileliğim boyunca yeni doğan bebeklerdeki hastalıklarla ilgili tüm vakıaları, haberleri görüyor, perişan oluyordum. Doğuma gideceğimiz gün Kutsal Kitabı açıyoruz, karşımıza ikinci baş melek Rafael'in okuması çıkıyor. Orayı okuyoruz, bir karı kocanın dualarını, Rafael melek Allah'a götürüyor. "Ben senin gözyaşlarını dua olarak Allah'a götürdüm" gibi bir söz var orada. Ben de, "Rafael, Allah'ın ilacı demek ve Allah'ın ilacı dünyadaki ilaçlara galip gelir," diyerek, "çocuğa Raffaele adını koyacağım," diyorum. Ve tıp yanılıyor, oğlum gayet sağlıklı olarak doğuyor. Doktorların onun için söyledikleri aklıma geliyor da... Bu da Allah'ın mucizesi. Ondan beş sene sonra Gabriella geldi. Bir çocuğum daha olsun diye düşünmüyordum ama çok doğurgan bir kadınım. Gabriella zamanında da tahlillerim kötü çıktı çünkü yaşım ileriydi. Doktor tahlil sonuçlarını ve endişelerini söyledi, ona dedim ki, "Sen Raffaele'in hikâyesini biliyorsun, bana bunları söyleme". Gabriella sağlıkla doğdu ve onun peşinden de Daniela geldi.

Mikail, Rafael ve Gabriel üç baş melektir. Gabriela'dan sonraki çocuğumda, baş melekler yeter, bu sefer bir peygamber adı olsun diye düşündüm. Daniel Peygamber ateşler içinde Allah'a şükreder; "Çok acılar çektim ama Rab ateşler içinden beni çıkardı, kurtardı, acılarımı sevinç kaynağına dönüştürdü," der. Ben de o dönemde yaşadığım duygularla, şükretmek için altıncı çocuğuma bu ismi vermek istedim.

İki sene sonra 2003'te Elia doğdu. İlyas (Elia), "Yahve, Tanrı'mdır," anlamındadır. Kutsal Kitap'ta İlyas Peygamber;

kuraklık zamanında yoksul bir kadının ekmeğini ve yağını çoğaltmış, Allah'ın insanı yalnız bırakmadığını, onu ölmekten koruduğunu göstermiş bir peygamberdi. Allah'ın tedarik ediciliğini bana hissettirmişti. Allah, İlyas Peygamber'i çölde yalnız bırakmadığı gibi beni de zorluklarımda teselli etmişti... Bu yüzden ona da şükran ifadesi olarak İlyas Peygamber'in adını verdik.

İşte çocuklarımın hikâyesi böyle.

Bütün bu yıllarda ve hamilelik dönemlerinizde, kürtajı içinizde sorgulamış biri olarak, doğumlarınız sırasında ne hissettiniz, neler yaşadınız?

– Her seferinde şeytan beni denedi. Hangisinin doğum masasındaydı hatırlamıyorum ama doktor bana, "Tüplerini bağlayayım mı?" diye sordu. Ona, "Kadın hayat vericidir," dedim. Hayat vericiliğimi mi bağlayayım? Sen kadın olarak yaratıcı oluyorsun, dünyaya can veriyorsun. Seni doğum masasına yatırdıklarında tıpkı haça gerilmiş gibi oluyorsun, ellerin, ayakların bağlı. Kötü bir durum ama ben hep Meryem Ana'ya beni yalnız bırakmaması için dua ettim.

Şeytanın korunma konusunda da kişileri denediğini düşünüyor musunuz? Katolik inancına göre hamilelikten korunmanın yasak olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

– Gençken doğum kontrol hapları kullandım aslında kullanılmaz. Cahildim, bilmiyordum. Gün sayılarak hesap yapılır. Spiral de, Katolik inancına göre doğru değil çünkü oluşan canı öldürüyorsunuz. İçeride büyüyemediği için çocuk ölüyor. Halbuki benim inancıma göre yumurta ile sperm birleştiği an o bir insan. Adı var. Onu aldırınca insan kendi çocuğunun katili oluyor. Yedi çocuğum var, hepsi farklı karakterli, hepsi başka bir insan.

Bugünden geriye bakınca, ömrünüzün yedi senesini hamile geçirmiş olmak üzerine ne hissediyorsunuz?

– Elia'ya hamileyken demiştim ki; "Ben yine hamile mi olacağım". Çok bunalmıştım, zor çünkü. Fakat insan ömrü o kadar çabuk bitiyor ki...

Hamilelik dönemlerinizde yaşadığınız fiziki değişiklikler birbirine benziyor muydu? Yoksa her hamileliğinizi farklı şekillerde mi gelişti?

– Hepsi birbirinden farklıydı. Erkekler farklı, kızlar farklı. Kızlarda et yiyemiyordum, erkeklerde yiyebiliyordum. İlk üç ay bulantılar oluyor. Son zamanlar ayaklar ağrıyor ve şişiyor. Zor tabii ki.

Hamilelik dönemlerinizde çocukların cinsiyetlerini öğrenmiş miydiniz?

– İlk ikisini bilmiyordum. Hatta ikincisi kız olunca hastanede sevincimden bağırıyordum; "Kızım oldu! Kızım oldu!" Kosta, "Sus, bağırma, erkek çocuk üstüne erkek çocuk doğuran anneler de var," diyordu.

Hamilelikleriniz boyunca ve doğumdan sonra, aile, eş dost çeşitli tavsiyeler verip, müdahalelerde bulunabiliyor...

– Yapıyorlar, yapıyorlar. İlk iki çocuğumda bu müdahaleler çok ağırdı. "Pudra koy" diyorlardı mesela, halbuki koyulmazmış. Pudra pişik yapıyordu. Ya da "daha çok yedir" diyorlardı, bu sefer de çocuk kusuyor, daha kötü oluyor, beslenemiyordu. Üçüncü ve dördüncüde artık tecrübeli oluyorsunuz, dinlemiyorsunuz. Eşim de bana çok yardımcı oldu. Yüksek bir alt değiştirme masası yapmıştı, o masa belime çok iyi gelmişti. Siz de yaptırın.

İçinde bulunduğunuz Levanten toplumunda, hamilelikle ilgili, doğuma ve bebeğe ilişkin inançlar, nazar gibi inanışlar var mıydı?

– Bu konuda fazla bir ananemiz yok. Duamızı eder, haçımızı koyar, vaftizini yaparız. Vaftize kadar çocukların üstünde Meryem Ana, İsa ve haç bulunduruyordum. Biz İmanlı Hıristiyanlar asla nazar boncuğu kullanmayız, haç kullanırız. Nazar boncuğu Allah'tan büyük değildir, Allah'ın işaretlerini kullanmayı tercih ederiz. Vaftize kadar buna özen gösteriyordum. Yattıkları zaman da başuçlarına haç koyuyordum.

Hamilelik sırasında bebeğe hazırlık yapılıyor mu?

– Toplanılabilir, yemekler yenir, hediyeler verilir ama ben yapmadım.

Doğumdan sonra, örneğin çocuğun ilk dişi çıktığında bir toplanma veya kutlama oluyor mu?

– Türklerde diş buğdayı yapılıyor, bizde bu buğday kaynatma yok ama dişi çıktığında bir kutlama yaptık. Arkadaşlarla toplandık, ikram oldu. Güzel şeyler...

Hamilelikleriniz boyunca ve sonrasında, Katolikliğe dair uyguladığınız ritüeller olmuş muydu?

– İlk sokağa çıktığımda çocuklar yirmi günlüktü ve kiliseyi ziyaret ettik. Kırklarında da kiliseye gittik. İlk çocuğum Noel arifesinde, diğer tüm çocuklarım Paskalya gecesi vaftiz oldular.

Tüm tecrübelerinize dayanarak şimdi hamile olan bir kadına ne tavsiyede bulunursunuz?

– Babaannem, "bağdaş kurmayın" derdi, kordon dolanmasın diye. Çiğ et yemeyin. Hele ki şu korona zamanı çok

dikkat etmek gerekiyor. Dikkat edin. Ben kötü şeyler okumuyordum. Korku filmi seyretmiyordum. Mezarlıklara gitmiyordum. Moralim bozulmasın diye cenazeye gitmiyordum. Fakat annem babam öldükten sonra o algım değişti, mezarlıktan ürkmemeye başladım. Eskiden ürkerdim ama şimdi sevilen kişiler orada olduğu için korkmuyorum. Şu an olsa giderdim. O zaman böyle bir psikolojideydim. Psikolojilerine dikkat etsinler, pozitif kalmaya çalışsınlar ve Allah'ın onlara vermek istediği lütfu kucaklarına almaya hazırlansınlar. Bundan sonra hayatları çok daha güzel olacak.

DUYGU TOKAY

Doğum yeri: Tire, İzmir
Doğum yılı: 1979 / Doğurduğu yıl: 2004, 2011
Meslek: İşçi (Fabrika İşçisi)

"Çocuklar Melez Oldular"

"Seni kırbaçladılar mı?"
"Ve sütümü aldılar."
"Gebe bir kadını kırbaçladılar, demek?"
"Ve sütümü aldılar."

– Toni Morrison

Şiddetin acısını yaşayan, sütünü kaybeden ve sonunda hem bugününe hem de çocuklarının varlığına şükreden Duygu Tokay ile, hamilelik deneyimleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ilk anı hatırlıyor musunuz?

– Hatırlıyorum tabii. Kızım da çok güzeldi. Çok sevindim, beklediğim bir şeydi. İdrar testiyle öğrenmiştim. O an ne hissettiğimi tam anlatamam, çok güzel bir duygu. Oğlan istemeyerek oldu. Onda, âdet gecikmesi olunca sağlık ocağına gidip test yaparak öğrendim.

Hamilelik süreçleriniz boyunca nasıl duygular yaşadınız? Kaybetme korkusu, merak, heyecan; hangileri sizin için ön plandaydı?

– İlkinde çok güzeldi. Ben çocuğu kaybedecek miyim gibi şeyler hiç düşünmedim, aklıma bile gelmedi. Hiç korku hissetmedim. Onunla beraber olacağım zamanları, kucağıma alacağım günleri düşünüyordum. İkinci hamileliğim bayağı zor geçti. Öğrendiğimde eşimle aramız bozuktu, o kötü geçti. Kanamam da oldu, korktum.

Fiziksel olarak hamilelik ve doğum nasıl bir deneyimdi?

– Karnım çok büyüktü. Ortama çıkamıyordum, çok büyük olduğu için beni utandırıyordu. Doğum ikisinde de çok zor oldu. Kızımı kaybetme riskim vardı. Açıkçası ölü gibi doğdu. Ben doğum yapamadım. Oğlanda da suyum evde geldiği için zor oldu. Hastaneye götürecek olan kimse yoktu. Suyum gelmiş ama ben hâlâ evdeydim. Görümcemin eşi götürdü sonunda, hemen doğuma aldılar.

Aile, çevre bu esnada; doğum sonrasında ve hamilelik sırasında kadınlara çok fazla tavsiye verip, müdahalelerde bulunabiliyor...

– Büyüklerimiz, teyzemler filan, "soğan ye" gibi şeyler söylüyorlardı. Süt yaparmış ama zaten benim sütüm olmadı ondan yemeye de gerek duymadım.

Hamilelik boyunca çocuğun dünyaya gelişiyle ilgili hazırlık yapmış mıydınız?

– Ben çocuğuma kıyafetlerini aldım. Almak iyi değildir derlerdi ama ben aldım.

Nazar gibi inançlarınız var mıydı?

– Evet, nazar muskası takarlar. Kızıma takmışlardı ama ben oğluma takmadım.

Kızınıza muska taktıklarında, o muskanın onu koruyacağına inanmış mıydınız?

– Yok. Büyük oldukları için bir şey demiyorsun, takıyorlar. Onlar yakaya takıyorlardı, ben iğne batar diye çıkarıp yastığa takıyordum. Kaynanam vardı, sağ olsun, o çıkartır tekrar takardı. Ben derdim; "Çocuk küçük, bir yerine batar". Dinlemezdi, ben de tekrar çıkarıp, yatağa takardım.

Doğumdan sonra mevlit okutma, diş çıkardığında buğday kaynatma gibi ritüeller de olmuş muydu?

– İlk dişini gören hediye alır, buğday bilmiyorum. Kırkı çıktığında komşulara gidersin, gitmiştim ben de. İsim okuma kızımda oldu, oğlumda olmadı. Eşimin ablasının kayınbabası ezan okuyup, ismini söylemişti.

Çocukların isimleri ne?

– Kızım Ayşe, oğlum Emirhan.

Nasıl seçtiniz bu isimleri?

– Tabii ki ben seçmedim. Kızımınki babaannesinin adı. Oğlumun ismi Emir Berk olsun istemiştim, onlar Emirhan koymuşlar.

Hamileliklerde, doğumda ve doğumdan sonra hayatınızda, Afro-Türklere özgü bir kutlama, gelenek yer almış mıydı?

– Hayır, bizde özel bir şey yok. Beyazlarda olan şeyler var. Eşim Afro-Türk değildi, beyazdı. Çocukların melez olmasını çok istiyordu. Çocuklar melez oldular.

Hamile kadınlara nasıl tavsiyeler verirsiniz ya da kendi hamilelik dönemlerinize geri dönebilseniz ne yapmayı isterdiniz?

– Valla ben hamilelikle ilgili gayet rahattım. Kimisi yatar, ben öyle bir şey yaşamadım. Sorun yaşamadım, ikinci hamileliğimde yaşadığım sorunlar hamilelikten değil eşimden dolayıydı. Eşim ilk zamanlarda ikinci çocuğu istiyordu, hatta şöyle demişti: "Bana bir oğlan doğur, dile benden ne dilersen." Ben düşünmüyordum, sonra hamile kalmışım. Aldırmayı düşündüm. Sağlık ocağında bir hemşire, "Sakın kesinlikle aldırma, senin elinden tutan bu çocuk olacak," dedi. Ben de onu dinledim. Düşündüm, belki haklıdır dedim, doğurmaya karar verdim. İlkinde de eşimden şiddet gördüm. Beni hastaneye götürmüşler. Gözümü açtığımda hastanedeydim, "Çocuğuma bir şey oldu mu?" diye bağırdım, onu hatırlıyorum. Sonra kontrolden geçtim, çocuğumda bir şey yoktu. Çok şükür. İyi ki de doğmuşlar, ikisi de iyi ki olmuşlar. Çok şükür o günleri atlattık.

NARDANE KUŞÇU

Doğum yeri: Adana
Doğum yılı: 1954 / **Doğurduğu yıl:** 1975, 1984
Meslek: Emekli öğretmen, Nar Eğitim ve Narköy'ün kurucusu

"Yağmur Suyu Arındırıcı Sudur, Onunla Yıkanılır"

Çocuklar üzerine der ki Ermiş:

Onlara sevginizi verebilirsiniz, düşüncelerinizi değil. Çünkü kendi düşünceleri vardır onların.

Onlara benzemeye çaba gösterebilirsiniz ama onları kendinize benzetmeye kalkmayın.

– Halil Cibran

Çocukların her birinin özel olduğunu, herkesin kendine özgü ihtiyaçları, düşünceleri ve dolayısıyla seçimleri olduğunu, tüm seçeneklerin ve şifanınsa yanı başımızdaki doğada bulunduğunu gözlemleyen Nardane Kuşçu ile zorlu hamilelik süreçleri ve Yörük kültüründe yer alan hamilelik ve doğum âdetleri üzerine söyleştik.

Hamileliğinizi ilk öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Hatırlıyorum, çok enteresandı. Aslında eşim de ben de evliliğe karşıydık. Babam, Ahmet (*eşi*) eve iç güveysi geliyorsa, bu fikre "tamam"dı ama beni alıp gidecekse "yok!" diyordu. Ahmet, o sırada göreve gitti ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nda gemisi battı. Kocatepe gazisidir Ahmet. "Öldü" haberinin

üstüne çıktı, geldi. O zaman, "Bu dünyada ölüm varmış, beraber olalım," dedik. Ben önce, "Evlenmeye gerek yok, beraber otururuz" dedim ama bu sefer onun anne ve babası üzülecekti. Oğullarının ölüm haberini aldıktan sonra onun düzenli bir hayatı olmasını, motive olmasını istiyorlardı. Rahmet olsun, çok severdim kayınvalidem ve kayınpederimi. Bir de, biz öyle bir kültürle yetiştik; dört atanın hakkı birdir. Evlendik ve ben hemen doktora gitmek istedim. Çünkü benim on yaşımdan beri romatizmam var, daha önce gittiğim doktorlara göre çalışmamalıydım, doğurmamalıydım. İlk bunu söyleyen doktorla dalga geçtim, "İsterseniz ötenazi hakkımı kullanayım, onu da siz yapın," demiştim. Ve aynı yıl, altı ay yolları kapalı olan, bir dağ köyüne ilk kadın öğretmen olarak gittim. Çok şükür çalıştım. Fakat evlenince daha önce doktorların doğumla ilgili söyledikleri aklıma geldi ve durum nedir diye sormak istedim. Fakat dakika bir gol bir oğluma hamile kaldım. Bir çocuk sizi anne ve baba yapmak isterse, geliyor. Askerî hastanenin başhekim yardımcısı İsmail Abi vardı, –yaşıyorsa kulakları çınlasın, öldüyse ışıklarda uyusun; çok hoş, ruh taşıyan bir insandı– beni dikkatli bir takibe aldı ve benim hamileliğimde kocaman bir dosyam oldu. Fakat Ahmet savaştan çıkmıştı, elli dört arkadaşını kaybetmişti, onu daha çok üzmemek için bu dosyadan bahsetmiyordum. Doğum öncesi hastaneye kalktığımda dosyayı Ahmet'e söyledim. Maceralıydı, on sekiz gün doğum öncesinde, on üç gün de doğum sonrasında hastanede yattım ama başardık! Oğlum Ozan (*Ozan Kuşçu*) doğdu, çok mutlu olduk, çok sevindik.

Kabarık bir hastalık dosyasına sahip olmak, hamilelik sürecinizi ve o dönemki duygularınızı nasıl etkiledi?

– Ben sıkıntı ağırlamayı pek bilmiyorum. Bu yüzden sıkıntılı geçmedi. Keyifliydi. Yatak kenarları koruyucuları o za-

man satılmazdı, gidip pazardan kumaş alıp kendim dikiyordum. Bütün çeyizini hazırlıyordum. Onunla konuşuyordum.

Şöyle matrak bir olay da olmuştu: O zaman Kızıltoprak'ta eski bir apartmanın alt katında oturuyorduk. Ahmet ben zarar görürüm diye bir fareye kapan kurmuş. Anne fare ölmüş, bebek fare bir gün dışarı çıktı. Ahmet nöbetçiydi. Ben fareye yemek veriyorum yemiyor, birden ağlamaya başladım. Hamilelikte farklı hormonlar ürüyor. Ahmet geldi, ben başladım: "Sen bu bebeğin annesini neden öldürüyorsun! Sakın bu bebeğe dokunma, bak öldürürüm seni." Böyle komiklikler de yaşadım.

Sağlığıma dikkat ettim. Sigara içen bir tipim. İki kutsal zamanım vardır benim; gün doğarken duble kahvemi içerim, gün batarken bir kadeh rakımı içerim. O süreçte bunları yapmadım. Dikkat ettim. Doğum da kritik geçti ama ona da kafamı bozmadım.

İkinci hamileliğiniz ve doğum deneyiminiz, birincisine benzer miydi?

– Arada bir kürtajım var. Doğum kontrol hapı kullanırken hamile kalmışım. O sırada romatizmam azmıştı, ağır antibiyotikler kullandım ve bana heyet kararı ile kürtaj uygulandı. Bu hepimizi çok yıprattı. '80 İhtilali'nde erkek kardeşimi, '60 İhtilali'nde babamı tutukladılar, benim de epey yargılanmışlığım vardır. Erkek kardeşim hapiste olmasından Ozan çok etkilenmişti. Allah'a mektuplar yazıyor, "dayım çıksın" diye dualar ediyordu. Ben o arada Beste'ye (*kızı: Beste Kuşçu Reynaud*) hamile kalmışım. Ozan çok mutlu oldu. Biz de tabii. Bütün aile çok sevindi. Bir gün, baktım bebeğin kalp atışları düşüyor, hastaneye gittik. Beste de zorlu bir operasyon sonunda, dünyaya geldi. Yamuk yumuk gülümsüyordu. Çok mutlu olduk. Birlikte büyüdük işte.

Hamileliğiniz esnasında içinizde bir insanın oluşuyor olması size ne hissettiriyordu?

– Heyecanlandırıyordu. İnanamıyorsun, öğrenmeye çalışıyorsun. Ben evham yapmak yerine iletişim kurmaya çalıştım. Zaten her zaman, otla, kuşla, kedinin yavrusu ile; her şeyle konuşurum. Çocukları da çok severim, her bebeği kendi yavrum gibi görüyorum. Onun için çocuklarımla çok arkadaşlık ettim. Şükrettim. Keyfini çıkarttım. Muhabbet ettim. Kitap okurken onlara, "Sen ne diyorsun?" dedim.

Etraftakiler o sırada size neler diyordu?

– Çok şeyler söylüyorlardı. Mesela Beste'nin yumurta ile hiç arası yoktu. Babaannesi –Beste'ye çok düşkündü, o doğmadan ona ne çeyizler hazırlamıştı– bana, "Kızım bu böyle olmaz, tık şunun ağzına yesin," diyordu. "Anne yapmayacağım, her bünyenin ihtiyacı ayrı, ben önlerine koyuyorum, o kendine yarayanı alır," diyordum. Bilir çocuklar bunu. Çocukların her biri özel ve vücutlarının neye ihtiyacı varsa ona yöneliyorlar. Biri bir liste çıkardı diye onu yapacağız, öyle mi? Yok, bu bana ters. Dinlemiyordum. Çocuğumu gözlemliyordum.

Hamilelikleriniz süresince ve doğumlarınızdan sonra hayatınızda, Yörük kültürüne ait gelenekler, uygulamalar yer aldı mı?

– Banyo ritüelleri vardı. Yağmur suyu arındırıcı sudur, onunla yıkanılır. Annenin ve bebeğin banyoları özeldir. Yağmur suları toplanır ve o suların içine doğadan, bulunduğunuz çevreden ve zehir atılmamış alandan toplanmış olan özellikle yabani bitkiler atılır. Çünkü senin ihtiyacın olan şeyi, doğa üç yüz metre yakınında oluşturur. Hastalığına iyi gelecek olanı da öyle. Suya, o toplanan bitkiler ve taşlar koyulur. Bunlar suyu şifalı yapar ve onunla yıkanılır. Bu âdeti ben de yaptım, kızım da doğurduktan sonra yaptı.

Kırk uçurma ve yarı kırk vardır. Çok yakın olmayan kişilerle o sırada görüşülmez. Kırk gün içinde anneyi de bebeği de yalnız bırakmazsın; onlara kalbi sevgisi olan insanlar yalnız bırakmaz. Böylelikle o sürede, çocuğun güvenilir insanların enerji alanın içinde kalması sağlanır. O sırada anasının kucağında, babasının bağrında, sevgisinden emin olunan insanlarla büyür çocuk. Neden? Çünkü enerji alanının temiz kalması gerekir. Kırk uçurmak için toplumsallaşmaya başlarsın. Bu birinci sosyalleşme zamanıdır.

Sonra diş hediği âdetimiz vardır, çocuğun ilk dişi çıktığında uygulanır. Torunumunkinde bana şu kısmet oldu: Benim üç buçuk taneden elli altı kiloya ulaştığım ve tüm araştırmalarını üstlenerek, üretmeye çalıştığım yeni bir buğday var. Onu ilk kez torunumun diş buğdayında kaynattım. İnsanlar ilk kez orada tattı, ben de buğdayın pişmiş halini ilk kez onlarla tattım. Bunlar aslında doğaya, insana saygı ile ilgili. Halil Cibran'ın dediği gibi; bizden gelirler ve bizim değildirler.

Babanın içinde yer aldığı bir ritüel de var mı?

– Olmaz mı? Babanın bağrı çocuğun yaylasıdır. Biz Yörüklerde şöyle bir âdet var: Anne doğum yapacağı zaman, "al basması"nı kovalamak için kabilenin erkekleri orada beklerler. Baba, hemen yakında, doğum yapılan kapının önünde durur. Kadının doğum sancılarını dinler. Annenin başında da masal anlatıcı kadınla, ebe anne vardır. Babaya empati için yakası açık bir kadın elbisesi hazırlanır. Baba onu giyer. Bebeğin göbekbağı kesildiğinde, babayı çağırırlar. Baba o elbise ile içeri girer, göğsünü açar ve bebeği çıplak göğsüne koyar. Annenin kalp sesini bilir bebek. Anne bebeğin ayağının altındaki topraksa, baba üstündeki binadır. Bebek, babanın göğsüne dayandığında, onun kalp sesini de duyar ve gerçek özgüven oluşmaya başlar. Kızım bunu uyguladı. Ben kendi çapımda yaptım. Bu, benim geldiğim, beslendiğim kültür.

Beslendiğiniz kültür, içinde bulunduğunuz doğa ve hamilelik deneyimlerinizden hareketle, hamile kadınlara tavsiyeleriniz neler olur?

– Aşermeye dikkat etmek önemli. Aşerdiği şeye özen göstermeli çünkü o aslında vücudun ihtiyacını söyler. Bugünkü bilimin bildiği kadarıyla analizler yapılabilir ama hamile kadın bir şey aşeriyorsa onun temizini bulup yemesinde fayda var.

Sonra, her çocuk kendine özgü. Bu yüzden gözlem, sevgi ve zorlamamak önemli. Çocuğun eğilimlerini anlamak, elini neye uzattığını görmek önemli. Bunları görmeye çalışmalarını tavsiye ederim.

ESİN ALPAN

Doğum yeri: Balıkesir
Doğum yılı: 1970 / Doğurduğu yıllar: 1997, 2003
Meslek: Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

"Kırkı Çıktıktan Sonra, Bebeğin Artık Dünyalı Olduğu Kabul Ediliyor"

Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır parantez.
– Behçet Necatigil

Parantez açılış ve kapanışlarına bağlı ritüeller vardır. Örneğin bu topraklarda yaşamın başlangıcı gibi sonunu da takiben kırk gün beklenir ve kırkıncı gün bir geçiş ayini yapılır...

Eskilerin ayin ve deneyleri, Anadolu'da benimsenen doğum ritüelleri ve kendi hamilelik deneyimleri üzerine Esin Alpan ile söyleştik...

Hamileliğinizi öğrendiğiniz an ile başlayalım mı söze?

– Tabii, eczaneden alınan deney tüpüyle öğrenmiştim. O sırada evde kayınpederim vardı, büyük bir coşkuyla karşılandı. Hemen akabinde yemeğe çıktık. Güzel, hoş bir karşılama oldu. İkincisi de güzeldi. Zaten ikisi de isteyerek olduğu için ikisinde de çok sevindik.

Sonrasında neler hissettiniz?

– Her şeyden evvel kaplanlaşıyorsun. Anında, çok ciddi bir şekilde koruma içgüdüsü geliştiriyorsun. Hamileliğimin Yedinci-sekizinci aylarımda, doğum iznine çıkmadan evvel Saint Joseph'te (*öğretmenlik yaptığı okul*) duvarlara yapışık dolaşıyordum. Kitapları sürekli karnımda tutuyordum. Öğrenciler çarpar, bir şey olur diye ortalarda pek dolaşmıyordum. Halbuki ne olacak... Ama işte öyle aşırı bir koruma içgüdüsü gelmişti.

Fiziksel olarak hamilelik süreçleriniz nasıl geçmişti?

– Rahat geçti, sıkıntım olmadı. Birinci hamileliğimde taşıma açısından daha hafiftim. İlkinde yirmi yedi, ikincisinde otuz üç yaşındaydım. Annem hep otuz yaşın altında yaşanan ilk hamileliklerin daha rahat geçtiğini söyler. İkincisinde, birincisine göre biraz daha fazla ıkıldayarak taşımıştım ama onun dışında sıkıntım olmadı. Normal doğumdan korkuyordum. Çok korkaktım. İlk kızım dokuz ay on gününü tamamladı, ortada tık yok, doktorum normal doğum taraftarıydı. Hastaneye gittik ve sabah 09.00'da bana suni sancı verdiler. Doktor, "İki saate hallederiz," dedi. İki saat geçti, üç saat geçti, akşamüstü saat 17.00 oldu, gelişme yok. Doktor geliyor gidiyor, bir şey yok, belimde hafif bir ağrı hissediyorum, o kadar. En sonunda doktor, "Senin gönlünde yok," dedi ve sezaryen ile alındı. Birinci doğum sezaryen olduğu zaman ikincide normal doğum şansı yokmuş, o yüzden ikincisi de sezaryen ile oldu.

O dönemde etrafta, "sezaryen doğum yapan kadınların sütünün az olacağı" gibi doğru-yanlış söylemlerle "fikir" beyan edip, tavsiyelerde bulunan kimseler olabiliyor. Siz de bunu yaşamış mıydınız?

– Bizim ailede öyle şeyler çok yok. Yalnız annemde yelek giydirme merakı vardı. Bol bol, çeşit çeşit yeleğimiz olmuş-

tu: "Uykudan kalkınca yelek giydir", "yemek yerken yeleğini çıkar." Evde hep bir yelek muhabbeti vardı.

Hamilelikleriniz esnasında bebeklerin cinsiyetlerini öğrenmiş miydiniz?

– Evet, cinsiyetlerini öğrenmek istedim. Kız çocuk arzum vardı, çok seviyorum kız çocuklarını. İlki kız olunca, ikincisi erkek olur mu acaba diye düşündük. O zaman çevremdekiler, "İlki kız olduysa ikincisi de kız olsun, ilki oğlan olduysa ikincisi de oğlan olsun," dediler. "İki erkek ve iki kız kardeş birbirlerinden hayat boyu ayrılmıyorlar ama araya bir damat ve bir gelin girince, kardeşler biraz daha birbirinden uzaklaşıyor," dediler. Bilmiyorum ama böyle inanışlar var.

O dönemde hayatınızda hâkim olan başka inanışlar, nazar gibi inançlar var mıydı?

– Karı koca bizde hiç yoktu. Bir de, biz kalabalık bir aile değiliz, toplasan yirmi-otuz kişiyiz. Herkes de okumuş, meslek sahibi insanlar. Bu yüzden öyle inançlar çok hâkim olmadı. Yalnızca annem, çocukların başlarındaki yastığa nazar boncuğu takmıştı.

Fakat tabii özellikle Anadolu'da eskilerden gelen çok âdet var. Örneğin bebek eve geldiğinde, ilk kakasını alıp halının altına koyarlar. Eve bereket gelsin diye. Sonra, evde çocuğun ilk banyosu yaptırıldıktan sonra çocuğa bal sürerler. Özellikle kız çocukların genital bölgesine sürerler. Ballı bir hayatı olsun, hayatı güzelliklerle geçsin diye. Kırk çıkarmak âdeti vardır. Onda da çocuğun banyosu sırasında kadınlar kollarındaki altın bilezikleri çıkartırlar ve kırk kere suya daldırıp çıkartırlar. Hatta bazı büyükler o sırada çocuğa boy abdesti de aldırırlar. Sembolik olarak, abdest alınırken yapılan hareketleri çocuğa yaparak onu yıkarlar. Böylece çocuk ilk boy abdestini almış olur. Kırkı çıkana kadar çocuğun cen-

netin kokusunu üstünde taşıdığına inanılır. Dolayısıyla kırkı çıkana kadar çocuk kutsaldır. Hatta insanlar o dönemde bebeğin teninin cennetten geldiğine inanılan kokusunu içlerine çekmek isterler. Kırkı çıktıktan sonra o koku geçer ve bebeğin artık dünyalı olduğu kabul edilir. Bu yüzden de kimi yerlerde ilk boy abdesti kırkı çıktığında banyoda aldırılır. Kırk ile ilgili benzer ritüeller vefat sırasında da var. Vefatın ardından kırkında ve elli ikisinde yapılan mevlit ile kabirde ruhun tamamen vücuttan ayrılması, vücudun toprakla birleşmesi ve dolayısıyla Tanrı'ya kavuşma anlarının geldiği kabul edilir. Hatta elli ikisinde kutsal kitaplara göre burnun düştüğü, bunun çekilen en zor ve son azap olduğu, onun için de elli iki duasının yapılarak kişinin huzura ermesi için dualar edildiği kabul edilir. Bebeklerin kırk gününü beklemenin de buna benzer bir yanı var. Bebek ilk doğum itibarı ile sağlıklı olsa da, kırk gün içinde uzuvlarının işlevini tam olarak sürdürüp sürdürmediği gözlemleniyor. Tıbbın çok ileri olmadığı dönemlerde hayatlara girmiş bir ritüel bu. Yine gözleme dayanan bir, "deri deneyi" var. Bebeğin kolunun derisini çok hafif şekilde yukarı kaldırıyorlar, eğer deri rahat bir şekilde açılıyorsa bebeğin anne sütünü çok güzel aldığına; deri büzüşüyor ise bebeğin yeteri kadar beslenmediğine inanıyorlar. İlk çocuğum doğduğunda annem yapmıştı. "Anne ne yapıyorsun, çocuğu çimdikleyerek mi seviyorsun?" dedim, "Yok," dedi, "iyi besleniyor mu diye bakıyorum". Sonra eski insanların yaptığı bu deneyi anlattı bana ve, "İyi gidiyor, problem yok," dedi. Şimdi biz doktora gidiyoruz. Eskilerin ellerinde böyle bir imkân olmadığından bunun gibi davranış şekilleri geliştirmişler. Lohusalar için kullanılan "al basması" veya "lohusa humması" ifadesi de böyle. Psikolojik anlamda doğumdan sonra kendini çok kötü hisseden, depresif hallerde olan, hatta bebeği reddeden aslında ciddi travmalar geçiren anneler oluyor. Anadolu'da

bunu "al basması" olarak ifade ediyorlar. Yine tıbbi bilginin eksikliğinden kaynaklanıyor. Depresyonun ne olduğunu bilen yok, kadına sıkıntı bastıkça; "Al bastı, al bastı!" Kırmızı şerbet; lohusa şerbeti dağıtılırsa kadının kızartısının ve bunalımının geçeceğine inanılıyor.

Bu anlattığınız ritüeller içinden sizin uyguladıklarınız olmuş muydu?

– Kırk çıkarmada annem altın bileziklerini suya daldırmıştı. Annem seviyor böyle şeyleri, ben de sesimi çıkarmadım. Bileziklerini daldırdık, çıkardık.

Çocukların isimleri kulağına okunmuştu. İlk kızımın; Aylin'inkini, Halil Kudat, Saint Joseph'ten öğretmen arkadaşım (*Din Bilgisi öğretmeni*) gelip okumuştu. Ekin'inkini de bir başka yakın aile dostumuz okudu.

Göbekbağına ilişkin bir âdet daha var: Bebeğin göbekbağı düşünce onu saklamak için genelde üç yer tercih ediliyor. Birincisi kutsal kitabın arasına koymak; maneviyatı kuvvetli olsun diye. Diğeri denize atmak; coşkulu olsun, dünyayı dolaşsın diye. Öbürü de; okulun bahçesine gömmek, eğitimli olsun diye. Ben iki çocuğumun göbekbağını da okul bahçesine gömdüm.

Okulda çocuklarla beraber olmanızın, öğretmenlik mesleğinin anneliğinize bir katkısı veya etkisi oldu mu?

– Oluyor. Her şeyi daha sükûnetle karşılıyorsun, daha sakin davranıyorsun. Büyük bir sorun ile karşı karşıya kalsan bile önce dinlemeyi öğreniyorsun. Terlik elinde koşan biri olmuyorsun.

Tabii çeşitli önyargılar da geliştirebiliyorsun. Hamileliklerim boyunca, "Çocuklara 'Serkan' ismini asla koymam," diyordum. Tüm öğretmenlik hayatım boyunca kaç tane Serkan gördüysem, o kadar yaramazlardı ki... Bunu âdeta ista-

tistiki bir bilgi olarak verecek durumdayım: Tüm Serkanlar yaramazdır. Komik veya tuhaf gelse de bu tip ruh halleri oluşabiliyor.

Türk edebiyatındaki doğum ve hamile kadın temsilleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

– Bu özel bir konu olarak değerlendirilmiş, dolayısıyla bunun inceden inceye ayrıntısına girmek tercih edilmemiş. İşlenebilir bir konu ama Türk edebiyatında işlendiğine çok rastlamıyoruz. Kimi hikâyelerde kadının tarlada doğum yapması, kendi göbekbağını kesmesi yer alıyor.

Divan şairleri arasında kadınlar tek tük, onlar da soylu sınıftan. Kadının yeri evi, eşinin ailesinin yanı olarak düşünüldüğü için kadınlara öyle bir görev yüklenmemiş. Zihniyet meselesi. Öyle gelmiş öyle gitmiş.

Bizim edebiyatımızda ilk kadın yazarlar olarak Fatma Aliye, Şükufe Nihal sonrasında Halide Edip Adıvar var. Sonraki kuşak kadın yazarlar da kadın mücadelesi ve darbe dönemlerine tanık oldukları için kadınların daha çok cezaevi anıları, tutuklanma hikâyeleri ile kırsalda ya da şehirde kadınların çektikleri sıkıntılara yoğunlaşmışlar. Belki somut bir örnek olarak Elif Şafak'ın hamilelik sonrası yazdığı *Siyah Süt* adlı kitabı söylenebilir. Bunun dışında hamilelik ve doğum anlatı çeşitliliği pek yok gibi...

Şimdi kendi hamileliklerinize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına ne tavsiye eder, ne anlatırsınız?

– Bebeğin gözlerini ve mimiklerini takip etmelerini öneririm. Hamilelikten itibaren bebeğin isteklerine göre hareket etmek çok önemli. "Şunu yapmayacağım", "bunu yapacağım"; bu koskoca bir yanılgı! Çocuk hakikaten kendini anlatıyor ve kendi kendine sizi yönlendiriyor. Ne yapıyor ne ediyor, o dediğini size yaptırıyor; sonunda ayakta da sal-

lıyorsun, çarşafta da sallıyorsun. Biz genelde bebeğin isteklerine kulak vermek yerine kendi zihnimizdekini uygulamaya çalıştığımız için çok fazla sayıda ayrıntı kaçırıyoruz. Kendi yapmak istediklerimize o kadar çok odaklanıyoruz ki bebeğin mesajlarını görmüyoruz. Öyle olunca her iki taraf da ayrı feryat figan ediyor. Halbuki çocuk mesajlar veriyor. Onları fark etmeli...

Elmas Arus

Doğum yeri: Amasya
Doğum yılı: 1979 / **Doğurduğu yıllar:** 2006, 2014
Meslek: Yönetmen

"'Kaçıncı Çocuğun?' Diyorsun, Sayıyor"

Ünzile insan dölü
On kardeş, beşi ölü
Büyüdükçe un ufak
Ve gelir de görücü
İnci gibi dişi
Görücü bilir işi
Söğüdüm ağlar gider
Olur hatun kişi
Varmadan sekizine
Ergin oldu Ünzile
Hem çocuk hem de kadın
On ikisinde ana
Bir gül gibi al ve narin
Bir su gibi saydam ve sakin
Susar kadın Ünzile...

– Aysel Gürel

Susan ve doğuran kadınların hikâyelerinden çok etkilenmiş olan Elmas Arus ile, kendi hamilelik deneyimleri, Alevi âdetleri, sinemadaki kadın ve doğum temsiliyeti üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ilk anı hatırlıyor musunuz?

– Hatırlamaz olur muyum? Evliliğimizde iki yılı geride bıraktıktan sonra, dünyaya bir çocuk getirmek istedik. Rutin kontrollerden birinde yapılan kan testi sonucunda doktor, hamile olduğumu söyledi. O anki mutluluğumu anlatmaya kelimeler yetmez. İlk çocuğumuz Cem Poyraz'ı, kucağımıza alacağımız günü heyecanla bekledik. İkinci çocuğum Lal Ana ise, ağabeyinden sekiz yıl sonra sürpriz bir şekilde dünyaya geldi.

İlk hamileliğimin ilk üç ayı çok enteresandı. Bedenim ve ruhum, bir yandan yeni durumu kabullenmeye çalışırken diğer yandan alışmaya direniyordu. Oğlumu kucağıma almadan çok önce de onu rüyamda görmüştüm.

Nasıl bir rüya görmüştünüz?

– Çocuk konusunda tereddütlü olduğumuz dönemde, rüyamda bir erkek çocuğum olduğunu gördüm. Onlarca bebeğin içerisinde kucağıma bir erkek bebek veriliyordu ve bu bebek, dünya güzeliydi. O bebeğin varlığını o kadar derinden hissettim ki, rüyanın etkisiyle çocuk istemeye başladım. İşin ilginç yanı, dokuz ay sonra kucağıma aldığım bebek, rüyamda gördüğüm o bebekti. Cem Poyraz, Lal Ana'dan farklı olarak, her sürecinde rüya bağı kurduğum bir çocuk oldu. Herhalde ilk çocuk olmasından kaynaklı... Hastalıklarını da hastalığının tedavisini de rüyamda görürdüm.

O rüyaları görüyor olmak sizi garip bir ruh haline sürüklemiştir herhalde...

– Tabii, kesinlikle. Oğlumun duygusal yönden algıları çok açık. Üçüncü gözü açık olan insanlar vardır ya, o da öyle bir çocuk. Hissediyorsun. Benimle de çok enteresan bir bağı var. Birbirimizle konuşmadan ne istediğimizi biliyoruz, telepatik iletişimimiz var.

Hamilelik süreçlerinizi fiziksel olarak nasıl yaşadınız?

– Yemek konusunda ilk üç ay sıkıntı çektim. Canım sadece portakal çekmişti. Onun dışında yemek ve soğan kokusuna dayanamıyordum, hep dışarıdan yiyorduk. Sonra durum biraz normalleşti ama normalleşmenin hemen sonrasında gebelik şekeri çıktı ve sürekli diyet yapmak zorunda kaldım. Sürekli kanamam oluyordu ve düşük tehlikesi geçiriyordum. Zorluydu, çünkü bir de o süreçte belgesel çekiyordum. Sekiz aylık hamileyken Doğu turundaydım mesela. Yediklerim dokunuyordu, zehirlenmeler yaşıyordum.

Lal Ana'ya hamileyken de yine yollarda ve yoğun tempoda çalışıyordum. Ancak hamile olduğumu anlamadım bile. Bir gariplik hissediyorum ama adını koyamıyorum. Artvin'deyken bir test yaptım ve hamile olduğumu öğrendim. Epey şaşırtıcıydı ve çok mutlu oldum. İkinci hamileliğimde de şeker sorunum oldu ve diyet yapmak zorunda kaldım; Cem Poyraz'daki hamileliğim kadar sıkıntılı geçmedi. Hamileliğin zorluklarına rağmen ikisi için de daima, "İyi ki oldular, iyi ki varlar..." dedim, diyorum.

O dönemde etrafınızdaki insanlar, aileniz size neler diyordu?

– Baba tarafım Abdal, anne tarafım Roman. İki kültürün farklı özellikleri olduğu gibi ortak bazı özellikleri de var. Alevilik bu ortaklıklardan biri. Abdal olanlar, geleneksellik ve inancı daha yoğun yaşıyorlar. Geleneksel bir toplum olmalarına karşın, bana "okumuş, eli kalem tutmuş" şeklinde baktıkları için genelde çok fazla müdahale etmiyorlar. Hamilelikte, "Şuna bakma", "Tiksindiğin hiçbir şeye bakma, bakarsan çocuğun böyle olur" gibi şeyler söylemişlerdi. "Aklına kötü bir şey getirme" diye telkinde bulunuyorlardı. "Gözünde gönlünde bir şey kalmasın", "aman ha bir şey çalıp yeme," diyorlardı. Bir de, "Saçını sakın kesme, çocuğun

bahtından kesersin," demişler ve saçımı kesmeme izin vermemişlerdi.

Saçınızı keserseniz bebeğin bahtının kesileceğine inanmış mıydınız?

– Yok, inandığımdan değil de kuaföre gitmeye üşendiğimden kestirmemiştim. Aslında bizim inançlar ve gelenekler yoğun olarak hamilelikte değil; doğumdan sonraki kırk günde ortaya çıkıyor. Kırka karışmak var mesela. Senin çocuğunla aynı ay doğmuş bir çocuğu, senin çocuğun ile yan yana getirmemen gerektiğine inanılıyor. Onları bir araya getirmenin her iki çocuk için de uğursuz olacağı düşünülüyor. Sürme çekmek geleneği var, çocuğun gözüne kırkı çıkana kadar sürme çekiyorlar; mikrop kapmasın, gözleri sürmeli olsun diye. Kırkı çıkmamış olan çocuğun başına ekmek parçası ve bıçak koyuyorlar. Ben izin vermezdim ama bir bakardım, annem çocuğun başına ekmek parçası ve bıçak koymuş. Niye koyduğunu sorduğumda, "Çocuğu ecinnilerden koruyacak," demişti. Bir de regl olan kadınlar, ilk kırk gün çocukta yaralar çıkar endişesiyle onu görmüyorlar. Anadolu'da regl olma halini pis bir hal olarak algılıyorlar, o nedenle böyle bir uygulama var.

Bir de, halam ilginç bir şey yapmıştı. Geleneksel bebek şapkalarımız var bizim; önü fırfırlı, çeneden bağcıklı. Yumuşak bir kumaştan elle dikiyorlar. Şapkanın her tarafına koruyucu bir sembol dikiyorlar. İğde dalı gibi, nazarı alacağını inandıkları objeler dikiyorlar. Sonra çocuğu kötü enerjiden, kem gözden korusun diye kırk gün boyunca o şapkayı çıkarttırmıyorlar. Cem Poyraz doğduğunda halam şapka takmıştı, Lal Ana'da yapamadı çünkü kızımın doğumunu göremeden vefat etti.

Bu kırk günün bitişinde uygulanan özel bir ritüel var mı?

– Var, kırkı çıkarmak... Kırkı çıkarmak için kırk suyu hazırlanıyor, kaynamış suyun içine kırk tane taş altın ve altın yüzük atılıyor. Dua okuyorlar, sonra evin her yerine bu suyu serpiyorlar. Anne, kırk suyuyla yüzünü siliyor. Bu uygulamayı Cem Poyraz'da yaptık. Kızımda yapmadım.

Çocuğa ismini vermek veya ilk dişini kutlamak için yapılan özel bir şey var mı?

– Bizimkilerde yok. Çocuk yürümeye başladığında yapılan bir şey var. "Oğlunu getir mahalleye," dediler, götürdüm. Dört-beş genç çocuğun ayaklarını bağladılar. Onlar zıplaya zıplaya gelip, Cem Poyraz'ın eline değdiler. Oğlumun kolay yürümesi, hayatta daha hızlı ilerlemesi, gelecekle ilgili hızlı koşmasını dilemek için yaptılar.

Alevilikte kutsal sayılan kişilere ait semboller bu süreçte kullanılıyor mu?

– Evet. Hz. Ali, Hacı Bektaşi Veli ve Atatürk'ün fotoğraflarını mutlaka çocuğun beşiğinin başına asıyorlar. Bebeği koruyacaklarına inanıyorlar. Bir de eskiden, perşembeyi cumaya başlayan gece mutlaka bu üç resmin önünde mum yakılırdı. Amcam sürekli yaktı. Ara ara ben de perşembeyi cumaya bağlayan gece iyi hissetmek için mum yakarım. Hz. Ali'nin kılıcını, bebeğin yastığının altına koymak âdeti de vardır. Uygulama yöre yöre değişiyor aslında. Yeni nesil çok yapmıyor, geleneğin içinde olanlar yapıyor.

Sinema üzerine düşünecek olursak; size göre yerli sinemada hamile kadın ya da doğum nasıl temsil ediliyor? Ya da ediliyor mu?

– Ediliyor. Hamile kadın sürekli bağıran, çağıran kişi olarak görülüyor. Doğum anında bacaklarını açan, bağıran ve

çocuğu çıkaran kişi olarak gösteriliyor. Biraz aşağılamak, küçümsemek ve ayıplamak için kullanılıyor. Bana bir kadın olarak hissettirdiği bu. Kadının çektiği acıları abartı ile anlatmak aslında o kadını aşağılama hallerine dair. Yılmaz Güney'in bir filminde kadının doğum sahnesi çok gerçekçiydi. Olabildiğince sert ama olduğu gibiydi. O kadar sert haliyle doğumu göstermek de beni bir kadın olarak çok iyi hissettirmiyor ama en azından gerçekçi olması önemli. Çünkü bunun gerçekçi olmayan şekilde, abartı ile mizah konusu haline dönüştürülme halleri çok rahatsız edici. Daha ziyade yapılan da bu; gerçekçi, hissettirdiği gibi olan bir temsiliyeti yok.

Yabancı sinemada buna dair gerçekçi bir temsil var mı?

– Orada kadının hamileliği; sizin, benim hamileliğimiz gibi. Hamileliklerimiz nasıl geçiyorsa öyle yansıtılıyor. Ne mizah konusu oluyor, ne abartı konusu haline dönüşüyor. Hayatın bir parçası. Olması gereken, doğal. Onu kutsayan bir hal de yok, aşağılayan bir hal de yok. Olduğu gibi.

Bizde hamilelik neden karikatürize ediliyor?

– Kadını anlamadıkları için. Yüzyıldır bu topraklarda kadını anlamadılar, o yüzden hamileliği de anlamalarını bekleyemeyiz. Hamile kadından cinsel haz duyan bir iktidar hazzı varken bunun anlaşılması da mümkün değil zaten.

Siz bu konu üzerine bir film yapacak olsanız, nasıl bir şey yapmak isterdiniz?

– Dezavantajlı kadınlar ile ilgilendiğim için bakış açım da bununla ilgili. Senaryo, hamilelik sürecindeki kadınların hem kadın hem de dezavantajlı kadın olma hali üzerine olurdu. Kendi olmama, olamama hallerini, bunun önündeki engelleri, yaşadıkları zorlukları ve her türlü mağduriyetle-

rini çekmek isterdim. Çünkü onlar, toplumun içindeki rolleriyle birey olarak var olabiliyorlar, rollerinin dışında kendileri gibi olamıyorlar. Mardin'de belgesel çekerken tanıştığım yirmi üç-yirmi dört yaşındaki bir kadından çok etkilenmiştim. "Kaç yaşındasın?" diyorsun, "Bilmiyorum," diyor. "Kaçıncı çocuğun?" diyorsun, çocuklara gözünü gezdiriyor, sayıyor, kaçıncı olduğunu söylüyor. "Doktora gittin mi?", "Yok, burada bilmem kim var, o doğurttu." "Kaç yaşında evlendin?" Bilmiyor. Ne kadınlığını, ne hamileliğini biliyor ne de ne yaşadığını farkında. Ona, "Sen gelinsin çalışacaksın, kadınsın cinsel olarak kocanın ihtiyaçlarını karşılayacaksın, annesin çocuklarına bakacaksın," denmiş ve kendi kimliği yok edilmiş. Tüm kimlikler bundan oluşmuş. Kendini düşünme, anlama, ölçme, birey olma halini ortadan kaldırmışlar. Bunun üzerine odaklanmak isterdim.

Kendi hamileliklerinize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına ne tavsiye edersiniz?

– Cem Poyraz'a hamileliğimde film çekerken yolculuk yapıyordum. Doktor sekizinci ayımda, "Artık gitme, çocuk düşer. Oralarda zehirlenirsin, kalırsın, bu riski alma," dedi. "Ben bunu bitirmek zorundayım, gitmek zorundayım, tüm önlemleri alıp gideceğim," dedim. Gittiğimiz yerler olağanüstü zor yerler; Karadeniz kıyısından Artvin'e, oradan Bingöl, Diyarbakır, Urfa, Gaziantep, Kayseri, sonra Denizli, sonra İstanbul. Urfa'da zehirlendim, Kayseri'de hastaneye yattım, çocuğun kalbi iki gün çok yavaş attı. "Eve dönmeyeceğim, dikkat edip devam edeceğim," dedim. Şu anki aklım olsa hayatta yapmazdım. Gençlik hali... Onun doğacağına inanmıştım. Fakat bu endişelenmeme haline yine sahip olmak isterdim. Endişe çocuğu çok etkiliyor. Diğer taraftan hamilelikle ilgili tıp, sektör haline dönüşmüş durumda ya, onun çok içinde yer almazdım. Yine rutin kontrolle-

re giderdim ama daha rahat olabilirdim. Çok hazırlık yapmaz, çok kıyafet almazdım. İhtiyaç oldukça alırdım. İlk çocuk olmasının heyecanıyla herhalde, oğluma o kadar alışveriş yapmıştım ki kıyafetleri dolaplara sığmıyordu. Her şeyi kuşlar gibi kendin öğreniyorsun. Deneye yanıla kendi yöntemini buluyorsun. Yine bulmayı ve kolayca uygulamayı isterdim.

GÜLSÜN KARAMUSTAFA

Doğum yeri: Ankara
Doğum yılı: 1946 / **Doğurduğu yıl:** 1974
Meslek: Sanatçı

"Sadece Bebek Vardı ve Ben Vardım"

Gece, ıssızlaşıyor
Dağlardan denize.
Ama ben; seni sallayan,
Ben yalnız değilim!
– Gabriela Mistral

Hayata karşı durarak, yeniden hayata karışmak duygusuyla ve yalnız olmadığını bilerek çocuk sahibi olan Gülsün Karamustafa ile; hamilelik deneyimi, devrimci ilkeleri ve hamile kadının sanattaki temsilleri üzerine söyleştik.

Hamile olduğunuzu öğrendiğiniz ânı hatırlıyor musunuz?

– Evet, gayet iyi hatırlıyorum. O zamanlarda 'kurbağa testi' denilen bir test yapılıyordu, hamile olduğumu onu yaptırarak öğrendim. Ürin bir kurbağaya enjekte ediliyor, kurbağanın reaksiyonuna göre hamile olup olmadığın anlaşılıyordu. Taksim'de bir laboratuvardan test sonucunu aldığımız zaman çok heyecanlanmış ve sevinmiştik. O ânı çok iyi hatırlıyorum. Hâlâ "pozitif" yazan kurbağa testinin sonuç kâğıdını saklıyorum. Fakat aslında benim hikâyem, hem çocuk

sahibi olmak, hem doğurmak hem de sonuçları açısından tamamen bir 12 Mart hikâyesidir.

Nasıl bir hikâyedir? 12 Mart ile nasıl bir ilişkisi var?

– Eşimle (*Sadık Karamustafa*) evlendiğimizde bir süre için yurtdışına gittik, bir miktar İngiltere'de yaşadık. Buradan giderken sol düşüncedeki demokratik eylemlere katılmış kişiler olarak gitmiştik. Biz giderken her şey demokratikti fakat döndüğümüzde; Şubat 1971'de farklı bir durumla karşılaştık. Her şey yer altına inmişti, tüm arkadaşlarımız çok tedirgin ve rahatsızdı. Hükümetin birtakım hazırlıklar içinde olduğunu öğrendik. Yurtdışında bunun bilgisini tam olarak almak mümkün değildi ama gelince ne oluyor, ne bitiyor demeye kalmadan arkadaşlar dediler ki; "Siz şu anda pek tanınmıyorsunuz, evinizde bir arkadaşımız kalsın". "Tabii kalsın, ne olacak," dedik ve sonra çok hızlı bir şekilde, yataklık suçundan ikimiz birlikte hapse girdik. Mayıs 1971'di. Macera öyle başladı. O kadar büyük bir baskı ve terör vardı ki... Biz hüküm giydik. Sadık Karamustafa iki buçuk sene yattı, ben altı ay yattım. Eylül 1973'te Sadık Karamustafa, Ecevit affı ile hapisten çıktı. O dönem bir nesil olarak hapisteydik ve birdenbire Ecevit affı ile birlikte salındık, tüm arkadaşlarımız salındı. Sonuç olarak garip bir travma ile karşılaştık. Büyük bir sıkıntılı dönemden sonra hayata döndük. Evlilikler, arkadaşlıklar belli bir mücadelenin içinde başladı ve böylece başlayan hayatın devamını yaşamaya müthiş aç olma gibi bir durum vardı. Ve aslında bizimle birlikte bir jenerasyon dünyaya geldi. Sadece benim kızım değil, müşterek sıkıntıları yaşayan arkadaşlarımızın çocukları da o dönemde dünyaya geldi. Hepimiz hayata karşı durarak; yeniden üremek, yeniden var olmak, yeniden hayata karışmak duygusuyla hareket ettik. Daha sonra bunun Arjantin'de ve Peru'da cunta sonrasında da gerçekleştiğini öğrendim. Bir jenerasyonun çektiği büyük

baskı ve ağır sıkıntılardan sonra müthiş bir doğurma ve yeniden var olma isteği ile çoluğa çocuğa karıştıklarını öğrendim. Hamileliğim benim için çok istenen, içinde bulunduğumuz koşullar asla değerlendirilmeden son derece iyi karşılanan ve üzerinde düşündüğüm zaman işte böyle sancılı bir dönemin sonunda cesaretle girişilmiş bir olguydu.

Hapisteyken, çıkınca çocuk sahibi olmaya dair bir hayaliniz var mıydı?

– Elbette. Ayrı bırakılan insanların buluştuklarında olacaklara, ileriye dair hayalleri vardır elbette. Fakat kesinlikle fazla düşünmeden oldu. Bugünkü gibi, "Bir bebek oluşacak, ben bunu hayatıma nasıl yerleştiririm, nasıl bakarım?" gibi düşünmek yoktu; paldır küldür bu işin içine girmek vardı. Çok isteyerek, sonsuz bir istekle girmek vardı. Hepimizin çok istekle doğurduğunu hatırlıyorum.

Dokuz ay boyunca bu isteği ve olumlu duyguları korudunuz mu?

– Evet, inanılmayacak derecede. Hep kadınların bu işi ne kadar büyüttüklerine şaşırdığımı hatırlıyorum. "Böyle bir şeyin içindeyken mide bulantısı da neymiş, bu mutluluğa bak!" diye uçarak yaşadığımı hatırlıyorum.

Hamilelik süreciniz fiziksel olarak nasıl geçmişti?

– Çok iyi hissettiğimi hatırlıyorum. Hiç sıkıntım olmadı, ne kilo almak ne başka bir şey. Sadece bebek vardı ve ben vardım. Mutlu sona doğru gidiyorduk.

Bebeğin cinsiyetini öğrenmek mümkün değildi, değil mi?

– Yok, hiçbir şekilde değildi. Çok sivri bir karnım vardı, yolda beni durdurup, "Bu oğlan," derlerdi. Hatta doktorum bile, "Oğlan geliyor," derdi. Benin için hiç önemi yoktu. Oğ-

lan mıydı kız mıydı hiç düşünmüyordum. O çocuk idi ve başka bir şey değildi. Kavuştuğum zaman da çok çok mutlu oldum.

Kavuşma ânı ve aslında doğum üzerine ne düşünüyor, ne hissediyordunuz?

– Bu gibi konularda da çok ukalaydık. "Tabii ki normal doğum yapacağız, ne demek", "bu da neymiş ki" diye yaşadığımızı hatırlıyorum. Fakat benim doğumum çok uzun sürdü, çok kolay bir doğum da değildi. Bütün o süreç içinde gık demeden, hiç sesimi yükseltmeden dayandığımı hatırlıyorum. Doktorum bile çok şaşırmıştı. "Baksanıza burada doğum var, on yedi saat sancı çekti ve hiç sesini çıkartmadı," demişti. Çünkü neden? Devrimci adam bağırmaz. İlkesel bir duruş gibiydi.

Bebeğin ismini nasıl seçmiştiniz?

– Önemli olan çocuktu, ismi filan hiçbir şeyi değildi. Bebeğin cinsiyetini bilmediğin için önceden on tane erkek, yirmi tane kız ismi hazırlayacak durum da yoktu. Bizim için aile büyüklerinin ismini vermek de söz konusu değildi, o konuda da son derece serbesttik. Hamileliğim sırasında düşünüyorduk ama doğum ânına kadar bunu mesele edecek halimiz olmadı. Doktorumuz doğumhaneden çıkmış ve babasına, "Göbeğini Ayşe kestim," demiş. Onun için kızımızın ismi Ayşe oldu. Fakat bu çok kutlu bir karar oldu çünkü bizim doğurduğumuz çocukların neslinde, dışarıdan baktığımızda son derece kısıtlı bir isim skalası var. Ayşe, Can, Ayşecan, Sinan, Deniz, Ulaş, Zeynep. Hepimizin çocukları böyle isimler aldı. Bu isimler de bir dönem skalası olarak kaldı. Hatta çocuklar disko yaşına geldiklerinde, birbirlerini uyarıyorlardı; "Şu karşıdaki çocuk var ya, ismine dikkat et. Can, Ulaş veya Deniz ise annenin arkadaşının çocuğudur mutlaka".

Sizin döneminde devrimci olmanızın; hamilelik, doğum ve sonrası üzerine başka nasıl yansımaları oluyordu? Devrimcilikle ilişkili başka ilkeler de hayatınızda belirleyici oluyor muydu?

– Bir kere, bizim ilkelerimize göre hiçbir şekilde bebeğe önceden hazırlanmak söz konusu değildi. Bir önce doğuran sonrakine her şeyini verirdi. Elde ne varsa hepsi bir araya getirilirdi. O dönemde çocuk bezi filan da yoktu, sürekli yıkanan birtakım bezler vardı, o bezler haricinde tüm giyim kuşam, bebek arabası, mama sandalyesi vs. bir önce doğan çocuktan gelirdi. Hemen birbirimiz için hazırlar getirirdik. Ayrıca Türkiye'de bebek eşyası filan da yoktu. O yüzden elimizde olan malzemeyi mutlaka dönüştürürdük. Aynı elbise ile üç çocuk gayet rahat büyürdü.

Hamilelik, Türkiye'de kadınlar için bir yandan, böyle dayanışmanın olduğu bir dönem olarak yaşanıyor. Diğer yandan, fazlasıyla müdahaleye, yoruma açık bir dönem oluyor...

– Ben hiç müdahale gördüğümü hatırlamıyorum çünkü çocuğuma tek başıma sahiptim. Şimdi düşünüyorum da, aslında birilerinin yardımına fazlasıyla da kapalıydım. Zaten yardım eden de yoktu. Müdahale eden de yoktu. En önemlisi şuydu ki, ben çalışmak zorundaydım. O sıralarda şimdiki Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi olan Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda çalışıyordum. Haftanın üç günü çalışıyor, iki günü çocuğa kendim bakıyordum. Çalışma günlerimde çocuğa genç bir kız bakıyordu, onun dışında kimse bakmıyordu ve o sıralar koşullar gereği evden çalışan Sadık Karamustafa ile birlikte gayet güzel idare ediyorduk.

O dönemde yaşamınızda nazar gibi inançlar yer almış mıydı?

– Yok, yok, yok. Hiç öyle bir şey yoktu.

Çocukla ilgili geleneksel veya dinî kutlamalar ya da dünyaya gelişe dair kimi ritüeller uygulanmış mıydı?

– Hiç tanımadığım şeyler bunlar. Ailede de böyle şeyler yok. Bizim kapımızdan içeri giremezdi öyle kutlama vs. Zaten kimsenin öyle çok ilgilendiği de yoktu. Belki de ben ilgilenmemeleri için kapıyı çok kapalı tutuyordum. Fakat bu, kutlamaları sevmeyen biri olarak beni, kızımın hâlâ eleştirdiği bir şeydir; çocukluğunda da kutlamaları kısıtlı tutmak. Yapılması gereken kutlamaları da kısıtlı tutarak kötü bir şey yaptım diye de düşünüyorum. Sert bir ortamdı.

O döneme dair hatıra olarak sakladığınız şeyler olmuş muydu?

– Göbekbağını sakladık, bir kutuda durdu. Dişleri de öyle, hâlâ duruyordur belki. Saçını da saklamıştım. Şimdi torunlarımın saçıyla kızımınkinin rengi yakın mı diye bakabiliyoruz.

Sanata bakarsak... Hamile kadın, sanatta nasıl temsil ediliyor?

– Madonna kültürü, baştan sona hamile kadın ve bebekli kadın kültürüdür. Çok severim. Madonna kültürü benim için hamilelik, doğum, çocuk, bebek; hepsiyle ilgili en net, en zengin ve en güzel görüntüdür. Görsel zenginliktir. Benim çok hayran olduğum ve çok içselleştirdiğim bir şey. Evvelki resimlerimde de bazen tekrarladığım bir konudur.

Nedir Madonna kültüründe anlatılan? Madonna kültürüne dair görsellerde daha çok hangi simgeler kullanılıyor?

– Kadın ve çocuk simgesi. Görsel olarak beni çok cezbediyor. Kilise resimlerinden başlar, Rönesans öncesi, Rönesans resimlerinde tekrarlanır ve hamilelik ve doğumla ilgili anne ve çocuk resimleri ile çok zengin görselliğe ulaşırsın. Sözü-

nü ettiğim bu resimlerde acı yoktur ve inceltilmiş bir yüceltme vardır. Benim tutkunu olduğum, kendimi geri tutamadığım kadar heyecan duyduğum görsellikler bunlar.

Siz bu konuya çalışmalarınızda nasıl, ne zaman yöneldiniz?

– Çok cazip bulduğum için yöneldim. Kendi deneyimimle yakınlık duyduğum için de yönelmiş olabilirim. Aslında ilginç şekilde Türkiye'de bu konuya, yerel kültürle uğraşan, köy edebiyatını kurcalayan ressamların çalışmalarında rastlanır. Bedri Rahmi'nin resimlerinde ana çocuk tekrarlanır. Balaban'da vardır...

Şimdi kendi hamilelik deneyiminize geri dönseniz kendinize veya hamile bir kadına ne tavsiye edersiniz?

– Ne gerekiyorsa onu yapmasını. Günün koşulları içinde ne gerekiyorsa onu çünkü her dönem kendi kurallarını doğurur. Şu anda bugünün koşullarını düşündüğüm zaman o kadar iyi anlayabiliyorum ki tedirginliği, yarının ne olacağını bilmemeyi... Fakat bütün bu koşulların ve korku âleminin içinde de, eminim kadınlar bu işin zenginliğini ve hazzını da yaşamaktadırlar. Dönüp dolaşıp doğumun ve hamileliğin hazzını yaşamaktayız. Başka bir şey yapılmıyor. Hep aynı yere geliniyor.

TEŞEKKÜR

Kada prenyado es kon su fasto.
(Her hamilelik kendi ihtişamı ile gelir.)
– Bir Sefarad deyişi

İhtişamlı duyguları içinde barındıran
hamilelik deneyimlerini paylaşan tüm kadınlara,
bu paylaşımları ve ardındakileri yorumlayan
sevgili Arus Yumul'a
ve kitabın editörü Tanıl Bora'ya
çok teşekkür ederim.

"Toplumun kendisine atfettiği jandarmalık görevi hamilelikle sınırlı değil... tezahürünü 'kendisini ideal anne olarak gören birtakım insanların senin yaptığın her şeyi sorgulaması' şeklinde gösteren 'anne faşizmini'... de kapsıyor."

"Bir bedende iki can taşımak... bedeni ile kendi arasındaki ilişkiyi bulanıklaştıran, ben ile öteki arasındaki sınırı ihlal eden, vücudun aynı anda 'atmaya ve kabullenmeye' çalıştığı bir durumdur."

Arus Yumul

Doğum, doğurmak: mucize mi, çok "doğal" ve çok sıradan mı? Kadınlar, öncesi ve sonrası ile doğumu nasıl yaşar, nasıl deneyimler? "Doğum öğretileri" farklı toplumsal geleneklerde kadınlara ne söyler, onlara nasıl bir hamilelik hayatı, nasıl bir lohusalık "töresi" sunar? Gebeliğe "hastalık" olarak muamele eden tıp, bu deneyimi nasıl etkiler?

Bir Avazda, kadınların deneyimleri; değişik hamilelik algılarının, doğum öncesi ve sonrası ritüellerin, doğum kutlamalarının, batıl olan-olmayan itikatların zengin (ve sahiden acı-tatlı!) dünyasını göz önüne seriyor.

Rita Ender'in bu kitabında **Esin Alpan, Elmas Arus, Anna Maria Beylunioğlu Atlı, Güler Baban, Funda Şenol Cantek, Elena Cedolini, Seta Estukyan, Nüket Franco, Gönül (Birgül) Gülay, Tina İlyadu, Filiz Kerestecioğlu, Irmak Bircan, Gülsün Karamustafa, Nezihe Kayaoğlu, Nardane Kuşçu, Sevin Okyay, Leyla Onar, Manuela Ergin, Yeşim Pündük, Rosana Şapka, Duygu Tokay, Gamze Gül Özşahin, Nilüfer Taşkın, Dilan Epik Topuz, Merve Ünlü** ve **Jinda Zekioğlu**'nun tanıklıkları yer alıyor.

THG
0292803
SZI

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-3141-5
9 789750 531415
KDV'DEN MUAFTIR